

การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู
อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ชุตินา เพชรรักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปีการศึกษา 2562

การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู
อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ชุตินา เพชรรักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง อาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ
ชื่อนักศึกษา	ชุติมา เพชรรักษ์
สาขาวิชา	หลักสูตรและการสอน
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 27 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลห้วยงู จำนวน 1 คน รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลห้วยงู จำนวน 1 คน และผู้สูงอายุที่จบการศึกษาจากโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จำนวน 25 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เฉพาะผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมทุกกิจกรรมในหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการสอบถามตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีผลการประเมินจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านกระบวนการ 2) ด้านบริบท 3) ด้านปัจจัยนำเข้า และ 4) ด้านผลผลิต ตามลำดับ

Thesis Title An Evaluation of the Curriculum for the Elderly School of Huai Ngu
 Subdistrict Municipality, Hankha District, Chai Nat Province

Thesis Advisors Assistant Professor Dr. Songsri Toonthong
 Dr. Neti Chalaewarares

Name Chutima Petcharak

Program Curriculum and Instruction

Academic Year 2019

ABSTRACT

The purpose of this research was to evaluate the curriculum for the elderly school of Huay Ngu Subdistrict in Hankha District, Chai Nat Province. The evaluation was performed in the following aspects: context, input, process and outcome. The research sample, selected by purposive sampling, consisted of 27 people: the mayor of Huai Ngu Subdistrict Municipality, a deputy mayor of Huai Ngu Subdistrict Municipality, and 25 people who participated in all the training activities prescribed by the curriculum for the elderly school. The research instrument was a questionnaire with the index of item – objective congruence between 0.60-1.00. Data were analyzed in terms of mean and standard deviation.

Findings revealed that :

Overall, the evaluation of curriculum for the elderly school was rated at a moderate level. Each aspect evaluated: context, input, process and outcome, was also rated at a moderate level. Their rankings from highest to lowest were based on the following aspects: 1) process, 2) context, 3) input and 4) output, respectively.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ดีเพราะได้รับความกรุณา และความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงศรี ตุ่นทอง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ ดร. เนติ เฉลยวาเรศ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม ศรีรักษา ที่ได้เสียสละเวลาในการตรวจ บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ซึ่งได้สละเวลาและได้ให้ความช่วยเหลือเริ่มจากการตรวจแก้ไขเค้าโครง การดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย การวิเคราะห์และการนำเสนอผลการศึกษา รวมถึงคณาจารย์ ทุกท่านที่ได้ประสพวิชาความรู้แก่ผู้วิจัยตลอดมา จึงขอกราบขอบพระคุณเป็น อย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสริมทรัพย์ วรปัญญา อาจารย์ ดร. อภิสรรค์ ภาชนะวรรณ อาจารย์ ดร. ภูวดล จุลสุคนธ์ และอาจารย์สมชาย ตีละม้าย ที่ได้ให้ความกรุณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์ต่อการ วิจัยเป็นอย่างมาก

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกจาก นายเลิศฤทธิ์ พลนิกร นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลห้วยงู นางสาวอรรวรรณ เศรษฐพงษ์ รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลห้วยงู คุณกานดา ใจแสน รองปลัดเทศบาลตำบลห้วยงู อีกทั้ง ขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ยิ่งในการให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการทำการวิจัยเป็นอย่างดี ต้องขอภัยมา ณ ที่นี้หากกล่าวรายนามมา ไม่ครบทุกท่าน

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ที่พึงเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบบูชาเป็น กตัญญูแด่บิดา มารดาและครูอาจารย์ รวมถึงผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จผลด้วยดี

ชุตติมา เพชรรักษ์

สารบัญ

	หน้า
หน้าอำนวยการ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
ประกาศคุณูปการ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	7
ความหมายของผู้สูงอายุ.....	7
แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2564).....	9
ความสำคัญของผู้สูงอายุ.....	10
บทบาทของผู้สูงอายุ.....	11
ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ.....	13
คุณภาพชีวิต.....	15
องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต.....	16
ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ.....	21
ความหมายของการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ.....	21
กิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ.....	22

บทที่ 2 (ต่อ)

การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ.....	23
การดูแลและการส่งเสริมให้ความรู้ผู้สูงอายุ.....	24
หลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรผู้สูงอายุ.....	25
ความหมายของหลักสูตร.....	25
องค์ประกอบของหลักสูตร.....	28
ขั้นตอนการประเมินหลักสูตร.....	28
องค์ประกอบประเมินหลักสูตร.....	28
การศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการประเมินผล.....	29
องค์ประกอบของหลักสูตร.....	30
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร.....	32
เนื้อหาวิชาในหลักสูตร.....	33
ระบบการเรียนการสอน.....	34
ตัวป้อน (input).....	34
กระบวนการ (process).....	35
ผลผลิต (outcome).....	36
ทฤษฎีการประเมินและทฤษฎีการประเมินหลักสูตร.....	36
รูปแบบการประเมินหลักสูตร.....	39
นิยามของการประเมินหลักสูตร.....	39
จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร.....	39
รูปแบบทฤษฎีการประเมินหลักสูตร.....	40
การประเมินหลังใช้หลักสูตร.....	43
การประเมินหลังจากการใช้หลักสูตรครบวงจร.....	45
การประเมินผลกระทบของหลักสูตร.....	45
ความเชื่อมโยงระหว่างการประเมินหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร.....	47
การประเมินหลักสูตรตามแบบจำลองแบบซีบีพี (CIPP model).....	48
แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	51
กรอบแนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	51
แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	52

	หน้า
บทที่ 2 (ต่อ)	
หลักสูตรโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัด	
ชัยนาท.....	54
หลักการของหลักสูตร.....	54
โครงสร้างหลักสูตร.....	55
วิธีการเรียนการสอน.....	55
การวัดและประเมินผล.....	57
สื่อการเรียนรู้.....	57
เกณฑ์การจบหลักสูตร.....	57
เอกสารหลักฐานการศึกษา.....	58
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	58
งานวิจัยในประเทศ.....	58
งานวิจัยต่างประเทศ.....	60
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	62
ระเบียบวิธีการวิจัย.....	62
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	62
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	63
การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ.....	64
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	64
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
ตอนที่ 1 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอ	
หันคา จังหวัดชัยนาท.....	66
ตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ด้านปัจจัยนำเข้า.....	71
ตอนที่ 3 ผลการสัมภาษณ์ด้านกระบวนการ.....	71
ตอนที่ 4 ผลการสัมภาษณ์ด้านผลผลิต.....	74

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	75
สรุปผลการวิจัย.....	75
อภิปรายผล.....	76
ข้อเสนอแนะ.....	79
บรรณานุกรม.....	81
ภาคผนวก.....	88
ภาคผนวก ก ค่า try out.....	89
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ.....	92
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....	94
ภาคผนวก ง ขออนุญาตทดลองใช้ try out.....	100
ภาคผนวก จ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	104
ภาคผนวก ฉ ภาพกิจกรรม.....	109
ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์.....	114

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ความสัมพันธ์การตัดสินใจ และประเภทการประเมินแบบ CIPP model.....	50
ตาราง 2 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท.....	66
ตาราง 3 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านบริบท.....	67
ตาราง 4 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านปัจจัยนำเข้า.....	68
ตาราง 5 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านกระบวนการ.....	69
ตาราง 6 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านผลผลิต.....	70

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	6

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของไทยที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้ประเทศเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ประมาณปี 2543-2544 คือ มีประชากรอายุ 60 ปี คิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด นอกจากสัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นแล้วยังมีอีกตัวบ่งชี้หนึ่งที่แสดงถึงการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว นั่นคือ “ดัชนีการสูงวัย” (aging index) ซึ่งแสดงถึงการเปรียบเทียบโครงสร้างการทดแทนกันของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) กับกลุ่มประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) โดยดัชนีการสูงวัยมีค่าต่ำกว่า 100 แสดงว่าประชากรผู้สูงอายุมีน้อยกว่าจำนวนเด็ก แต่ในทางตรงข้ามถ้าดัชนีมีค่าเกิน 100 แสดงว่าจำนวนประชากรสูงอายุมีมากกว่าจำนวนประชากรเด็ก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ประชากรวัยเด็กลดลงอย่างรวดเร็วจนนำมาสู่การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรสูงอายุ มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทยปี 2558-2573 จะเห็นว่าภาพรวมประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์ “สังคมสูงวัย” (aged society) และในอีก 10 ปีข้างหน้า จะเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (completed aged society) ในระดับภาคเหนือมีอัตราผู้สูงอายุ ร้อยละ 18.4 เทียบกับประชากรผู้สูงอายุทั่วประเทศโดยมีจำนวนร้อยละ 88.9 เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังในครัวเรือน โดยไม่มีผู้ดูแล ทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง ทำให้ผู้สูงอายุเกิดภาวะที่เปลี่ยนแปลงในลักษณะเสื่อมถอยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ผู้สูงอายुर้อยละ 2.7 ในปี 2557 ยังมีความต้องการทำงานเพื่อเพิ่มรายได้ และสร้างกิจกรรมให้ตนเองเพื่อลดภาวะความเครียด และหลีกเลี่ยงการอยู่ตามลำพัง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557, ย่อหน้า 1)

สัดส่วนประชากรของผู้สูงอายุของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มจากร้อยละ 9.4 ในปี พ.ศ. 2545 เป็นร้อยละ 10.7 ในปี พ.ศ. 2550 และคาดว่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 20.5 ล้านคน หรือร้อยละ 25 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ. 2583 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างมาก ดังข้อมูลสัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 14 โดยใช้เวลา 20 ปี ซึ่งปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมดมี จำนวน 19,689 คน จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน 8,811 คน เพศหญิง จำนวน 10,878 คน มีอายุคาดเฉลี่ยที่อายุ 60 ปี ผู้สูงอายุเพศชาย 20.2 ปี หญิง 23.6 ปี และอายุคาดเฉลี่ยที่อายุ 65 ปี ชาย 16.5 ปี หญิง 19.5 ปี ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องใช้เวลาถึง 72 ปี ในการเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุ (สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุขแห่งชาติ, 2556) จากแนวโน้มของผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น

จึงนำมาซึ่งภาวะเสี่ยงและปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยแห่งความเสื่อมถอยในทุก ๆ ด้านทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยเจ็บป่วยตามวัย นอกจากการเจ็บป่วยทางร่างกายที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุด้วย เนื่องจากวัยผู้สูงอายุจะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ทั้งจากภาวะสุขภาพที่เสื่อมถอยลง การสูญเสียบทบาทหน้าที่ทางสังคมและอาจวิตกกังวลต่อความตายที่อยู่ในส่วนลึกของจิตใจ เพราะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมากขึ้นทุกวัน สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายู้รู้สึกไร้คุณค่า ไร้ความหมาย แรงจูงใจ และความกระตือรือร้นลดลง ขาดความเชื่อมั่นและหมดความภาคภูมิใจในตนเอง (สุปาณี จินาสวัสดิ์, 2559) แนวโน้มปัญหาสุขภาพจิตในอนาคตอาจจะมีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากสภาพสังคมเมืองมีการแข่งขันตลอดเวลา สภาพครอบครัวมีขนาดเล็กและมีเวลา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันน้อยลง ขาดบรรยากาศของความสัมพันธ์ที่ดีในด้านจิตใจ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ได้ตระหนักถึงเรื่องการจัดสวัสดิการสังคม จึงได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ภายใต้แนวคิด 4 ประการ คือ เป็นสวัสดิการที่ดูแลคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสวัสดิการที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยในระยะยาวและเป็นระบบสวัสดิการที่นำไปสู่ความเป็นสังคมของระบบสวัสดิการ มีการมองเป็นภาพรวมโดยยึดองค์ประกอบของระบบสวัสดิการสังคม หรืออาจเรียกว่า “เสาหลักของระบบสวัสดิการสังคม” (pillars of welfare system) ได้แก่ การให้บริการสังคม ระบบประกันสังคม ระบบการช่วยเหลือสังคม และระบบการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม ประการสุดท้ายคือ ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ทางการเงินและการบริหารจัดการว่าสังคมไทยต้องรับภาระและพร้อมใจกันในการจัดการ โดยภาคส่วนต่าง ๆ ต้องเข้ามามีบทบาทไม่ว่าจะเป็นชุมชน ภาคธุรกิจ และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (ณิชาณี ฉุนฉลาด, 2558) ซึ่งระบบสวัสดิการที่จำเป็นดังกล่าว มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่งกรมสุขภาพจิต (2552) ได้ระบุถึงความหมายของ คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ คือการที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ที่มีความสุข การกินดีอยู่ดี มีเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ และมีการดำเนินชีวิตสภาพความเป็นอยู่ที่ดีได้อย่างเหมาะสม มีองค์ประกอบของผู้สูงอายุ 5 ด้าน ดังนี้ คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม 4) ด้านสิ่งแวดล้อม 5) ด้านความมั่นคงในชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าปัญหาของผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ ปัญหาทางด้านสุขภาพกาย ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การดูแลอุปการะเลี้ยงดู รายได้ไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพ อาจจะไม่เพียงพออาศัย ทำให้ได้รับความลำบาก ปัญหาทางด้านความรู้ผู้สูงอายุไม่มีโอกาสได้รับความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับวัย ปัญหาทางด้านจิตใจที่ผู้สูงอายุจะไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่ ทำให้รู้สึกว่าเหว อ่างว้าง และปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอีกสถานที่ที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนควบคู่ไปกับมาตรการอื่น ๆ ของรัฐ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ซึ่งผู้มืบทบาท

สำคัญ ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว ชุมชน โรงพยาบาลสาธารณสุขประจำตำบล วัดและท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีภารกิจโดยตรงในการดูแลผู้สูงอายุรวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา หรือการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นการยกระดับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และชุมชนให้ประจักษ์ในศักยภาพและพลังของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากการสัมภาษณ์นายเลิศฤทธิ์ พลนิกร (2561) (นายกเทศมนตรีตำบลห้วยงู) กล่าวว่า โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงูของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ โดยสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ อย่างครอบคลุม โดยพัฒนาจากศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลห้วยงูมาเป็นโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุห้วยงู ประกอบด้วยกิจกรรมการสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมกิจกรรมด้านอาชีพ การส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมนันทนาการ ศาสนา การจัดระบบฐานข้อมูล เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุในตำบล รวมทั้งเป็นศูนย์รวมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแลคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไป

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาในเรื่องการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีคุณภาพและมีความสามารถตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ และเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืน ด้านจิตใจ ช่วยให้คลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น รู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่าความสามารถของตนเอง มีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับ

ในฐานะสมาชิกของกลุ่ม ด้านจิตปัญญา รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย ด้านเศรษฐกิจ เรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างงานสร้างรายได้ ช่วยเหลือตนเองต่อไป จึงได้จัดให้มีการประเมินหลักสูตร

เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และตรงกับความต้องการของสังคมยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยมีการประเมินใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ข้อมูลสำหรับปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ให้มีคุณภาพ
2. ผู้สนใจนำผลการวิจัยไปใช้ในการประเมินโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุที่อื่นต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบจำลองชิปปี้ (CIPP model) ของสตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam, 1971) โดยมีขอบเขตของการศึกษาวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านอาศัยอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และเป็นผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และผู้บริหารของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดแบบเจาะจงโดยคัดเลือกจากผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และผู้บริหารเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท อันประกอบด้วย ดังต่อไปนี้

1. นายก เทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จำนวน 1 คน
2. รองนายก เทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จำนวน 1 คน
3. ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาจากโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จำนวน 25 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงเฉพาะผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมของโรงเรียนผู้สูงอายุทุกกิจกรรมในหลักสูตร

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาการประเมินกิจกรรมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP model เป็นการประเมินกิจกรรมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยมีรายละเอียดของการประเมินแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (context evaluation) ทำการประเมินในประเด็นต่อไปนี้
 - 1.1 ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม
 - 1.2 กิจกรรมมีความจำเป็นต่อผู้เข้าร่วมโครงการ
 - 1.3 ความมีส่วนร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น (input evaluation) ทำการประเมินประเด็นดังต่อไปนี้
 - 2.1 ความพร้อมของทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุเอกสารแผ่นพับ สื่อวีดิทัศน์ การดูแลสุขภาพ
3. ด้านกระบวนการ (process evaluation) ทำการประเมินประเด็นต่อไปนี้
 - 3.1 การตรวจสอบกิจกรรม เวลา และทรัพยากรของโครงการ
 - 3.2 ความยอมรับของผู้สูงอายุและผู้ที่เกี่ยวข้องกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
 - 3.3 การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
4. ด้านผลผลิต (product evaluation) ทำการประเมินประเด็นต่อไปนี้
 - 4.1 ผู้สูงอายุและผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
 - 4.2 ผู้สูงอายุและผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง
 - 4.3 กิจกรรมที่มีความครอบคลุมต่อการดำเนินโครงการ

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย เดือนตุลาคม 2561–เดือนพฤษภาคม 2562 รวม 1 ปี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาไว้ ดังนี้

การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ หมายถึง การนำรูปแบบของ CIPP model มากำหนดเป็นรูปแบบการประเมินโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยมีจุดมุ่งหมายประเมินใน 4 ด้าน

ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพความพร้อม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของเทศบาลตำบลห้วยงู ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ในปัจจุบัน

ด้านปัจจัยนำเข้า หมายถึง ความพร้อมของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ในการจัดกิจกรรม เช่น ทรัพยากร งบประมาณ บุคลากร วัสดุเอกสารแผ่นพับ สื่อวีดิทัศน์ การดูแลสุขภาพ เป็นต้น

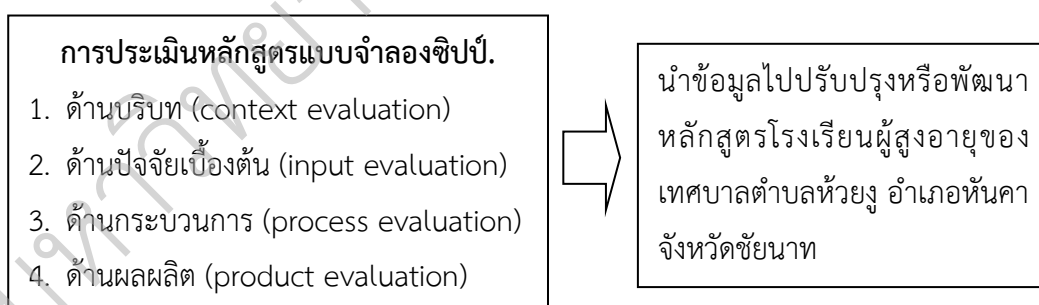
ด้านกระบวนการ หมายถึง การตรวจสอบกิจกรรม เวลา และทรัพยากรของโครงการอบรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา รวมไปถึงความยอมรับของผู้สูงอายุและผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรม

ด้านผลผลิต หมายถึง ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมของเทศบาลตำบลห้วยงู ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น และได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง และกิจกรรมที่มีความครอบคลุมต่อการดำเนินโครงการ

ผู้สูงอายุ หมายถึง ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปที่จบการศึกษาจากโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPP model)

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนการรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ
3. หลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรผู้สูงอายุ
4. รูปแบบการประเมินหลักสูตร
5. การประเมินหลักสูตรตามแบบจำลองชิปปี้ (CIPP model)
6. แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ
7. หลักสูตรโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1. ความหมายของผู้สูงอายุ

การให้ความหมาย การนิยาม หรือกำหนดว่าบุคคลใดจะย่างเข้าสู่วัยสูงอายุเมื่อใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน เช่น สภาพสังคม ประเพณีและกฎหมายของแต่ละประเทศ โดยทั่วไปความหมายของผู้สูงอายุจะใช้เรียกบุคคลที่มีอายุมากที่มีลักษณะผมขาว หน้าตาเหี่ยวผ่น การเคลื่อนไหวเชื่องช้า เป็นต้น สำหรับประเทศไทยมีการให้ความหมายของคำว่าผู้สูงอายุตามองค์การอนามัยโลกและพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2546 ว่าผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปและได้มีการใช้ความหมายของผู้สูงอายุนี้ในการกำหนดช่วงที่ผู้สูงอายุ ที่มีโอกาสเริ่มได้รับสิทธิต่าง ๆ จากทางราชการด้วย เช่น การอายุเกษียณของข้าราชการหรืออายุที่เริ่มได้รับเบี้ยยังชีพ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดอายุที่ 60 ปี นี้ไม่ได้เป็นเกณฑ์หรือข้อตกลงที่เป็นสากลจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศและประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่กำหนดความหมายของผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 65 ปี ขึ้นไป แต่ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่าในช่วงอายุของผู้สูงอายุนั้น มีความแตกต่างกันตามสภาพร่างกายและจิตใจจึงแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุได้ดังนี้

พัชรี เขียวสะอาด (2550, หน้า 9) ศึกษาลักษณะของผู้สูงอายุและพบว่าสามารถแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้สูงอายุตอนต้น อายุ 60-69 ปี มีสุขภาพกายและจิตสังคมค่อนข้างดี
2. ผู้สูงอายุตอนกลางอายุ 70-79 ปี เริ่มพบความเสื่อมถอยทางร่างกายและจิตสังคม

3. ผู้สูงอายุตอนกลางอายุ 80 ปี ขึ้นไป พบว่า ภาวะเสื่อมถอยปรากฏชัดเจน

นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาแนวคิดเพิ่มเติมว่าการแบ่งวัยผู้สูงอายุนั้นควรมีการแบ่งตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในลักษณะเสื่อมถอยการเจริญเติบโตของร่างกาย และ ความต้านทานโรคน้อยลง ความสามารถด้านการปรับตัวและบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคลจะมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป ผู้สูงอายุจะมีลักษณะและปัจจัยที่ทำให้เกิดความชรา รวมทั้งการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาส่วนตัว ทางด้านร่างกายความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ตลอดจนบทบาทและลักษณะนิสัยทางสังคมของผู้สูงอายุที่ได้อยู่ในสังคม ในขณะที่โสภณพรณ รัตน์ย (2555, หน้า 8) แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

วัยเริ่มต้นของการสูงอายุ บุคคลที่มีอายุ 51-65 ปี วัยเกษียณ บุคคลที่มีอายุ 55-70 ปี วัยสูงอายุ บุคคลที่มีอายุ 65-75 ปี และวัยสูงอายุยิ่ง บุคคลที่มีอายุ 71-80 ปี

จากรายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2556, หน้า 96-97) มีการทบทวนวรรณกรรมการศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เรื่อง ความสูงอายุหรือการเข้าสู่วัยสูงอายุจึงได้จำแนกความหมายของผู้สูงอายุได้เป็น 5 ลักษณะ ได้แก่

- 1) อายุตามปีปฏิทินหรืออายุตามวัย อายุตามปี ปฏิทินหรืออายุตามวัยเป็นตัวชี้วัดอายุของบุคคล ซึ่งแสดงระยะเวลาจำนวนปีที่บุคคลนั้นมีชีวิตมานับตั้งแต่เกิดเนื่องจากอายุตามปี ปฏิทินแสดงเป็นตัว เลขที่เฉพาะเจาะจงสามารถนำมาแสดงเปรียบเทียบระหว่างบุคคลได้ชัดเจน ใช้เป็นเกณฑ์บ่งชี้อายุ และการสูงอายุของบุคคลที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์อายุอื่น ๆ
- 2) อายุทางชีววิทยาหรืออายุเชิงฟังก์ชัน หมายถึง อายุที่อธิบายด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย (physical aging) และการเปลี่ยนแปลงของสภาพจิตใจของบุคคล (psychological aging) ซึ่งสะท้อนผ่านการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางกายภาพเมื่อพิจารณาจากภายนอก (physical appearance) สถานะสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ (health status) หรือความสามารถในการทำ บทบาทหน้าที่ของบุคคล (functioning)
- 3) อายุทางสังคม หมายถึง อายุของบุคคลที่อธิบายได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพและบทบาททางสังคม (social status and social role) ของบุคคล นั้นซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับขั้นของช่วงชีวิตคนในแต่ละช่วงวัยเป็นกระบวนการจัดการทาง สังคมที่บ่งบอกถึงจุดเปลี่ยนของการดำรงชีวิตว่าเป็นการก้าวเข้าสู่วัยสุดท้ายของชีวิตที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตปกติ มีนัยความหมายแห่งการพักผ่อนหรือการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ ชอบ เช่น การเปลี่ยนแปลงสถานะ ความสัมพันธ์ในครอบครัวจากความเป็นพ่อเป็นแม่ก้าวเข้าสู่ สถานะใหม่เป็นปู่ย่าตายาย
- 4) อายุทางอัตวิสัย ในที่นี้อาจเป็น ได้ทั้งอัตวิสัยในระดับบุคคล ซึ่งหมายถึงอายุที่วัดประเมินหรือบ่งชี้จากประสบการณ์ส่วนบุคคลของบุคคลนั้น ๆ หรืออัตวิสัยใน ระดับชุมชนซึ่ง หมายถึงการสูงอายุของบุคคล ซึ่งตัดสินโดยการรับรู้ค่านิยมและบรรทัดฐานของชุมชน

หรือสังคมนั้น ๆ ที่บุคคลอาศัยอยู่ 5) ภาวะการณ์สูงอายุนั้นมีมิติอื่น ๆ เป็นการพิจารณาจากมุมมองอื่น ๆ ที่แต่ละคนแต่ละสังคมให้ความสนใจเช่น การเสนอให้ใช้เกณฑ์จำนวนปีที่คาดว่าบุคคลนั้นจะมีชีวิตอยู่ต่อไปข้างหน้า (remaining life expectancy) เป็นเกณฑ์กำหนดอายุเริ่มต้นของความสูงอายุแทนที่การใช้จำนวนปีปฏิทินที่บุคคลมีอยู่มาแล้ว ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันการใช้มุมมองเชิงนโยบายด้านสิทธิและสวัสดิการ อาจพิจารณาจากระดับของความเปราะบาง (vulnerability) ระดับความยากลำบาก (hardship) และความต้องการความช่วยเหลือหรือความคุ้มครองทางสังคมของบุคคลนั้น ๆ ร่วมกับการพิจารณาการสูงอายุตามปี ปฏิทินหรือตามสภาพร่างกายหรือลักษณะภายนอกจากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าผู้สูงอายุคือผู้ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการในด้านต่าง ๆ บทบาทหน้าที่ทางสังคม ซึ่งมีการใช้ความหมายของผู้สูงอายุนี้ เพื่อเป็นการกำหนดช่วงที่ผู้สูงอายุมีโอกาสเริ่มได้รับสิทธิต่าง ๆ จากทางราชการด้วย

2. แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2564)

การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างมีเป้าหมายและเป็นระบบ รัฐบาลจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ ได้จัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2564) กำหนดให้แผนฉบับนี้เป็นแผนยุทธศาสตร์ 5 หมวด ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
2. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ
3. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
4. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ
5. ยุทธศาสตร์การประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านสูงอายุและการติดตาม

ประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์ทั้ง 5 หมวดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุปรากฏอยู่ 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีคุณภาพ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ และ 3) ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2564) ให้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุอยู่ภายใต้ปรัชญาการสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุที่เน้นกระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยให้ผู้สูงอายุช่วยตนเอง ครอบครัวเกื้อหนุน ชุมชนช่วยเหลือสังคมรัฐ เกื้อหนุน การตระหนักในคุณค่าเห็นความสำคัญและศักยภาพของผู้สูงอายุ การสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชน ดังนั้นร่างแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ได้กำหนดหน่วยงาน ที่รับผิดชอบในแต่ละยุทธศาสตร์ไว้ชัดเจน เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ ผู้สูงอายุ

มีสถานะดี ทั้งสุขภาพกายและจิตอยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น มีหลักประกันมั่นคง อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีส่วนร่วมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของครอบครัวและชุมชน

3. ความสำคัญของผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2007) ระบุเป็นเกณฑ์เอาไว้ว่า ประเทศใดที่มีประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไป คิดเป็นสัดส่วนเกินกว่า ร้อยละ 10 และสัดส่วนของประชากรที่อายุเกินกว่า 65 ปีขึ้นไป สูงกว่าร้อยละ 7 ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) แล้วเมื่อปี ค.ศ. 2007 ประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 7.02 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10.7 และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้คาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2030 หรือในอีก 18 ปี ข้างหน้า ประชากรไทย 1 ใน 4 คน จะเป็นผู้สูงอายุจากการเพิ่มจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุดังกล่าว จึงเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในอีกหลายประเทศ ที่ได้ก้าวไปสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) แล้วจึงได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ มาตลอดและมีกฎหมายไทยที่บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุมีทั้งที่เป็นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและในพระราชบัญญัติ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มาตรา 81 กำหนดภารกิจให้รัฐพึงช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้สูงอายุอย่างจริงจัง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติตามมาตรา 53 ว่าบุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์และรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ โดยเล็งเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ในประเด็นต่าง ๆ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557) ดังต่อไปนี้

1. ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ และประสบการณ์ เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วันที่ร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยแล้วแต่ก็ยังมีความพร้อม และสามารถที่จะช่วยเหลือครอบครัวได้ เช่น ช่วยดูแลบุตรหลาน ขณะที่พ่อแม่ออกไปทำงาน ช่วยดูแลบ้านเรือน ผู้สูงอายุบางท่าน ยังช่วยหุงหาอาหารต่าง ๆ ช่วยทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามกำลังของท่านได้ นอกจากนั้น ยังช่วยให้คำแนะนำ ปรึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพการงาน ด้านการดำเนินชีวิต ด้านครอบครัว ด้านสังคม และอื่น ๆ ผู้สูงอายุบางท่านมีทักษะในวิชาชีพทางด้าน เช่น ช่างไม้ ช่างแกะสลัก ทำอาหารไทย ขนมไทย เย็บปัก ถักร้อย จัดดอกไม้ ดนตรี ฯลฯ ท่านก็จะถ่ายทอดให้แก่บุตรหลานและผู้สนใจเพื่อดำรงวิชาชีพนั้นสืบไป

2. ผู้สูงอายุเป็นเสาหลักในครอบครัว ส่งเสริมความรักความผูกพันในครอบครัวในสังคมไทย ถึงแม้บุตรหลานแต่งงานมีเหย้ามีเรือนไปแล้ว ก็ยังนิยมอยู่ในครอบครัวเดียวกันกับพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น บุตรธิดา นอกจากจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่แล้ว ยังได้รับการดูแลจากปู่ย่า ตายาย ทำให้เกิดความรักความอบอุ่น ภายในครอบครัว โอกาสที่เด็กจะไปเกเร หรือประพฤติผิดนอกกลุ่มนอกลู่นอกทางจึงมีน้อยมาก ประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สามารถช่วย

ส่งเสริม อบรมเลี้ยงดูกลมเกลียวบุตรหลาน ให้เป็นพลเมืองดี เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ทั้งจากโรงเรียนและที่บ้าน ที่บ้านเด็ก ๆ จะได้รับการอบรม โดยเฉพาะในเรื่องความประพฤติ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ผู้สูงอายุจะคอยให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาทุก ๆ เรื่อง ความสัมพันธ์ของครอบครัวไทย แต่ดั้งเดิมได้หล่อหลอมความรัก ความเคารพแก่ผู้สูงอายุ

3. ผู้สูงอายุยังสามารถช่วยเหลือครอบครัวได้อยู่เสมอ ผู้สูงอายุที่ต้องการเพียงแต่จะเป็นฝ่ายรับ จากบุตรหลานหรือจากสังคมเท่านั้น แท้จริงแล้วผู้สูงอายุพยายามที่จะช่วยตนเองมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ รายได้ ความเป็นอยู่ ผู้สูงอายุยินดีที่จะช่วยเหลือครอบครัวช่วยเหลือสังคมตามศักยภาพ ที่จะทำได้ไม่ว่าจะเป็นในด้านร่างกาย แรงสติปัญญา ทักษะฝีมือคำแนะนำต่าง ๆ เท่าที่จะให้ได้

4. ผู้สูงอายุมีความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ผู้สูงอายุหลายคนที่เกี่ยวข้องมาแล้ว อาจจะมีไฟอยู่ มีความรู้ ความสามารถสูง มีประสบการณ์หลากหลายสาขา เช่น ครู อาจารย์ แพทย์ พยาบาล เป็นผู้นำทางกฎหมาย บัญชี การบริหาร หรือการจัดการ แต่เมื่อเกษียณอายุแล้วยังเป็นที่ต้องการทำประโยชน์ให้สังคมอยู่ มีความพอใจในงานที่จะทำคนที่คิดว่าตัวเองยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

สรุปได้ว่า บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ได้ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุโดยยังคำนึงถึงความสำคัญของผู้สูงอายุต่อสังคมไทยจึงมีการจัดสวัสดิการต่าง ๆ โดยเน้นที่การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีอาชีพหรือกิจกรรมที่เหมาะสม การจัดที่พักอาศัย อาหารเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็น และให้ได้รับสวัสดิการจากรัฐที่เพียงพอเพื่อไม่เป็นภาระแก่สังคม

4. บทบาทของผู้สูงอายุ

บทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทยในฐานะที่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตมากหรือกล่าวได้ว่า เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อนและเป็นผู้ที่สั่งสมสติปัญญา จากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ผู้สูงอายุ เป็นผู้มีบทบาททางการอบรม สั่งสอนบุตร ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือแก้ปัญหา ในครอบครัว รวมทั้งเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตแก่บุตรหลาน ในครอบครัว ในส่วนของบทบาทต่อชุมชน ผู้สูงอายุมีบทบาทในการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย การจัดการด้านพิธีกรรม และการปฏิบัติธรรมทางศาสนา รวมทั้งการพูดชักจูงเพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน แต่มีบทบาทน้อยในด้านการเป็นผู้นำทางการปกครองและการแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดคาสอนทางศาสนา การเสียสละกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือชุมชน ถึงแม้ผู้สูงอายุเมื่อพ้นวัยทำงานแล้ว บทบาททางสังคมภายนอกจะมีแนวโน้มลดลง แต่บทบาทของผู้สูงอายุต่อสังคมก็ยังสามารถพบเห็นได้ทั่วไปจากแหล่งชุมชนต่าง ๆ ผู้สูงอายุในชุมชนมีบทบาทที่ค่อนข้างหลากหลายทั้งบทบาททางตรงและทางอ้อม โดยครอบคลุมถึงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง (โสภณพรณ รัตนัย, 2555, หน้า 24) ดังนี้

1. บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางด้านนี้ของผู้สูงอายุต่อชุมชนโดยตรงยังมีอยู่น้อยมาก เท่าที่มีอยู่ คือการเป็นเจ้าของที่ดินและบ้าน ซึ่งการมีบทบาทเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุนอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำประโยชน์ให้กับตนเองและผู้อื่นในวัยบั้นปลายของชีวิตและผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ในทางเศรษฐกิจมีโอกาสที่จะมีบทบาททางสังคมในชุมชนมากขึ้น ส่วนในทางอ้อมผู้สูงอายุอาจใช้ประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจที่มีมายาวนาน เข้ามาช่วยแก้ไขหรือจัดการกับเหตุการณ์วิกฤติทางสังคมที่มีต่อเศรษฐกิจของสังคมที่เกิดขึ้น ในการทำหน้าที่สั่งการ แนะนำ และดูแลบุคคลที่อยู่ในวัยผลิตทางเศรษฐกิจของชุมชน ตลอดจนช่วยดูแลสุขภาพของเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน หากผู้สูงอายุ สุขภาพดีก็เท่ากับลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจในเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาขณะเดียวกันเป็นการรักษาศักยภาพของผู้สูงอายุที่ยังมีประโยชน์ต่อสังคม

2. บทบาททางสังคม เนื่องจากสังคมไทยมีประเพณีวัฒนธรรมและหลักคำสั่งสอนของศาสนาให้ยึดมั่นในระบบอาวุโสให้ความเคารพเชื่อฟังต่อผู้สูงอายุ เพราะบุคคลเหล่านั้นล้วนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์สามารถอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่คนรุ่นหลังได้ ดังนั้นบทบาทต่อสังคมจึง ได้แก่ การอบรมสั่งสอน เป็นที่ปรึกษาและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม บทบาทของผู้สูงอายุต่อสังคมทางตรงคือการบำรุงรักษาและถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณค่าให้ตกทอดสู่คนรุ่นหลังหรือการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของตนเองให้แก่คนรุ่นปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประกอบอาชีพการแก้ปัญหาในอาชีพ หรือการใช้ชีวิตการจัดการด้านพิธีกรรม อย่างไรก็ตามการขอให้ผู้สูงอายุไปเป็นวิทยากรหรือผู้บรรยายความรู้ต่าง ๆ ในวงกว้างยังมีน้อยมาก ทำให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีบทบาททางสังคมไม่มากทั้ง ๆ ที่ยังมีศักยภาพ ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากความสามารถของผู้สูงอายุยังไม่ค่อยได้รับการยอมรับ ผู้สูงอายุที่มีบทบาทในชุมชนได้มากมักเป็นผู้ที่มีพื้นฐานทางการศึกษามาก่อน เช่น เป็นข้าราชการหรือผู้ทำงานในองค์กรธุรกิจ ซึ่งเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุยังสามารถรวมตัวพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง

3. บทบาททางการเมืองการปกครอง แม้ว่าบทบาทในการเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครองของผู้สูงอายุจะลดลง เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ผู้ที่มิตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เช่น กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ต้องเกษียณอายุเมื่อมีอายุ 60 ปี ขึ้นไป แต่อย่างไรก็ตามถ้าเป็นการเมืองระดับประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิก อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) อบจ. (องค์การบริหารส่วนจังหวัด) ซึ่งไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุ จะพบว่า ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับทางการเมือง โดยได้รับเลือกให้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองเช่นเดียวกับวัยหนุ่มสาว ดังนั้นอนาคตผู้สูงอายุอาจจะมีบทบาททางการเมืองที่โดดเด่น เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

เอ็กลี่ (Eagly, 1987, p.115) อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางสังคม (Social Role Theory) ว่า อายุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการกำหนดบทบาทของแต่ละบุคคล บุคคลจะปรับตัวต่อการเป็นผู้สูงอายุได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการยอมรับบทบาทของตนเอง ในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งบทบาทดังกล่าวจะส่งผลไปถึงการยอมรับบทบาททางสังคม ที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตด้วย นอกจากนี้ การสร้างบทบาททางสังคมของตนขึ้นมาใหม่เพื่อทดแทนบทบาทหน้าที่ที่สูญเสียไปขึ้นกับบทบาททางสังคม และการมองเห็นคุณค่าของตนเองเป็นสำคัญ สถาบันครอบครัวควรจะส่งเสริมผู้สูงอายุในบทบาทอื่น ๆ เช่น การเป็นบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย เพื่อเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ลูกหลาน และลูกหลานควรจะเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ส่วนด้านสังคมจะสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุได้มาก โดยการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือกันได้พบปะสังสรรค์กัน ปรึกษาหารือในการที่จะช่วยเหลือสังคมได้ด้วย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีความสุข อยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเหมาะสม

5. ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยหนุ่มสาว มีสัดส่วนน้อยลง ทั้งที่ยังมีหน้าที่การงานอื่นที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้ผู้สูงอายุต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งทางด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ปัญหาทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ปัญหาที่อยู่อาศัย เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวนอกจากกระทบต่อผู้สูงอายุโดยตรงแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคม ในภาพรวมที่ต้องให้การดูแลและให้สวัสดิการต่าง ๆ อีกมากมาย ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542, หน้า 5) เน้นถึงความต้องการของผู้สูงอายุ โดยยึดแนวคิดของคลาร์ก (Clark) พบว่า ผู้สูงอายุต้องการในสิ่งต่อไปนี้

1. ต้องการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
2. ต้องการมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ชุมชน
3. ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
4. ต้องการเข้าร่วมสนุกกับเพื่อนตามปกติ
5. ต้องการการยอมรับนับถือ
6. ต้องการแสดงออกในผลสำเร็จของตน

ศรีทัษิม รัตนโกศล (2527, หน้า 4) แบ่งความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความต้องการการสนับสนุนจากครอบครัว ผู้สูงอายุที่ถูกปล่อยให้อยู่โดดเดี่ยวจะขาดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ รวมทั้งเศรษฐกิจ จึงต้องหันไปพึ่งการช่วยเหลือจากบุคคลหรือองค์กรสังคมสงเคราะห์ภายนอกครอบครัว ผู้สูงอายุจึงมีความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนจาก

ครอบครัวของตนเองควบคู่ไปกับการช่วยเหลือจากภายนอกครอบครัว เช่น กลุ่มอาสาสมัคร
ที่องค์การภาครัฐและองค์การภาคเอกชน

2. ความต้องการด้านการประกันรายได้ โดยเฉพาะการประกันสังคมประเภทประกัน
ชราภาพเมื่อเข้าสู่วัยชราและเลิกประกอบอาชีพแล้ว จะได้รับบำนาญชราภาพ เพื่อช่วยให้สามารถ
ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคงปลอดภัยตามควรแก่อัตภาพในบั้นปลายชีวิต ไม่เป็นภาระแก่
บุตรหลานและสังคม

3. ความต้องการมีส่วนร่วมในชุมชนโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางประเภท
ในสังคม สังคมจึงควรให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น
ให้มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในการพัฒนาตนเอง ในการปรับตัวให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
ในการปรับปรุงวัฒนธรรมและในการรักษาสุขภาพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงอยู่เสมอ

4. ความต้องการที่ลดการพึ่งพาตนเองให้น้อยลง หากครอบครัวและสังคมส่งเสริม
ให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวและสังคมแล้ว จะเป็นการช่วยผู้สูงอายุให้รู้จัก
พึ่งพาตนเอง ไม่เป็นภาระแก่สังคมในบั้นปลายชีวิต

5. ความต้องการทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่

5.1 ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว กลุ่มสังคม

5.2 ความต้องการการยอมรับและเคารพยกย่องนับถือจากบุคคลในครอบครัวและ
สังคม

5.3 ความต้องการเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในสายตาของสมาชิกในครอบครัวของ
กลุ่มของชุมชน และของสังคม

5.4 ความต้องการมีสัมพันธ์อันดีกับบุคคลภายในครอบครัว ชุมชน และสังคม
สามารถปรับตัวให้เข้ากับบุตรหลานในครอบครัวและสังคมได้

5.5 ความต้องการมีโอกาสทำในสิ่งที่ตนปรารถนา

6. ความต้องการทางกายและจิตใจเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สุดในชีวิตมนุษย์
ความต้องการทางด้านร่างกาย ได้แก่ ปัจจัย 4 ความต้องการทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความมั่นคง
ปลอดภัยโดยเฉพาะความต้องการด้านที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย คลายจากความวิตกกังวล และ
ความหวาดกลัวความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็น
สมาชิกของกลุ่มสังคมและครอบครัว ความต้องการโอกาสก้าวหน้า โดยเฉพาะในเรื่องของความสำเร็จ
ของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

7. ความต้องการด้านเศรษฐกิจ ต้องการได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินจาก
บุตรหลานเพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในภาวะที่ตนเองเจ็บป่วย ต้องการให้รัฐช่วยจัดหาอาชีพ เพื่อเป็น
การเพิ่มพูนรายได้ ทั้งนี้ เพื่อตนจะได้มีบทบาททางเศรษฐกิจ ช่วยให้ตนพ้นจากภาวะบีบคั้นของ

เศรษฐกิจในสถานการณ์ปัจจุบันจากแนวคิดสรุปได้ว่า ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุก็คือ การปรับตัวให้ได้กับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ทั้งนี้ ความต้องการและการปรับตัวของผู้สูงอายุต้องได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งตัวผู้สูงอายุเอง บุคคลในครอบครัว ชุมชน และนโยบายต่าง ๆ ของรัฐ โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีอันจะเป็นการลดปัญหาและสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างครอบคลุม

กล่าวโดยสรุป ความหมายของผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แบ่งเป็นผู้สูงอายุตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย มีมุมมองทั้งด้านบวกและด้านลบเกี่ยวกับความเป็นผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความสำคัญหลากหลายแง่มุม มีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่ง แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุสัมพันธ์กับอคติหรือมายาคติ ส่วนบุคคลลักษณะพิเศษคือบุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพ ทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ แตกต่างจากบุคคลอื่น มีทั้งที่สูงกว่าและต่ำกว่าคนทั่วไป ผู้สูงอายุจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกระทำกิจกรรมทางด้านร่างกายเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อพัฒนาจิตใจ โดยเฉพาะ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวร่างกายที่ถูกต้องวิธีและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ จะส่งผลให้ภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณได้

6. คุณภาพชีวิต

ความหมายคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตมักตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อ หรือแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของคน ซึ่งจะต้องประกอบด้วย กาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนย่อมต้องการการมีชีวิตที่ดีพร้อมในทุก ๆ ด้าน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น มีสุขภาพดี มีอิสระเสรีในด้านความคิด การกระทำมีเป้าหมายของชีวิต คุณภาพชีวิตเป็นแนวคิดที่กำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางเพราะเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรจะทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ สามารถกระทำได้ดีหรือประสบผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว จึงมีผู้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

คณะกรรมการด้านคุณภาพชีวิตองค์การอนามัยโลก (WHOQOL Group, 1995, p.114) ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นความพึงพอใจและการรับรู้สถานะของบุคคลในการดำรงชีวิต ในสังคมโดยจะสัมพันธ์กับเป้าหมาย และความคาดหวังของตนเอง ภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ค่านิยม มาตรฐานของสังคมและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นระบบบริการ สวัสดิการต่าง ๆ ตลอดจนการเมืองและการปกครองของสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่

โอเร็ม (Orem, 2001, p.179) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตมีความหมายเช่นเดียวกับความผาสุกซึ่งเป็นการรับรู้ของบุคคลต่อการมีชีวิตอยู่ ตามประสบการณ์ของความพึงพอใจ ความรู้สึก เป็นสุขกายและจิตใจสรุปคุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับการมีชีวิตที่ดี มีความสุข และความพึงพอใจในชีวิต

ทั้งในด้านร่างกายจิตใจ สังคม อารมณ์ และการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม เป็นการประสาน การรับรู้ของบุคคล ในด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม ภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยม และเป้าหมายในชีวิตของแต่ละคน

กล่าวโดยสรุป “คุณภาพชีวิต” หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลที่มีความ ผูกพันกับขนาดครอบครัว ระดับการศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย อายุของหัวหน้าครอบครัวและจำนวน แรงงานในครัวเรือน นอกจากนี้มีความผูกพันกับตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ทรัพย์สิน หนี้สิน รายได้ รวมทั้งความสุขทางด้านจิตใจ

7. องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

องค์ประกอบต่าง ๆ ของคุณภาพชีวิตมีความสำคัญต่อบุคคลนั้นมากน้อยแตกต่างกัน ไปในแต่ละบุคคล โดยขึ้นอยู่กับภูมิหลัง สิ่งแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรมของและสังคมที่บุคคลนั้น อาศัย อยู่บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบในชีวิตหลาย ๆ ด้าน และขึ้นอยู่กับ การรับรู้ และ ความพึงพอใจของบุคคลนั้นต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ได้มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณภาพ ชีวิตนี้มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังนี้

คณะกรรมการด้านคุณภาพชีวิตองค์การอนามัยโลก (WHOQOL Group, 1995, pp.41-60) แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ ระดับความเป็นอิสระ ของบุคคล ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อมและความเชื่อส่วนบุคคล ต่อมาในปี ค.ศ. 1995 ทีมพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก จัดองค์ประกอบใหม่โดยรวมองค์ประกอบบางด้าน เข้าด้วยกัน คือ ด้านร่างกายกับด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคลและด้านจิตใจกับด้านความเชื่อ ส่วนบุคคล จึงเหลือเพียง 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านร่างกาย (physical health) คือ การรับรู้ทางด้านร่างกายของบุคคลซึ่งมีผล ต่อชีวิตประจำวัน ได้แก่ การรับรู้สุขภาพความสมบูรณ์แข็งแรงในร่างกาย การรับรู้ในความรู้สึกสุขสบาย ไม่มีความเจ็บป่วย การรับรู้ความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกาย การรักษาทาง การแพทย์การรับรู้ถึงพลังกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การพักผ่อนนอนหลับ การปฏิบัติกิจวัตร ประจำวัน การทำงาน การรับรู้เหล่านี้มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. ด้านจิตใจ (psychological) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง ได้แก่ การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง ความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ ความสามารถ ในการจัดการกับความเศร้า ความกังวล การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตใจ ศาสนา การให้ความหมายของ ชีวิตและความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการชนะอุปสรรค

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationship) คือ การรับรู้ด้านความ สัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การได้

รับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์

4. ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอยู่อย่างอิสระไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการสุขภาพ การบริการทางสังคม การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร มีกิจกรรมสันทนาการและมีกิจกรรม ในเวลาว่าง เป็นต้น

เบอร์เกอร์, เซฟเฟอร์, และแอสโซซิเอทส์ (Berghorn, Schafer, & Associates, 1981, p.335) กล่าวว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ สุขภาพ สภาพแวดล้อม การพึ่งพาตนเอง และการทำกิจกรรม

พีช (Peace, 1990, p.48) กล่าวว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตประกอบด้วย 7 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านอำนาจ บุคคล ปัจจัยด้านวิถีชีวิต และปัจจัยด้านบุคลิกภาพ

ดีแนม (Denham, 1991, p.48) เสนอว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตประกอบด้วย 5 ด้านได้แก่สุขภาพกาย สุขภาพจิต สิ่งแวดล้อมความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงบุคลิกภาพและประวัติในอดีตเฟอร์รานส์, และพาวเวอร์ (Ferrans, & Powers, 1992, pp.29-38) องค์ประกอบคุณภาพชีวิตจากความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 องค์ประกอบ คือ

1. สุขภาพและหน้าที่ (health and functioning) ได้แก่ การดูแลสุขภาพตนเอง การพักผ่อนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเวลาว่าง การมีกิจกรรมในครอบครัว การเดินทาง
2. สังคมเศรษฐกิจ (socioeconomic) ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ รายได้ การทำงาน เพื่อนร่วมงาน ที่อยู่อาศัย
3. จิตวิญญาณ (psychological spiritual) ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต ความสงบทางจิตใจการบรรลุเป้าหมายในชีวิต ความพึงพอใจในเรื่องทั่ว ๆ ไป
4. ครอบครัว (family) ได้แก่ ความสุขในครอบครัว ความสัมพันธ์กับคู่สมรส บุตร ภาวะสุขภาพของครอบครัว เพื่อน, และคนอื่น ๆ (Ferrel, et al., 1992) ศึกษาคุณภาพชีวิตและสรุปองค์ประกอบคุณภาพชีวิตไว้ 4 ด้าน คือ

4.1 สุขภาพด้านร่างกาย (physical well-being) เป็นความรู้สึกของบุคคล การควบคุมหรือบรรเทาความเจ็บป่วยและคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย

4.2 สุขภาพด้านจิตใจ (psychological-well being) เป็นการเผชิญต่อความรู้สึกเจ็บป่วยของบุคคล เช่น ความเครียด ความรู้สึกกลัว ความวิตกกังวล

4.3 ความสุขด้านจิตวิญญาณ (spiritual well-being) ได้แก่ ความหวังความเชื่อ
ในด้านศาสนา

4.4 ความสุขด้านสังคม (social well-being) เป็นความรู้สึกของบุคคลต่อ
สิ่งแวดล้อมและบทบาทในสังคมฟรานแกน, และจาคอป (Flanagan, & Jacobsen, 1982) จำแนก
องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตจากพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ไว้ 5 องค์ประกอบ คือ

4.4.1 ความสุขสบายด้านร่างกายและวัตถุ เช่น มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง
และปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีอาหารที่เพียงพอ มีที่พักอาศัยและมีความมั่นคงปลอดภัย

4.4.2 มีสัมพันธภาพที่ดี เช่น สัมพันธภาพกับบิดา มารดา ครูสมรส ญาติ
เพื่อนและ บุคคลอื่น

4.4.3 มีกิจกรรมและมีส่วนร่วมในสังคม ชุมชน รวมทั้งมีโอกาสช่วยเหลือ
และสนับสนุนผู้อื่น

4.4.4 มีพัฒนาการด้านบุคลิกภาพและมีการดำเนินชีวิตตามพัฒนาการ เช่น
พัฒนาการด้านสติปัญญา มีการเรียนรู้สนใจการเรียน เข้าใจตนเอง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง ทำงาน
ที่น่าสนใจได้รับค่าตอบแทนที่ดี และแสดงความรู้สึกออกมาในทางสร้างสรรค์

4.4.5 มีการสนทนาการ เช่น สังคมกับผู้อื่น อ่านหนังสือ ฟังเพลงหรือ
บันเทิงอื่น ๆ และมีส่วนร่วมในสังคมสรุปองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยด้านร่างกาย
ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบ
แนวคิดในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้

กล่าวโดยสรุป ความหมายขององค์ประกอบของคุณภาพชีวิต คือ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มี
ผลต่อคุณภาพชีวิตคือ สุขภาพ ที่อยู่อาศัยการบริหารทางการแพทย์และสาธารณสุข อนามัยแม่และ
เด็กอาหาร บริการและคุณภาพทางการศึกษา ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รายได้สภาพจิตใจ ฯลฯ ของ
บุคคลครอบครัวชุมชนและประเทศ

8. ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

องค์การความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for
Economic Cooperation and Development, OECD) (Unesco, 1978, p.89) วัดความเป็นอยู่ที่ดี
ของประเทศต่าง ๆ โดยใช้ดัชนีชี้วัด 8 ด้าน คือ

1. สุขภาพ
2. การพัฒนาของปัจเจกบุคคลโดยการเรียนรู้
3. การจ้างงานและคุณภาพชีวิตในการทำงาน
4. เวลาและการใช้เวลาว่าง
5. ความต้องการในเรื่องสินค้าและบริการ

6. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (บ้านประชากร ประโยชน์ที่ประชากรได้รับจากการจัดการสิ่งแวดล้อม)

7. ความปลอดภัยของบุคคลและการบริการกระบวนการยุติธรรม (administration justice)

8. โอกาสทางสังคมและความไม่เสมอภาค

เอสแคป (ESCAP, 1990, pp.9-12) แนวคิดในการวัดคุณภาพชีวิตขององค์การเอสแคปนั้นได้มีการปรับปรุงตลอดมา ล่าสุดได้มีการกำหนดตัวแปรหลัก 7 ตัว ได้แก่

1. ความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ การใช้จ่าย การออม และความยากจน

2. สุขภาพ ได้แก่ อายุขัยเฉลี่ย การเป็นโรค การตาย โภชนาการ ภัยพิบัติ หรือความหายนะ

3. ชีวิตด้านการใช้สติปัญญา ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ การได้รับการศึกษานอกโรงเรียน การเรียนรู้ตลอดชีวิต ชีวิตเชิงวัฒนธรรม ชีวิตด้านการใช้หลักเหตุผล

4. ชีวิตการทำงาน ได้แก่ การว่างงาน อุบัติเหตุจากการทำงาน ความขัดแย้งทางอุตสาหกรรม สภาพการทำงาน

5. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ที่อยู่อาศัยโครงสร้างพื้นฐานในการคมนาคม และการติดต่อสื่อสารสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

6. ชีวิตครอบครัว ได้แก่ เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และความแตกแยกในครอบครัว

7. ชีวิตในชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความวุ่นวายในชุมชน อัตราการเกิดอาชญากรรม

เครื่องชี้วัดจัดทำเป็นแนวทางขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Guidelines) (United Nations, 1990, p.15) มีดังต่อไปนี้ คือ

1. ประชากร

2. การตั้งครอบครัว

3. การเรียนรู้และการบริการสังคม

4. กิจกรรมเพื่อการมีรายได้และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5. การกระจายรายได้ การบริโภคและการออม

6. ความมั่นคงทางสังคม และการบริการทางด้านสวัสดิการ

7. สุขภาพ บริการด้านสุขภาพ และการใช้บริการสุขภาพ

8. ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

9. ระเบียบสังคม และความปลอดภัย

สุพรรณิ ไชยอำพร, และสนธิ สมัครงการ (2534, หน้า 148-158) กล่าวถึง ตัวชี้วัด คุณภาพชีวิตของคนไทยใน 13 ด้าน คือ

1. ครอบครัวประกอบด้วยความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว สิ่งแวดล้อมภายใน และภายนอกครอบครัว รวมถึงความสะดวกในการเดินทางไปที่ยื่น
2. สังคมประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับเพื่อน เพื่อนบ้าน ผู้คุ้นเคย การมีส่วนร่วมในสโมสร องค์กร สังคม ความสะดวกสบายในการพบปะสังสรรค์
3. การงานประกอบด้วยความมั่นคง ความอิสระ โอกาสในการแสดงความสามารถ ในโอกาสที่จะก้าวหน้าในหน้าที่การทำงาน รวมทั้งค่าตอบแทน นอกจากนี้ยังรวมถึงความสัมพันธ์ของเพื่อนร่วมงานและสภาพของการทำงาน
4. สุขภาพอนามัยประกอบด้วยความแข็งแรงของสุขภาพร่างกายและการออกกำลังกาย
5. เวลาว่างและพักผ่อนหย่อนใจ ประกอบด้วยการใช้เวลาว่างในการเล่นกีฬา ทำงานอดิเรก ชมรายการบันเทิงต่าง ๆ และความสะดวกในการเดินทางไปพักผ่อนหย่อนใจ
6. ความเชื่อศาสนาประกอบด้วยเสรีภาพในการนับถือ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ความศรัทธาต่อหลักธรรมทางศาสนา และการปฏิบัติธรรมของสงฆ์
7. ตนเองประกอบด้วยความภาคภูมิใจในตัวเอง เกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิตทางด้านการงาน การศึกษา และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นรวมทั้งความเชื่อมั่นในตนเอง
8. สาธารณสุข ประกอบด้วย การให้บริการสถานพยาบาล ความสามารถของแพทย์ และพยาบาล
9. การบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ประกอบด้วยความหลากหลายของสินค้า คุณภาพสินค้า ราคาสินค้า และการให้บริการร้านค้า
10. ทรัพย์สิน ประกอบด้วย บ้าน เฟอร์นิเจอร์ สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ยานพาหนะเครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับต่าง ๆ
11. ท้องถิ่น ประกอบด้วย การให้บริการของชุมชนทางด้านสาธารณสุข สาธารณภัย สาธารณูปโภค การศึกษา การขนส่ง และสวัสดิการอื่น ๆ
12. รัฐบาลไทย ประกอบด้วยนโยบายและการบริหารงานด้านเศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
13. ชีวิตในเมืองไทย ประกอบด้วยสิทธิพื้นฐานในการได้รับข่าวสารความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม คุณภาพการศึกษา การเลือกสถานะในสังคม การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ

กล่าวโดยสรุป ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง มีหลายตัวแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับนักวิชาการ หรือหน่วยงานนั้น ได้กำหนดขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้ครอบคลุมขอบเขตของงาน

ที่รับผิดชอบ จะปรากฏไว้ในปัจจุบัน และเนื้อหาของปัจจัยแตกต่างกันไป ผู้ที่จะนำปัจจัยต่าง ๆ ไปใช้ ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับประโยชน์ หรือผลที่คาดว่าจะได้รับ เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของสังคมไทย แบ่งออก 9 ด้านด้วยกันคือ ด้านอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย ด้านอนามัย ด้านความปลอดภัยของครอบครัว ด้านรายได้ ด้านสามชิกในครอบครัว ด้านการออกกำลังกายมีส่วนร่วม ด้านจิตใจ และด้านสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

1. ความหมายของการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2558, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ หมายถึง การเสริมสร้างศักยภาพ และพัฒนาเครือข่ายระบบสุขภาพประชาชนในการป้องกัน การฟื้นฟู สมรรถภาพ และส่งเสริมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุให้เหมาะสมตามสถานะหรือกลุ่มสุขภาพผู้สูงอายุทั้ง 3 กลุ่ม คือ 1) พึ่งตนเองได้ คือ ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น และชุมชนได้ เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี 2) พึ่งตนเองได้บ้าง คือ ผู้สูงอายุที่ป่วยสามารถช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง 3) พึ่งตนเองไม่ได้ คือผู้สูงอายุที่ป่วยช่วยเหลือตนเองไม่ได้

โสภานุธรรม รัตนัย (2555, หน้า 12) ให้ความหมายของการแบ่งวัยผู้สูงอายุควรแบ่งตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในลักษณะเสื่อมถอยการเจริญเติบโตของร่างกายและความต้านทานโรคน้อยลงความสามารถด้านการปรับตัวและบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคลจะมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป ผู้สูงอายุจะมีลักษณะและปัจจัยที่ทำให้เกิดความชรา รวมทั้งการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาส่วนตัว ทางด้านร่างกายความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ตลอดจนบทบาทและลักษณะนิสัยทางสังคมของผู้สูงอายุที่ได้อยู่ในสังคมนั้นเอง

ประภัสสร วงษศรี, ญัฐวดี สุริยะ, และพนิดา โยวะผุย (2555, หน้า 13) ให้ความหมายของการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อผู้สูงอายุ โดยเน้นให้ทุกคนในชุมชน หรือสังคมมีข้อตกลงทางสังคมร่วมกัน รับหลักการเดียวกันในการที่จะปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนในชุมชนหรือสังคมมีสุขภาพที่ดี

2. สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ สิ่งแวดล้อมในที่นี้อาจจะเป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมที่ใกล้ชิดผู้สูงอายุ

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ชุมชนจะต้องมีการรวมตัวกัน หรือรวมกลุ่มกันเพื่อที่จะดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ดำเนินการเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุที่สามารถแสดงศักยภาพได้ตามถนัด

4. พัฒนาทักษะในการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้สูงอายุ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ ตลอดจนแนวทางการดูแลส่งเสริมสุขภาพ

5. ปรับเปลี่ยนบริการทางด้านสาธารณสุข โดยเน้นทางด้านสุขภาพในเชิงรุกมากขึ้น มีการตรวจคัดกรองสุขภาพให้การดูแล ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ขบวนการส่งเสริมให้ประชาชน เพิ่มสมรรถนะในการควบคุม และปรับปรุงสุขภาพของตนเอง ในการบรรลุซึ่งสุขภาพอันสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม บุคคล และกลุ่มบุคคลจะต้องสามารถบ่งบอก และตระหนักถึงความมุ่งมาดปรารถนาของตนเอง สามารถตอบสนองต่อปัญหาของตนเอง และสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมหรือปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ อีกทั้งยังสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพเช่น ลดปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดมะเร็ง การขาดการออกกำลังกาย การขาดจิตสำนึกในเรื่องของความปลอดภัย ทำให้เกิดอุบัติเหตุ หลีกเลียงจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษที่เป็นสาเหตุที่ทำลายสุขภาพ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญหรือเน้นให้การเพิ่มในด้านปัจจัยส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายมากขึ้น รับประทานอาหารที่มีประโยชน์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

2. กิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ

วีรวุฒินันท์ แซ่จิว (2559, หน้า 31) ได้ให้ความหมายผู้สูงอายุจะมีกิจกรรมทางกายในระดับเพียงพอ นั้นแสดงว่า กิจกรรมทางกายอย่างน้อย 150 นาที ของกิจกรรมที่ออกแรงระดับปานกลางตลอดทั้งสัปดาห์ หรือกระทำอย่างน้อย 75 นาที ของกิจกรรมที่ออกแรงอย่างหนัก หรือทำกิจกรรมที่ออกแรงอย่างปานกลางผสมผสานกับกิจกรรมที่ออกแรงอย่างหนักที่เท่าเทียมกัน และมีกิจกรรมในลักษณะแอโรบิคควรจะทำติดต่อกันอย่างน้อย 10 นาที และเพื่อจะให้มีการเกิดประโยชน์ต่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น จากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และเพื่อเป็นการลดลงของงบประมาณการดูแลสุขภาพเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้มีอายุยืนขึ้น และต้องจัดหาสิ่งในการชี้ให้เห็นถึงผลของการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีกว่า การอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อผู้สูงอายุในการออกกำลังกาย รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการออกกำลังกายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้กระฉับกระเฉงและไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นและผู้สูงอายุที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป (มินตรา สารระรักษ์, 2558)

โดยการออกกำลังกาย หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกกำลังกายหรือกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น การเล่นกีฬาชนิดต่าง ๆ ด้วยตนเองหรือลักษณะเป็นกลุ่มชมรม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านพลศึกษาและการกีฬา ในการออกกำลังกายในกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะออกกำลังกายหรือกิจกรรม เช่น การเดินรำ รำไม้พอง เปตอง เป็นต้น (อัจฉรา ปุราคม, มยุรี ถนอมสุข, สุพรทิพย์ พูเพนิยด, จันทมณี จันทรย์แย้ม, และปวีณ์ภัสสร เศรษฐศิริโชติ, 2556)

3. การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

วิลโลว์ ตั้งตระกูล (2543, หน้า 37) การปฏิบัติในเรื่องสุขภาพของประชาชนนั้นการดูแลสุขภาพตนเองมีความสำคัญมาก การดูแลชีวิตของตนเองโดยลดการพึ่งพาบุคคลอื่น และเป็นความรับผิดชอบของตนเองเพราะการดูแลตนเองเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีสุขภาพที่ดี ระบบบริการสุขภาพได้เปลี่ยนไป ในปัจจุบันมีจำนวนผู้ป่วยเรื้อรังมากขึ้น เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนหันมาดูแลสุขภาพตนเอง เป็นการป้องกันการเกิดโรคดีกว่าที่จะมาแก้ไขหรือทำการรักษาเมื่อเกิดการเจ็บป่วยภายหลัง ประชาชนเริ่มมองว่าการรักษาทางการแพทย์อย่างเดียวมีส่วนที่จะทำให้ตนเองสุขภาพดีและมีคุณภาพการมีสุขภาพที่ดีขึ้นอยู่กับวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของประชาชน การที่ประชาชน มีชีวิตที่ดีขึ้นได้นั้น การศึกษาความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยจากสื่อต่าง ๆ ทำให้ได้รับรู้ถึงการดูแลสุขภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น ประชาชนเริ่มมองเห็นสิทธิของตนเองมากขึ้น ป้องกันสิทธิขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสุขภาพและชีวิต ของตนเอง ประชาชนส่วนใหญ่เริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญด้านสุขภาพมากยิ่งขึ้นและเริ่มให้ความสนใจอย่างจริงจังกับแนวคิดการดูแลตนเองมากขึ้น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองจึงเป็นกิจกรรมที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการกระทำที่พึงปรารถนาของแต่ละบุคคล ในส่วนของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เพนเดอร์ (Pender, 1982, p.150) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองว่าหมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมที่บุคคลได้ริเริ่มเพื่อกระทำก่อให้เกิดสุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยกระทำในแนวทางของตนเองเพื่อดำรงรักษาชีวิต ส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงความเป็นอยู่อันดีของตนไว้การดูแลตนเองจะต้องมีแบบแผน เป้าหมาย ขั้นตอน ตลอดจนความต่อเนื่องกัน และเมื่อใดที่ได้กระทำอย่างถูกต้องครบถ้วน จะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพของการดูแลสุขภาพตนเองมากยิ่งขึ้น (เบญจมาศ นาควิจิตร, 2551, หน้า 18)

ขวัญดาว กล่ำรัตน์ (2554) กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุว่าปัญหาทางด้านร่างกายสัมพันธ์กับจิตใจอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ การที่ทุกคนมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดีสุขภาพจิตแจ่มใสก่อให้เกิดจิตใจสบาย เมื่อใจสบายก็จะส่งผลต่อการผ่อนคลายไม่ก่อให้เกิดความเครียดและสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจก็ตามมา ในทางตรงกันข้าม ถ้ามีปัญหาทางด้านร่างกายก็จะส่งผลต่อในด้านสุขภาพไม่ดีทำให้จิตใจไม่สบายแปลงทางร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ด้านจิตใจและความเสื่อมของอวัยวะและปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ ปัจจัยทางพันธุกรรมความสำเร็จทางการศึกษา สถานะทางสังคม ความต้องการ งานประจำที่เคยทำการสูญเสียต่าง ๆ ประกอบกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตวิทยาที่เกิดขึ้นได้แก่ การเรียนรู้และความจำ การเรียนรู้และความจำมีความสัมพันธ์กันอย่างมากในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ส่งผลต่อความบกพร่องลงเมื่ออายุ 40-50 ปี

และเมื่ออายุ 70 ปี จะเรียนรู้ยากขึ้น สาเหตุที่ทำให้การเรียนรู้บกพร่องไปยังอธิบายได้ไม่แน่ชัด ในการนำเสนอปัญหาการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นในวัยสูงอายุ และได้รับการตอบสนองอย่างรวดเร็ว และพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น มีการแก้ไขให้ผู้สูงอายุได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นเพื่อส่งผลทางด้านความจำ ความเคลื่อนไหวทางร่างกายเพราะผู้สูงอายุมีความเข้าใจว่าจะเรียนรู้อย่างไร ได้ดีจึงเป็นไปได้ที่จะช่วยพัฒนาความสามารถของผู้สูงอายุในการปรับตัวให้เข้ากับงานใหม่หรือชีวิตความเป็นอยู่ใหม่ที่ดีขึ้น

วรรณิกา บุญระยอง (2540, หน้า 34) การรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้สูงอายุ จากการเสื่อมตามวัย โดยทั่วไปจะพบว่า ผู้สูงอายุนั้นจะมีปัญหาอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากธรรมชาติของผู้สูงอายุ แนวคิดนี้จึงมุ่งไปที่การจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการเคลื่อนไหวร่างกาย การร่วมกลุ่มของผู้สูงอายุหรือการเตรียมตัวการป้องกัน หรือชะลอความเสื่อมถอยไปตามวัย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องสุขภาพ และพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตทั้งปัจจุบันและอนาคตอันจะช่วยเป็นการบรรเทาความรุนแรงต่าง ๆ ของเวลาหรือความเสื่อมได้

4. การดูแลและการส่งเสริมให้ความรู้ผู้สูงอายุ

4.1 ให้การศึกษาเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุกับผู้สูงอายุที่อ่อนวัยกว่าให้ได้ว่า เมื่อเราเป็นผู้ใหญ่แล้ว จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ถ้าชะลอได้เท่าไรก็จะเป็นผลดีแก่ตัวเรา และคนใกล้ชิดมากเท่านั้น

4.2 การส่งเสริมป้องกันปัญหาสุขภาพจิต

4.2.1 ให้ความรู้ด้านอนามัยของผู้สูงอายุ สมัยนี้เรียกว่าการให้สุขศึกษา พยายามให้บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขออกไปให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุตามชุมชน แนะนำเรื่องการเคลื่อนไหวของร่างกายและผู้สูงอายุไม่ควรนั่งอยู่นิ่ง ๆ หรือนอนเฉย ๆ ควรจะได้มีการเคลื่อนไหวร่างกายให้เหงื่อออกบ้างตามความเหมาะสม เป็นการช่วยให้ร่างกายมีการไหลเวียนเลือดดี

4.2.2 อาหารเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง การกินอาหารที่ผิดสุขลักษณะตั้งแต่วัยหนุ่มสาววัยกลางคน วัยสูงอายุจะเกิดอัตราเสี่ยงต่อโรค และจะมีผลทำให้สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง อาหารที่ดีที่สุด คือ อาหารที่ย่อยง่าย มีโปรตีนปานกลาง ไขมันน้อย และมีปริมาณที่พอดี อาหารที่ย่อยง่าย เช่น เนื้อปลา ผัก ไขมันสัตว์เป็นส่วนประกอบบ้าง ผลไม้ เป็นต้น

4.2.3 การพักผ่อนอารมณ์ ควรพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่เคร่งเครียด หรือวิตกกังวลจนเกินเหตุ

4.2.4 ส่งเสริมการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุเป็นประจำ พบแพทย์ปี ละครั้ง

4.2.5 ศาสนาเป็นที่พึ่งที่ดีของผู้สูงอายุ จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้ความหวังและความสุขกับผู้สูงอายุ วัฒนธรรมไทยในเรื่องการเคารพยกย่องผู้สูงอายุเป็นของดีมีประโยชน์ ควรจะได้

มีการอนุรักษ์ไว้ เพื่อแก้ไขช่องว่างระหว่างเด็กกับผู้สูงอายุ และทุกคนควรจะทำให้ความรัก เอาใจใส่ ผู้สูงอายุอย่างจริงจังและจริงใจ (ประไพ ยศะทัตต์, 2531)

กล่าวโดยสรุป การดูแลสุขภาพตนเองของ ได้แก่ การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ครบห้าหมู่ เคี้ยวง่าย จำพวกต้ม นึ่งและมีกากใย การออกกำลังกายเป็นการเน้นเรื่องของการเผาผลาญพลังงานส่วนเกินโดยอาจแบ่งอยู่ในกิจกรรมประจำวัน การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุรา และการดูแลสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เช่น การให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครอบครัวเพื่อป้องกันความรู้สึกในการถูกทอดทิ้งโดดเดี่ยวหรือถูกละความสำคัญ การออกไปพบปะ และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในวัยเดียวกันจะช่วยให้จิตใจของผู้สูงอายุเบิกบานและสร้างกำลังใจในการดำรงชีวิต

หลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรผู้สูงอายุ

1. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นหลักหรือแนวทางการพัฒนาหรือสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ความหมายของหลักสูตรที่มีผู้ใช้กันมากจัดเป็น 5 กลุ่ม (ฉัตรนภา พรหมมา, 2542 อ้างถึงในใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 15-21) ได้แก่ หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาที่เรียน จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียนและกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียนหลักสูตร เป็นคำศัพท์ทางการศึกษาคำหนึ่งที่ค่อนข้างใหญ่คุ้นเคย และมีผู้ให้ความหมายไว้มากมายและแตกต่างกันไป บางความหมายมีขอบเขตกว้าง บางความหมายมีขอบเขตแคบทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและประสบการณ์ที่แตกต่างกันของบุคคลนั้น ๆ ที่มีต่อหลักสูตร ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973, p.37) ได้ให้ความหมายของคำว่าหลักสูตรไว้ในพจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ว่า หลักสูตร คือ กลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างมีระบบหรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษา หรือ เพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลักต่าง ๆ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลศึกษา

โอลิวา (Oliver, 1982, p.102) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนหรือโปรแกรมสำหรับประสบการณ์ทั้งหลายที่ผู้เรียนจะต้องประสบภายใต้การอำนวยความสะดวกของโรงเรียน อีกทั้งยังหมายถึงการวางแผนการเรียนการสอน ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของโรงเรียน

ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2549, หน้า 18) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียนหลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระ หมายถึง วิชาและเนื้อหาสาระที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนในชั้นและระดับต่าง ๆ หรือกลุ่มวิชาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง

2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตรกลุ่มหนึ่งจัดให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วยจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหาสาระอัตราเวลาเรียน กิจกรรม ประสบการณ์ และการประเมินผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน มีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแนวคิดนี้จะเน้นหลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารเป็นรูปเล่ม ซึ่งจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารหลักสูตร และ เอกสารประกอบหลักสูตร

3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้แก่ผู้เรียนแนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียนนี้ เป็นการมองหลักสูตรในลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น หรือ กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ และจัดให้แก่ผู้เรียนโดยโรงเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะนำไปสู่ประสบการณ์ทางด้านความรู้ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะต่าง ๆ อันแสดงถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียนแนวคิดของหลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียนนี้ จะเป็นแผนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และพฤติกรรมที่กำหนด แผนสำหรับจัดโอกาสทางการศึกษาจะเกี่ยวกับจุดหมายหรือจุดประสงค์ของการออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล

5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์แนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นประสบการณ์ของผู้เรียนนั้น หมายถึงประสบการณ์ทุกอย่างของนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียนรวมถึงเนื้อหาที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนด้วย

6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางนั้น เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังหรือคาดหวังให้เด็กได้รับ กล่าวคือ ผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรไปแล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง จะเกิดผลอย่างไรในตัวผู้เรียนบ้าง แนวคิดนี้มองหลักสูตรในฐานะที่ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดหลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล จำต้องศึกษาและวางแผนให้สอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย

7. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนนั้น เป็นการมองหลักสูตรในฐานะที่เป็น

แผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่จัดขึ้นโดยโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา ที่รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า โดยรวมเอาแผนย่อย ๆ ที่เป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่คาดหวังเอาไว้ด้วย ดังนั้น แผนงานจึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อผู้เรียนโดยโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน

ภาศิริ เขตปิยรัตน์, และสินีนารถ วิกรมประสิทธิ์ (2554, หน้า 8) กล่าวว่า ความหมายของหลักสูตรมีการขยายความหมายและสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทั้งนี้ สถาบันการศึกษาต่างต้องการสร้างสรรค์และพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่นและได้มีการจำแนกองค์ประกอบของหลักสูตร ที่สำคัญประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

2. เนื้อหา เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว กิจกรรมขั้นต่อไป คือ การเลือกเนื้อหาประสบการณ์ในการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอนและแบบเรียน เป็นต้น การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดลอม เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนจำนวนครูและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดจนทั้งปรัชญาการศึกษาของแต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ตามผลที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุการประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า ดังนั้น ส่วนใหญ่หลักสูตรทั่วไปจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ครบทั้ง 4 ด้าน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นตามข้อกำหนด อีกทั้งยังสามารถช่วยให้การจัดทำหลักสูตรสามารถครอบคลุมในส่วนของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครบถ้วนสมบูรณ์

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรผู้สูงอายุ เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นที่เน้นเนื้อหาสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์สุขภาพสำหรับผู้สูงอายุด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ

ด้านการเสริมสร้างสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ด้านการจัดการความเครียดและอารมณ์ ด้านการร่วมกิจกรรมในสังคม และด้านความมั่นคงแห่งชีวิตและสวัสดิการของผู้สูงอายุ เป็นหลักสูตรที่ใช้การเรียนรู้แบบผู้สูงอายุ ที่ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประสบการณ์ระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอภิปรายกลุ่ม จากกรณีศึกษา และจากการเสวนา เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์สุขภาพสำหรับผู้สูงอายุด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ด้านการเสริมสร้างสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ด้านการจัดการความเครียดและอารมณ์ ด้านการร่วมกิจกรรมในสังคมและด้านความมั่นคงแห่งชีวิตและสวัสดิการของผู้สูงอายุ

2. องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (ภาศิริ เขตปิยรัตน์, และสินีนาด วิกกรมประสิทธิ์, 2554, หน้า 9)

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดประสงค์ของการเรียนการสอน
2. โครงสร้างหลักสูตร
3. เนื้อหาและประสบการณ์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
5. วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผลหลักสูตรและการเรียนการสอน

3. ขั้นตอนการประเมินหลักสูตร

ขั้นตอนการประเมินหลักสูตรมี 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทำความเข้าใจหลักสูตร
2. กำหนดผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร
3. กำหนดประเด็นที่ต้องการประเมิน
4. กำหนดตัวบ่งชี้ของสิ่งที่ประเมิน
5. กำหนดคำถามในการประเมิน
6. กำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานสำหรับการประเมิน
7. สร้างเครื่องมือและรวบรวมข้อมูล
8. เขียนรายงานและเผยแพร่

4. องค์ประกอบการประเมินหลักสูตร

ฉัตรนภา พรหมมา (2542, หน้า 24) ได้พัฒนาเกณฑ์ประเมินหลักสูตรสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ของสถาบันราชภัฏฯ โครงสร้างเกณฑ์ประเมินหลักสูตร จำแนกตามองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร และจัดทำร่างเกณฑ์เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟาย

และตรวจสอบเกณฑ์โดยใช้เทคนิคเดลฟาย นอกจากนี้ยังทดลองใช้เกณฑ์ประเมินหลักสูตรวิทยาการคอมพิวเตอร์ และหลักสูตรวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาหาร ซึ่งจากผลการวิจัยได้เกณฑ์ประเมินหลักสูตรสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ของสถาบันราชภัฏที่ผ่านการยอมรับของผู้เชี่ยวชาญรวมทั้งสิ้น 97 รายการ จำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตร เป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีเกณฑ์หลัก 7 ข้อ
2. ด้านโครงสร้างหลักสูตร และรายวิชา มีเกณฑ์หลัก 17 ข้อ
3. ด้านปัจจัยสนับสนุน มีเกณฑ์หลัก 15 ข้อ
4. ด้านบริหารหลักสูตร มีเกณฑ์หลัก 9 ข้อ
5. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีเกณฑ์หลัก 12 ข้อ
6. ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีเกณฑ์หลัก 6 ข้อ
7. ด้านคุณภาพบัณฑิต มีเกณฑ์หลัก 11 ข้อ

5. การศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการประเมินผล

สามารถที่จะแบ่งหัวข้อได้ ดังต่อไปนี้

ความหมายของหลักสูตร

ภาศิริ เขตปิยรัตน์, และสินีนาก วิกรมประสิทธิ์ (2554, หน้า 10) การจัดการศึกษาในประเทศใดก็ตามจะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดได้นั้น ถ้าประเทศดังกล่าวขาดแนวทางในการให้การศึกษแก่ประชาชน ส่งผลกระทบโดยตรงกับการพัฒนาประเทศและการให้การศึกษหมายถึง การให้วิชาความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การปลูกฝังเจตคติและค่านิยม และการเสริมสร้างความเจริญเติบโตและความสมบูรณ์ทางกาย หรืออีกนัยหนึ่ง การให้การศึกษาคือ การพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ฉะนั้นความสำเร็จของการศึกษาขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นประการสำคัญ เพราะหลักสูตรจะเป็นข้อกำหนดว่า ผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร ผู้ที่ทำการสอนได้ดีจะต้องมีความเข้าใจหลักสูตรเป็นอย่างดี คำว่า หลักสูตร ตรงกับคำว่า Curriculum ในภาษาอังกฤษ

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2540, หน้า 78) มีความเห็นว่า ความหมายของหลักสูตรระดับประถมมักจะครอบคลุมประสบการณ์ทั้งหมดและทุกอย่างที่โรงเรียนจัดขึ้น เพราะเด็กอยู่ในสายตาและการดำเนินการศึกษาของครูตลอดเวลา ในระดับมัธยมศึกษา หลักสูตรจะหันมาเน้นเรื่องของเนื้อหา และกิจกรรมในห้องเรียนมากขึ้น และมีการแยกกิจกรรมนอกห้องเรียนออกมาเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรหรือเสริมหลักสูตรต่าง ๆ สำหรับหลักสูตรระดับอุดมศึกษานั้นจะเน้นพิเศษในเรื่องของเนื้อหาและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเนื้อหา รวมทั้งกิจกรรมที่ดำเนินไปเพื่อเนื้อหาดังกล่าว ทั้งนี้เพราะชีวิตนอกห้องเรียน นอกเหนือจากเนื้อหาแล้วอาจารย์จะมีบทบาทน้อย ผู้เรียนย่อมมีอิสระที่จะรับและเลือกโดยเสรี

วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง การวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติในอนาคต และการสอนเป็นอย่างไร (instruction is the how) ซึ่งหมายถึงการนำสิ่งที่ได้วางแผนไว้นำมาปฏิบัติจริง เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนของผู้เรียน โดยการดูแลช่วยเหลือจากผู้สอนรวมถึงการพิจารณาภารกิจของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร

ทาบา (Taba, 1962, p.23) “หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้อันประกอบด้วย วัตถุประสงค์ จุดหมายการคัดเลือกเนื้อหาสาระต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการวัด และ ประเมินผล”

แทนเนอร์ (Tanner, 1971, p.121) “หลักสูตร หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ ที่สร้างขึ้นและพัฒนาต่อมาอย่างเป็นระบบ ภายใต้การดูแลของโรงเรียน เพื่อช่วยให้เด็กได้รับความรู้ และประสบการณ์ที่กว้างขวางมากขึ้น” นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. Curriculum as Experiences หลักสูตรในรูปของประสบการณ์ หรือความรู้ ความชำนาญ มโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องที่มีประสบการณ์ของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะได้นำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับเหล่านั้นไปพัฒนาความสามารถในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นหนทางมุ่งไปสู่ การปฏิบัติเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในภายภาคหน้า

2. Curriculum as Objectives หลักสูตรในรูปของวัตถุประสงค์หลักสูตรเมื่อได้รับการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขจากหลักสูตรดั้งเดิมแล้ว นักการศึกษาก็ได้แยกแยะหลักสูตรและ หลักการสอนออกจากกันโดยกล่าวว่า หลักสูตร (curriculum) ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ในการเรียน การสอนส่วนการสอน (Instruction) คือ วิธีการไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. Curriculum as a Plan หลักสูตรในรูปของการวางแผนหลักสูตร คือ แผนที่จัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ (learning opportunities) เพื่อเกิดผลสัมฤทธิ์ในเป้าประสงค์โดยทั่วไป (board goals) และวัตถุประสงค์เฉพาะที่สัมพันธ์กัน (related specific objectives) สำหรับ ประชากรในแต่ละกลุ่ม ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของหลักสูตร คือ การรวบรวมความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดแผนการเรียนการสอนตอบสนองความต้องการของผู้ศึกษา และมีการเน้นให้ผู้ศึกษาได้มีการพัฒนาทางด้านความคิด ทักษะต่าง ๆ และเปิด โอกาสการเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ศึกษาต้องการในอนาคต

6. องค์ประกอบของหลักสูตร

มีผู้กล่าวถึงหลักสูตรไว้หลายท่าน พอสรุปได้ ดังนี้

ทาบา (Taba, 1962, p.23) กล่าวว่า หลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบอย่างไรก็ตาม ควรมี องค์ประกอบด้วย 4 ประการด้วยกันคือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าองค์ประกอบทั้ง 4 นี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหมด ภาคีรี เขตปิยรัตน์, และสินีนาถ วิกรมประสิทธิ์ (2554, หน้า 11) กล่าวว่า หลักสูตรทุกหลักสูตรจะมีลักษณะสมบูรณ์ต้องมีองค์ประกอบครบถ้วน และองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรจะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีการสอนและจัดดำเนินการ การประเมินผลตามหลักสูตร เมื่อนำหลักสูตรไปใช้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2549, หน้า 15) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (curriculum aims) หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร เป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล
2. เนื้อหา (content) เป็นสิ่งที่คาดว่า จะช่วยให้ผู้เรียน พัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียงลำดับ เนื้อหาสาระ และการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (curriculum implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม

ซุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545, หน้า 26) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ประการของหลักสูตร มีดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชา
3. การนำหลักสูตรไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การวัดผลประเมินผล

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักสูตร ตามที่นักพัฒนาหลักสูตรได้กำหนดไว้ตามที่กล่าวมา สามารถสรุป ได้ว่าหลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบอย่างไรก็ตาม ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญในด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน เพื่อให้หลักสูตรนั้นมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในการนำมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

7. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

การกำหนดจุดประสงค์ในระดับหลักสูตร ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 22-29) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญที่พึงยึดถือในการกำหนดจุดประสงค์ในระดับหลักสูตรหรือ “จุดหมาย” ไว้ 8 ข้อ ดังนี้

1. ต้องสอดคล้องกับปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคม นักพัฒนาหลักสูตรต้องกำหนดจุดหมายของหลักสูตร โดยยึดปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคมด้วย เช่น ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธจุดหมายที่กำหนดขึ้น จึงต้องสนับสนุนแนวความคิดประชาธิปไตยและสอดคล้องกับหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา

2. ต้องสอดคล้องและส่งเสริมค่านิยมของสังคม นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องยึดเอาค่านิยมของสังคมเป็นรากฐานในการกำหนดจุดหมาย เช่น การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ การแต่งกายสุภาพในที่ชุมชน การมีความกตัญญูต่อผู้มีอุปการคุณ เป็นต้น

3. ต้องมุ่งสนองความต้องการและแก้ปัญหาของสังคม นักพัฒนาหลักสูตรต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดรอบคอบว่า สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของสังคมคืออะไร และต้องเข้าใจว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ ฉะนั้นปัญหาและความต้องการแต่ละระยะย่อมเปลี่ยนแปลงไป สิ่งนี้นักพัฒนาหลักสูตรจะทำคือ จะต้องมองไปข้างหน้าว่าแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงจะเป็นอย่างไรแล้วกำหนดจุดหมายให้รับกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนั้น

4. ต้องสนองความต้องการของผู้เรียน เกณฑ์ความต้องการของผู้เรียนได้มีการกำหนดไว้หลายลักษณะซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม

5. ต้องสอดคล้องและส่งเสริมจุดหมายของหลักสูตรระดับอื่น การกำหนดจุดหมายควรต้องคำนึงถึงจุดหมายของหลักสูตรระดับอื่นด้วย กล่าวคือ ต้องกำหนดจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอื่น ๆ ให้สอดคล้องกัน ตัวอย่างเช่น ถ้าจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งกายและทางจิต และจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีสุขนิสัยที่ดีทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม ก็เท่ากับว่าจุดหมายของหลักสูตรทั้งสองระดับนี้สอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน

6. ต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้ การกำหนดจุดหมายจะมีผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับที่การนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้น จะต้องกำหนดจุดหมายให้ชัดเจนไปเพื่อไม่ให้เกิดความไขว้เขวในการตีความจุดหมาย บางจุดหมายมีความหมายกว้างยากแก่การปฏิบัติ เช่น กล่าวว่าเพื่อให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี คำว่า “พลเมืองดี” ผู้ปฏิบัติอาจตีความได้หลายนัย เช่น อาจหมายถึงการเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือมีสัมมาอาชีวะ หรืออยู่ในศีลธรรม หรือร่วมมือในการพัฒนาชุมชนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างรวมกัน เมื่อเป็นเช่นนี้การปฏิบัติย่อมสับสนได้

7. ต้องให้มีความสมดุลระหว่างความต้องการของผู้เรียนและสังคม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรไม่ควรหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่งในระหว่างความต้องการของผู้เรียนและสังคมมากเกินไป เพราะจะเกิดผลเสียได้

8. ต้องให้มีความสมดุลระหว่างความรู้และทักษะ หรือระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้ในทฤษฎี และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติได้

8. เนื้อหาวิชาในหลักสูตร

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาวิชา กล่าวโดย ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 22-29) ในการพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาวิชานั้น ก่อนอื่นนักพัฒนาหลักสูตรควรจะต้องวิเคราะห์ จุดประสงค์แต่ละข้อว่าควรจะต้องประกอบด้วยเนื้อหาอะไร ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวควรจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะที่จะพัฒนาระบบความคิด และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ อย่างไรก็ตาม นักพัฒนาหลักสูตรพึงต้องระวังด้วยว่ามีเนื้อหาต่าง ๆ มากมายที่สามารถบรรลุตามจุดประสงค์ในข้อหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งในเรื่อง ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยี ดังนั้น หากนักพัฒนาหลักสูตรไม่มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหา ก็อาจจะบรรจุเนื้อหาที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน หรือเรียนรู้ได้ผิวเผินไม่ลึกซึ้ง และอาจสอนไม่ทัน ได้ในที่สุด ซึ่งจะเป็นผลเสียทั้งต่อผู้สอนและผู้เรียนในเรื่องหลักเกณฑ์ของการเลือกเนื้อหาวิชา มีนักการศึกษาเสนอแนวทางไว้หลายท่าน ในที่นี้จะขอสรุปหลักเกณฑ์ที่สำคัญที่นักพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องคำนึงถึงในการเลือกเนื้อหาวิชาทั้งในระดับหลักสูตร ระดับชั้นเรียน และระดับรายวิชา ดังนี้

1. มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ (significance) นักพัฒนาหลักสูตรควรมีการเรียนรู้วิชานั้น ๆ หรือวิชาอื่น ๆ ในระดับสูงขึ้นไป หรือประกอบอาชีพต่อไป ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น และเจตคติที่ดี

2. ความถูกต้องทันสมัย (validity) เนื้อหาวิชาควรมีความถูกต้อง ทันสมัย เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการศึกษาวิจัย เพื่อหาคำตอบความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ มีมากขึ้น ทำให้ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความรู้ที่เคยคิดว่า ถูกต้องและดีในสมัยหนึ่ง อาจจะเป็นเรื่องล้าสมัยในระยะต่อมาได้ นักพัฒนาหลักสูตรจึงต้องพิจารณาเลือกเนื้อหาวิชาที่ถูกต้องและทันสมัย

3. มีความน่าสนใจ (interest) เนื้อหาวิชาควรมีความรู้หลาย ๆ ประเภท มีความสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ในกาแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจในการเรียนมากขึ้น นักพัฒนาหลักสูตรยังควรเลือกเนื้อหาวิชาที่มีความหมายต่อผู้เรียน กล่าวคือ ควรให้ผู้เรียนได้เห็นถึงประโยชน์และความสัมพันธ์ ระหว่างเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ด้วย ผู้เรียนจะได้เกิดความสนใจในสิ่งที่เรียนรู้มากขึ้น

4. เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ (learn ability) นักพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดเนื้อหาวิชาที่มีความยากง่ายและสอดคล้องเหมาะสมกับวัยหรือลำดับขั้นของการพัฒนาการทั้งร่างกาย สมอง และจิตใจรวมทั้งประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เพื่อไม่ให้เกิดความสามารถของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทุกด้านอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดเวลาเรียนได้ด้วย

5. สอดคล้องกับจุดประสงค์ (appropriateness to objectives) เนื้อหาวิชาการจะมีความสอดคล้องและตอบสนองจุดประสงค์

6. เป็นสิ่งที่มีประโยชน์แก่ผู้เรียน (usefulness) เนื้อหาวิชาควรมีประโยชน์ที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน มีประโยชน์ต่อผู้เรียน และพัฒนาสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่น ในยุคโลกาภิวัตน์วิชาคอมพิวเตอร์อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในการประกอบอาชีพต่อไปข้างหน้า เป็นต้น

7. เป็นสิ่งที่สามารถจัดให้ผู้เรียนได้ (feasibility) นักพัฒนาหลักสูตรควรเลือกเนื้อหาสามารถจัดให้ผู้เรียนได้เมื่อพิจารณาในแง่ความพร้อมด้านเวลา บุคลากรผู้สอน วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ

9. ระบบการเรียนการสอน

การทำกิจกรรมหรืองานใด ๆ ก็ตาม ถ้าทำอย่างมีระบบก็จะช่วยให้ทำได้อย่างสะดวก ทำได้สำเร็จเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพ การมีระบบก็คือ การทำหน้าที่หรือจัดไว้อย่างเป็นระเบียบของส่วนประกอบต่าง ๆ ในระบบนั้น มีความสัมพันธ์หรือเสริมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจำเป็นที่ผู้ทำหน้าที่สอนจะต้องพัฒนาการสอนของตนอยู่เสมอ ในการพัฒนาการสอนจำต้องจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งในระบบการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่เป็นตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต

10. ตัวป้อน (input)

ตัวป้อนหรือปัจจัยนำเข้าระบบ คือส่วนประกอบต่าง ๆ ที่นำเข้าสู่ระบบ ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียนหลักสูตร สิ่งอำนวยความสะดวกผู้สอนหรือครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณลักษณะหลายประการ ได้แก่ คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย เช่น ความรู้ความสามารถ ความรู้จำแนกเป็นความรู้ในเนื้อหาสาระที่สอน ความรู้ในเทคนิคการสอนต่าง ๆ ความรู้ในสภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะด้านจิตพิสัย เช่น ความตั้งใจในการสอน ฯลฯ ผู้เรียน ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในระบบการเรียนการสอน ซึ่งจะบรรลุผลสำเร็จได้ ย่อมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้เรียนหลายประการ เช่น ความถนัด ความรู้พื้นฐานเดิม ความพร้อม ความสนใจ และความพากเพียรในการเรียน ทักษะในการเรียนรู้ ความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่เรียน ฯลฯ ในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ตัวบ่งชี้ในมาตรฐานที่ 2 ด้านการเรียนรู้ โดยมีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการสร้างประสบการณ์จริงหลักสูตร หลักสูตรเป็นองค์ประกอบหลักที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการคือ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ

ที่เรียนกิจกรรมการเรียนการสอน (รวมวิธีสอนและสื่อการเรียนการสอน) และการประเมินผล สิ่งอำนวยความสะดวก อาจเรียกอีกอย่างว่า “สิ่งแวดล้อมการเรียน” เช่น ห้องเรียน หรือสถานที่เรียน ซึ่งประกอบด้วย โตะ เก้าอี้ แสงสว่าง อุณหภูมิ กระดานดำ เป็นต้น

11. กระบวนการ (process)

กระบวนการในระบบการเรียนการสอน ก็คือ การดำเนินการสอนซึ่งเป็นการนำเอา ตัวป้อนซึ่งเป็นวัตถุดิบในระบบมาดำเนินการเพื่อให้เกิดผลผลิตตามที่ต้องการ ในการดำเนินการสอน อาจมีกิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรม ได้แก่ การตรวจสอบและเสริมพื้นฐาน การสร้างความพร้อม ในการเรียนการใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ และการใช้กิจกรรมเสริมการตรวจสอบและเสริมพื้นฐาน เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สอนรู้จักผู้เรียน และได้เสนอแนะที่นำมาใช้ช่วยเหลือผู้เรียนที่ยังขาดพื้นฐาน ที่จำเป็นก่อนเรียน ให้ได้มีพื้นฐานที่พร้อมที่จะเรียนโดยไม่มีปัญหาใด ๆ ซึ่งถ้าหากได้รับการช่วยเหลือ ดังกล่าวผู้เรียนอาจเรียนไม่รู้เรื่อง ทำให้ขาดความสนใจในการเรียนเรื่องนั้น และประสบความล้มเหลว ในการเรียน ส่งผลให้การเรียนในเรื่องต่อ ๆ มามีปัญหาโดยตลอด การตรวจสอบพื้นฐาน อาจทำได้ โดยการซักถามในผู้เรียนคิดตอบคำถามที่ใช้ถามจะเป็นเรื่องที่เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเรียนในเรื่อง ที่จะดำเนินการสอน แต่วิธีที่ดีกว่านี้ก็คือใช้แบบทดสอบวัดความรู้พื้นฐานของผู้เรียนทุกคน แล้วทำการเสริมพื้นฐานสำหรับผู้ที่มีปัญหา ซึ่งมีหลายวิธี วิธีที่ง่ายและใช้เวลาไม่มากนักก็คือ การเฉลย คำตอบของข้อสอบทุกข้อ โดยใช้วิธีอภิปรายและซักถามคำตอบจากผู้เรียน การตรวจสอบเสริม พื้นฐานจะทำครั้งเดียวในช่วงแรกที่พบผู้เรียนการสร้างความพร้อมในการเรียนเมื่อเริ่มชั่วโมงเรียน โดยทั่วไปแล้วจะมีผู้เรียนที่ยังไม่พร้อมที่จะเรียน เช่น พูดคุยกัน คิดถึงเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับวิชา ที่เรียน ฯลฯ ถ้าผู้สอนเริ่มบรรยายไปเรื่อย ๆ อาจไม่ได้ผลตามที่ต้องการ โดยเฉพาะในช่วงต้นชั่วโมงนั้น จึงควรดึงความสนใจของผู้เรียนให้เข้าสู่การเรียนโดยเร็ว ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น

1. ใช้คำถาม ถามนำให้ผู้เรียนคิดตอบ โดยถามในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนเรื่อง นั้น เช่น ถามเหตุการณ์ปัจจุบัน ถามถึงสิ่งที่เรียนไปแล้วในช่วงก่อน ฯลฯ
2. ใช้สื่อทัศนูปกรณ์ช่วยเร้าความสนใจ เช่น ให้ฟังเทป ให้ดูวีดิทัศน์ ภาพ แผนภูมิ ฯลฯ
3. ยกเรื่องที่เกี่ยวข้องที่น่าสนใจมาเล่านำเข้าสู่บทเรียนในการสร้างความพร้อม ไม่ควรใช้เวลามากเกินไป ควรจะใช้เวลาไม่เกิน 5 นาที และทำทุกครั้งที่สอน เมื่อพบว่าผู้เรียน ยังไม่พร้อม หรือเห็นว่าทำแล้วจะบังเกิดผลดีขึ้นการใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมแล้ว ก็จะทำการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการ และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีให้เลือกหลายวิธีการใช้กิจกรรมเสริม วิธีการสอนแต่ละวิธีหรือรูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบจะมีกิจกรรมต่าง ๆ แตกต่างกันไป บางวิธีมี กิจกรรมเดียวบางวิธีหลายกิจกรรม ผู้สอนควรพิจารณากิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเสริมกับวิธีสอน หรือ รูปแบบการสอนที่ตนเลือกใช้ หรือเห็นว่าเมื่อนำไปเสริมกับวิธีสอนหรือรูปแบบการสอนนั้นแล้ว จะช่วยให้บรรลุผลการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้นการใช้คำถามชนิดต่าง ๆ เป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์

หลายประการ เช่น ช่วยจูงใจผู้เรียนควบคุมให้ผู้เรียนตั้งใจเรียน ติดตามการเรียน คิดค้นหาคำตอบ ตรวจสอบผลการเรียนรู้ให้ข้อมูลสะท้อนกลับ (feedback) เกี่ยวกับการคิด ความเข้าใจ การใช้เหตุผล ขยายมโนทัศน์ และสร้างความกระตือรือร้นในมโนทัศน์ อาจจำแนกประเภทของคำถามตามการแบ่งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย หรือถามในลักษณะ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด อย่างไร ทำไม การทบทวน สรุปเป็นกิจกรรมท้ายชั่วโมง ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปแล้ว เห็นโครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาสาระ รู้จักสรุปสาระสำคัญ ฯลฯ

12. ผลผลิต (outcome)

ผลผลิต คือผลที่เกิดขึ้นในระบบซึ่งเป็นเป้าหมายปลายทางของระบบ สำหรับระบบการเรียนการสอน ผลผลิตที่ต้องการคือ การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนไปในทางที่พึงประสงค์ เป็นการพัฒนาที่ดีในด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) จิตพิสัย (affective domain) และทักษะพิสัย (psychomotor domain) ผลด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) คือ ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียน สามารถคิดเปรียบเทียบโยงความสัมพันธ์หรือที่เรียกว่าคิดวิเคราะห์ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ สามารถใช้วิจารณ์ญาณตัดสินลงสรุปชี้ขาด ประเมินค่าได้ สามารถคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้มีสิ่งใหม่เกิดขึ้นได้ ได้แก่ ความรู้ (knowledge) ความเข้าใจ (comprehensive) การนำไปใช้ (application) การวิเคราะห์ (analysis) การสังเคราะห์ (synthesis) และการประเมิน (evaluation) ผลด้านจิตพิสัย (affective domain) ก็คือ ผู้เรียนมีการจัดจำแนกความรู้สึกที่พอเชื่อถือได้โดยอาจจะมีการสร้างทัศนคติที่ดีต่อสถานที่เรียน เจตคติ ค่านิยม ตลอดจนความสนใจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยผลที่ได้จากจิตพิสัย เราสามารถที่จำแนกเป็นขั้นตอนไว้ คือ การรับ (receiving) การตอบสนอง (responding) การรู้คุณค่าหรือค่านิยม (valuing) การจัดระบบ (organizing) และการสร้างบุคลิกลักษณะ (characterization) ผลด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain) ก็คือ ผู้เรียนมีความคล่องแคล่ว มีความชำนาญในทางการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น การใช้มือ ใช้สายตา ฯลฯ ทักษะด้านพิมพ์ดีด เล่นดนตรี เล่นกีฬา ทักษะในการสร้างผลผลิต ด้านศิลปะ ทัศนกรรม การช่าง อุตสาหกรรมเกษตร เป็นต้น

13. ทฤษฎีการประเมินและทฤษฎีการประเมินหลักสูตร

จรรยา สิงห์ทอง (2556) กล่าวว่า ว่าการประเมินผล (evaluation) เป็นเครื่องมือวัดผลโดยเปรียบเทียบสิ่งที่ถูกประเมินกับเกณฑ์มาตรฐาน ทั้งนี้เพื่อตัดสินคุณค่า ผลประโยชน์ และความคุ้มค่าที่ได้รับจากสิ่งที่ถูกประเมิน ยุคของการประเมินเริ่มตั้งแต่อ่อน ค.ศ. 1900 และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เกิดแนวคิดทฤษฎีของนักประเมินสำคัญ ๆ ได้แก่ แนวคิดการประเมินของ Michael Scriven การประเมินชิปปี้ โมเดลของ Daniel L. Stufflebeam การประเมินแบบตอบสนองของ Robert Stake เป็นต้น อีกทั้งยังมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงทฤษฎีการประเมินในแง่มุมต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการประเมิน (Evaluation Theory)

ศิริชัย กาญจนวาสี (2554, หน้า 11); จตุภูมิ เขตจัตุรัส (2556) กล่าวไว้ว่า การประเมินเป็นกระบวนการสร้างสรรค์สังคมที่สอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตย โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมที่ทำการศึกษ สำหรับการเข้าถึงคุณค่าของสิ่งที่สนใจ ภายใต้บริบทนั้น ๆ ขึ้นอยู่กับระบบความเชื่อและประสบการณ์ของนักประเมินว่าต้องใช้มาตรการลักษณะใดทำการตัดสินคุณค่า

เมื่อสังเกตถึงปัญหาและความแตกต่างระหว่างเหตุการณ์ แบบแผนกิจกรรมและกระบวนการทางการประเมิน การใช้จินตนาการสร้างสรรค์จะช่วยนำไปสู่ การสร้างแนวคิดมโนทัศน์ หลักการแนวทางการประเมินที่พึงประสงค์ การวิเคราะห์ให้เห็นว่าแนวทางแห่งการสร้างสรรค์นั้นมีความเหมือน/ต่างจากแนวคิดหรือหลักการอื่นอย่างไร ลองตั้งชื่อปรากฏการณ์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด หลักการ แนวทางการประเมินนั้น บนพื้นฐานของเงื่อนไข ข้อตกลงเบื้องต้นของการประเมินบางประการ เพื่อจัดทำเป็นรูปแบบและคำอธิบาย

2. คุณลักษณะที่สำคัญของทฤษฎีการประเมิน

ทฤษฎีใดก็ตามควรมีลักษณะของความเป็นวิทยาศาสตร์ โดยมีจุดหมายอยู่ที่ การอธิบายความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุ ระหว่างข้อเท็จจริง เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ความเป็นปรนัย (objectivity) มีลักษณะที่เป็นกลางปลอดจากอคติความลำเอียงส่วนตัว
2. มีความเที่ยง (reliability) สามารถอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างคงเส้นคงวา และควรสอดคล้องกับทฤษฎีหลักอื่น ๆ
3. มีโครงสร้างที่เป็นระบบ (systematic structure) ส่วนต่าง ๆ ของทฤษฎีมีความสอดคล้องและรองรับกัน ทั้งในด้านระดับการบรรยาย (descriptive level) และระดับการอธิบาย (explanatory level) เหตุการณ์ต่าง ๆ
4. สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย (comprehensiveness) ครอบคลุมมโนทัศน์จำนวนจำกัดแต่มีความเพียงพอที่จะใช้ในการทำความเข้าใจ ทำนายและควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ
5. มีนัยทั่วไป (generality) ความเป็นนามธรรมของทฤษฎี สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงรูปธรรมของเหตุการณ์เฉพาะต่าง ๆ ได้

ในการพัฒนาทฤษฎี การประเมินควรมีลักษณะความเป็นวิทยาศาสตร์ ตามเกณฑ์ต่าง ๆ ดังกล่าว เพราะการประเมินจัดได้ว่าเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์แขนงหนึ่ง แต่มีลักษณะพิเศษของบูรณาการทางด้านศิลปศาสตร์และปรัชญารวมอยู่ด้วย ฉะนั้นจึงจำแนกทฤษฎีการประเมินตามแหล่งที่มาของทฤษฎีได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ วิธีวิทยาของทฤษฎี (Methodol Y of Theory) กับเนื้อหา

ของทฤษฎี (Content of Theory) ซึ่งมีแหล่งที่มาจากการสังเกตศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลทางด้านศึกษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ เป็นต้น

3. คุณค่าของทฤษฎีการประเมินผล

ทฤษฎีการประเมินผลให้คุณค่าในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางของแนวคิดทางการประเมิน ทฤษฎีการประเมินควรเป็นแหล่งรวมแนวคิดหลักการทางการประเมิน ที่พัฒนามาจากความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงจากการประเมินที่ได้จากการสังเกต อาจเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากมโนทัศน์ใหม่ที่สมเหตุสมผลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการประเมิน

2. อธิบายธรรมชาติของการประเมิน ทฤษฎีการประเมิน ควรอธิบายปรากฏการณ์ของการประเมินในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการประเมิน บทบาทของการประเมิน ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับสังคม เป็นต้น

3. แนะนำแนวทางการประเมินที่เหมาะสม ทฤษฎีการประเมินควรเสนอแนะแนวทางการประเมินที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น วิธีการ รูปแบบ การกำหนดคุณค่า เป็นต้น รวมทั้งการทำนายผลสำเร็จของการประเมิน

4. นำสู่การพัฒนาความรู้ใหม่ ทฤษฎีการประเมินที่ดีควรจุดประกายไฟให้แสงสว่างอันนำไปสู่การขยายและพัฒนาความรู้ใหม่ ทฤษฎีใหม่ หรือกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ

ทฤษฎีการประเมินเป็นองค์ความรู้ที่มีนัยทั่วไป ที่สามารถใช้ทำความเข้าใจบรรยาย อธิบาย เสนอแนะ หรือทำนายปรากฏการณ์ของการประเมินในสถานการณ์เฉพาะต่าง ๆ ทฤษฎีการประเมินควรให้คุณค่าของการเป็นศูนย์กลางของแนวคิดของการประเมินอธิบายธรรมชาติของการประเมินและแนวทางการประเมินที่เหมาะสม สามารถนำสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ทฤษฎีการประเมินเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นจากประสบการณ์และแนวคิดที่คิดว่าสมเหตุสมผล ณ เวลาหนึ่ง แต่ยังไม่ใช่สิ่งถาวร จึงย่อมต้องการการปรับปรุงและพัฒนาสืบต่อไป

จากผลการศึกษารูปแบบการประเมินหลักสูตรผู้วิจัยมีความสนใจรูปแบบการประเมินที่ช่วยการตัดสินใจ ใช้รูปแบบการประเมินซีบีพี (CIPP model) แบ่งประเด็นการประเมินออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context Evaluation : C) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation : P) และด้านผลผลิต (Product Evaluation : P) เนื่องจากการประเมินมีความครอบคลุมในหลายมิติ ป้องกันการมีอคติในการประเมิน สามารถนำผลมาสรุปเป็นภาพรวมได้เพื่อหาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรปัจจัยม้วยเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุต่อไป

รูปแบบการประเมินหลักสูตร

1. นิยามของการประเมินหลักสูตร

ชัยวัฒน์ สุทธิวัฒน์ (2556, หน้า 277) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร เพราะการประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาตัดสินคุณค่าหรือคุณภาพของหลักสูตรที่ได้รับการออกแบบพัฒนาขึ้น และค้นหาข้อบกพร่องของหลักสูตรว่ามีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่งเมื่อการประเมินตรวจสอบหลักสูตรแล้วจะสามารถตอบคำถามได้ว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่เพียงใด และได้ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้นจะเป็นอย่างไร จะบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้หรือไม่ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรนี้จะ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรให้คุณภาพสูงขึ้น นักการศึกษาหลายท่านให้นิยามของการประเมินหลักสูตรไปต่าง ๆ กัน ดังนี้คือ

ชวลิต ชูกำแหง (2555, หน้า 146) การค้นคว้าที่เป็นระบบเพื่อการกำหนดคุณค่าของสิ่งที่ต้องการประเมิน และสิ่งที่ได้รับการประเมินผลนี้ต้องมีเกณฑ์มาตรฐานมาควบคุม

มารุต พัฒผล (2556, หน้า 8) การประเมินหลักสูตรเปรียบเสมือนกระจกคุณภาพของการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร ช่วยชี้แนะแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น บริบทของการแข่งขันในศตวรรษที่ 21 ทุกสาขาวิชาชีพ ต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนความสามารถด้านต่าง ๆ ที่ไม่สามารถใช้คอมพิวเตอร์ทำงานแทนได้ ดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในโลกปัจจุบันและอนาคต ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะการสื่อสาร การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งทักษะการรู้เรื่องการเงิน เป็นต้น ซึ่งการประเมินหลักสูตรจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

สรุปได้ว่าการประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีเกณฑ์วัดและประเมินที่ชัดเจน เพื่อตัดสินถึงคุณค่า คุณภาพของหลักสูตร โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และนำผลการประเมิน มาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมีคุณภาพมากขึ้น

2. จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ได้มีนักศึกษากล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

ทาบา (Taba, 1962, p.310) สรุปว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา กระบวนการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงได้บ้างที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ซึ่งการประเมินดังกล่าวจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตรและกระบวนการต่าง

ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จุดประสงค์ ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คุณภาพของผู้บริหาร และผู้ใช้หลักสูตร สมรรถนะของผู้เรียน ความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

ศวตาภรณ์ ตั้งวันเจริญ (2556) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินหลักสูตรโดยทั่วไปแล้ว จะมีจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกัน 3 ประการสำคัญคือ 1) เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้นโดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถตอบสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่ 2) การวางเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตรตลอดจนการบริหารงานและการสร้างตามหลักการเป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่ และ 3) เพื่อวัดผลดูว่าผลผลิตคือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร

ชัยวัฒน์ สุทธิวัฒน์ (2556, หน้า 280) การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งการประเมินหลักสูตรจะทำให้ทราบคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตร ว่ามีคุณลักษณะตามที่ประสงค์จุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ และผลการประเมินหลักสูตรนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง แก้ไขหรืออาจจะเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรนั้นเพื่อหาคุณค่าของหลักสูตร กระบวนการต่าง ๆ ของหลักสูตรสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายให้บรรลุผลตามที่ตั้งไว้ได้หรือไม่ อีกทางเลือกโครงสร้างของหลักสูตรมีความสอดคล้อง เหมาะสม ทันสมัย สนองความต้องการของผู้เรียนของสังคมเพียงใด ซึ่งคุณภาพของผู้เรียนนั้นเป็นผลผลิตของหลักสูตรดังนั้นข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจในการแก้ไข ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรต่อไป

3. รูปแบบทฤษฎีการประเมินหลักสูตร

นักการศึกษา มีการเสนอรูปแบบการประเมินหลักสูตรไว้แตกต่างกันแต่สามารถจัดเป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (goal - attainment model หรือ objective model) เป็นรูปแบบที่เน้นจุดมุ่งหมาย เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นหลัก โดยยึดจุดมุ่งหมายและตีค่าจุดมุ่งหมายการประเมิน จะให้คุณค่ามากหรือน้อย พิจารณาจากวัตถุประสงค์ที่บรรลุผลสำเร็จผู้นำในการประเมินรูปแบบนี้ ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Tyler รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Cronbach

2. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1949) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า “การประเมินเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติ (performance) ของนักเรียนกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้” และมีความเชื่อว่าถ้าจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้มีความชัดเจนรัดกุมและจำเพาะเจาะจงแล้วการประเมินจะดำเนินไปได้เป็นอย่างดี จากแนวคิดนี้ จะเห็นได้ว่าหลักสูตรใด ๆ จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ในตอนแรกหรือไม่

3. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของครอนบาค (Cronbach, 1971) มีความหมายกว้าง ๆ ว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลนั้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา คำว่า โครงการตามความเห็นของครอนบาคนั้นอาจจะเป็นกิจกรรมใดก็ได้ เช่น กิจกรรมการเรียนการสอน คำแนะนำที่แจกจ่ายให้คนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามหรือการทดลองทางการศึกษาก็ได้ ครอนบาคมีความเห็นว่า การประเมินนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมมากมายหลายอย่าง และไม่มีหลักการใดครอบคลุมได้ว่าจะยึดกิจกรรมใดบ้างในทุก ๆ สถานการณ์ ดังนั้น จึงเชื่อว่าการทดสอบสัมฤทธิ์ ผลในการเรียนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับการประเมิน

แนวความคิดในเรื่องการประเมินของครอนบาคเขียนไว้ในบทความเรื่อง การปรับปรุงหลักสูตรรายวิชา โดยอาศัยการประเมิน (course improvement trough evaluation) ซึ่งมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

1. เหตุที่จะต้องมีการพัฒนารูปแบบของการประเมินการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ นั้น ผู้ที่รับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานในระดับชาติ ระดับภาค หรือระดับท้องถิ่น ย่อมมีความต้องการที่จะปรับปรุงระบบการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งอาจจะเป็นการปรับปรุงหลักสูตรหรือเนื้อหาวิชา วิธีการเรียนการสอน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าสิ่งที่เป็นอยู่นั้นเป็นอย่างไร เราจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงในเรื่องอะไร คำถามเหล่านี้ เป็นเรื่องที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงในเรื่องอะไร คำถามเหล่านี้ เป็นเรื่องที่จะต้องอาศัยการประเมินทั้งสิ้น ปัญหาสำคัญที่พบ คือ การสร้างความเข้าใจในเรื่องวิธีการประเมิน เทคนิคการประเมิน ปรัชญาของการประเมิน ยังเป็นเรื่องที่จะต้องค้นหาคำตอบกันอยู่ต่อไป หรือถ้ากล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ เรายังไม่มีความมั่นใจว่าเราจะใช้วิธีการประเมินแบบใด เพื่อตอบคำถามทางการศึกษาจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เหมาะสม ด้วยเหตุผลนี้สิ่งที่นักประเมินจะต้องค้นหาต่อไป คือ การคิดหารูปแบบของการประเมินที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการประเมิน เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรทางการศึกษา

2. ความหมายของการประเมิน ครอนบาคได้ให้ความหมายของการประเมินว่าเป็นวิธีการของการเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา และคำว่าโครงการทางการศึกษาในความหมายของครอนบาค มีขอบเขตครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นสื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนหรือประสบการณ์การเรียนที่ โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน และในการประเมินนั้น จะประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ หลายขั้นตอน และมีเทคนิควิธีที่แตกต่างกัน เราพบว่าไม่มีวิธีการประเมินแบบใดแบบหนึ่ง ที่สามารถนำไปใช้ได้ทุกสถานการณ์ หรือทุกเหตุการณ์ ดังนั้นในการประเมิน เช่น การประเมินหลักสูตรของรายวิชาใดวิชาหนึ่ง นักประเมินจึงไม่ควรที่จะใช้การวัดผลสัมฤทธิ์ ทางเรียนของนักเรียนแต่เพียงอย่างเดียว ควรจะได้มีการวัดตัวแปรอื่น ๆ ประกอบด้วย

3. จุดมุ่งหมายของการประเมิน ครอนบาคได้กล่าวว่า โดยทั่วไปในการประเมินมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

3.1 เพื่อปรับปรุงรายวิชา (course improvement) เพื่อตัดสินใจว่าอุปกรณ์การเรียนการสอนและวิธีการสอนใดที่น่าพอใจ และมีส่วนใดที่ดำเนินการอยู่แล้วต้องแก้ไข

3.2 เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับตัวบุคคล (decision about individual) เช่น ในการตัดสินใจในการวางแผน การคัดเลือก หรือการแยกกลุ่ม หรือแจ้งให้ผู้อยู่ในโครงการทราบว่าส่วนใดที่เขาเด่น และส่วนใดที่เขาควรต้องปรับปรุงแก้ไข เป็นต้น

3.3 เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับระเบียบวิธีในการบริหาร (administrative regulation) เช่น เพื่อการตัดสินใจว่าระบบการศึกษาของโรงเรียนดีหรือไม่ อย่างไร และครูแต่ละคนของโรงเรียนมีประสิทธิภาพดีหรือไม่อย่างไร

4. กระบวนการวิธีการประเมิน เมื่อกล่าวถึงการประเมินส่วนมากเรามักเข้าใจว่าเป็นเรื่องของ การทดสอบ ในความเป็นจริงแล้วการประเมินนักเรียนไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงการสอบวัดความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เรียนไปแล้วแต่เพียงอย่างเดียว เราจำเป็นที่จะต้องมีการสอบวัดในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนด้วย ครอนบาคได้เสนอว่าในการประเมินจะต้องประกอบด้วยกระบวนการประเมินในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ด้วยกัน คือ การติดตามผล การวัดทัศนคติ การวัดความสามารถทั่ว ๆ ไป และการศึกษากระบวนการ ซึ่งรายละเอียดของการศึกษาแต่ละด้าน มีดังนี้

4.1 การติดตามผล (follow-up studies) การติดตามผลนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการของการสังเกตผลผลิตที่เกิดขึ้นจากระบบของหลักสูตร ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนและจบหลักสูตรไปแล้ว ในการติดตามผลจำเป็นต้องอาศัยเวลาจึงทำให้ดูเหมือนว่าผลที่ได้จากการติดตามผลมีคุณค่าน้อยที่จะนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร นอกจากนี้การติดตามผลก็จะทำให้เราทราบว่า หลักสูตรมีคุณภาพอย่างไร หรือถ้าเปรียบเทียบกับหลักสูตรอื่น หรือกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะบางประการที่คล้าย ๆ กัน ผลที่ได้รับจากการติดตามผลนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนหลักสูตรใหม่ต่อไป

4.2 การวัดทัศนคติ (attitude measurement) การเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยทั่วไปถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญอย่างหนึ่งของหลักสูตร ทัศนคติในความหมายของครอนบาคหมายถึง ความเชื่อที่มีความหมายลึกซึ้งกว่าการยอมรับ หรือไม่ยอมรับในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยทั่วไปการวัดทัศนคติอาจจะใช้วิธีการหลาย ๆ อย่าง เช่น การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม หรือวิธีอื่น ๆ ที่เหมาะสม ซึ่งวิธีการเหล่านี้มักจะมีข้อบกพร่องและข้อดีแตกต่างกันไป เช่น การใช้แบบสอบถามมักจะถูกโจมตีในเรื่องการบิดเบือนข้อเท็จจริงของผู้ตอบ ดังนั้น การใช้เครื่องมือวัดเหล่านี้ ผู้ประเมินควรต้องศึกษาข้อบกพร่องและหาวิธีการแก้ไขเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้

4.3 การวัดความสามารถทั่วไป (proficiency measurement) ในการวัดความสามารถของทั่วไปของนักเรียน ผู้ประเมินสามารถใช้เครื่องมือหลาย ๆ แบบแตกต่างกันไป แล้วแต่จุดมุ่งหมายและจุดเน้นของเรื่องที่ศึกษา โดยทั่วไปเราจะใช้ข้อสอบมาตรฐาน แต่ครอนบาคได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการวัดความสามารถทั่วไปไว้ 2 ประการ คือ 1) การทดสอบไม่จำเป็นจะต้องใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกันสอบนักเรียนทั้งหมด อาจใช้แบบทดสอบที่มีคำถามแตกต่างกันได้และ 2) ในกรณีที่ต้องการวัดความสามารถเฉพาะเรื่อง อาจจะใช้แบบทดสอบแบบอัตนัยและใช้การทำงานเป็นกลุ่มในการวัดทักษะความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

4.4 การศึกษากระบวนการ (process studies) การศึกษากระบวนการหรือการวัดกระบวนการมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการตรวจสอบคว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้นบ้างในระหว่างที่มีการเรียนการสอน

แนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีม ในปีค.ศ.1971 สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam, 1971) ได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมาหนึ่งเล่ม ชื่อ “Educational Evaluation and Decision Making” หนังสือเล่มนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เพราะให้แนวคิดและวิธีการทางวัดผลและประเมินผลได้อย่างน่าสนใจและทันสมัยด้วย นอกจากนี้ สตัฟเฟิลบีมก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมิน และรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมิน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบันเรียกว่า CIPP model โดยให้คำนิยามการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นทางเลือกประกอบการตัดสินใจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ใช้ในการตัดสินใจ ผู้ทำการประเมินจะรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร

4. การประเมินหลังใช้หลักสูตร

มารุต พัฒผล (2556, หน้า 28) กล่าวว่า การประเมินหลังใช้หลักสูตรเป็นการประเมินที่ดำเนินการภายหลังเสร็จสิ้นการใช้หลักสูตร คือ ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนการเรียนการสอน การวัดประเมินผล รวมถึงผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร โดยใช้เครื่องมือ สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมุ่งเน้นการตัดสินใจปรับปรุงหลักสูตรหรือยกเลิกการใช้หลักสูตร ซึ่งวิธีการประเมินที่ใช้ประกอบด้วย การประเมินแบบเป็นทางการ (formal evaluation) และการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมาย (goal-based evaluation) ซึ่งการประเมินแต่ละวิธีมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การประเมินแบบเป็นทางการ เป็นการประเมินที่มีคณะกรรมการประเมินหลักสูตร องค์กรประกอบของคณะกรรมการสอดคล้องกับการประเมิน มีการวางแผนการประเมินทั้งปริมาณและคุณภาพ โดยการประยุกต์รูปแบบการประเมินที่นำมาใช้ดำเนินการเก็บข้อมูลอย่างเป็น

ระบบในทุกมิติทั้งหลักสูตร ส่วนใหญ่จะประเมินเมื่อหลักสูตรครบรอบ หรือมีผลผลิตเกิดขึ้น เพราะจะติดตามผลผลิตของระบบหลักสูตร และผู้ใช้ผลผลิตของหลักสูตรต้องใช้เวลาและงบประมาณจำนวนมากสำหรับการประเมินหลักสูตร

2. การประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นการประเมินที่ใช้เป้าประสงค์ของหลักสูตร (curriculum goals) และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (curriculum objectives) เป็นประเด็น การประเมินเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ดำเนินการอยู่ประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด จัดอยู่ในแนวทางการประเมิน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่ทำได้กับวัตถุประสงค์ (performance-objectives congruence approach) การประเมินที่จุดมุ่งหมายมีต้นกำเนิดโดย Ralph W. Tyler คริสตศักราช 1949 ในหนังสือ Basic Principle of Curriculum and Instruction อย่างไรก็ตาม Tyler ก็ไม่ได้ใช้ชื่อเรียกว่า goal-based evaluation แต่อย่างใด เพียงสะท้อนแนวคิดว่า การประเมินจะต้องสรุปได้ว่าโครงการบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินในทัศนะของ Tyler เป็นกระบวนการตัดสินใจ และสรุปว่าวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่กำหนดไว้นั้นได้บรรลุผลจากหลักสูตร การเรียนการสอนหรือไม่

กล่าวโดยสรุปการประเมินหลักสูตรจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์การประเมินได้ ต้องเป็นการประเมินที่มีความสร้างสรรค์ มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง ใช้วิธีการประเมินหลายวิธี โดยมีการเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรมการประเมิน ซึ่งจะทำให้เกิดการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน จึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยองค์ประกอบของการประเมินหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 4 ปัจจัย และอีก 1 สิ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพการประเมินหลักสูตร คือ มิติการประเมินและคำถามการประเมิน ซึ่งใช้เป็นกรอบและรายละเอียดสำหรับการดำเนินกิจกรรมประเมินหลักสูตรให้ไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลการประเมินที่มีความถูกต้องชัดเจน

การประเมินผลหลักสูตรหลังดำเนินการตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Post Evaluation, Summative Evaluation และ Impact Evaluation” แต่ไม่ว่าจะใช้คำใดก็ตามการประเมินผลหลักสูตรหลังการใช้หรือหลังดำเนินการคือการประเมินภายหลังจากได้นำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายครบวงจรตามระยะเวลาที่กำหนด การใช้หลักสูตรแต่ละหลักสูตรใช้เวลาอย่างน้อยแตกต่างกัน เช่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับช่วงชั้นที่ 1-2 (ประถมศึกษาปีที่ 1-6) ใช้เวลาเรียน 6 ปี จะดำเนินการประเมินเมื่อหลักสูตรใช้ได้ครบปีที่ 6 หลักสูตรฝึกอบรมซึ่งเป็นหลักสูตรระยะสั้นอาจใช้เวลาดำเนินการ 1 เดือน ก็จะประมาณหลังจากใช้หลักสูตรครบ 1 เดือนแล้ว เป็นต้น

การประเมินหลังการใช้หลักสูตรอาจแยกทำได้เป็น 2 ระยะ กล่าวคือ ภายหลังจากหลักสูตรดำเนินงานเสร็จสิ้นก็ทำการประเมินทันที ทั้งช่วงการประเมินออกไประยะหนึ่งแล้วจึงค่อยทำการประเมิน นอกจากนั้นก็อาจใช้ทั้งสองลักษณะร่วมกัน แล้วใช้ข้อมูลจาก 2 ส่วนประกอบกัน ซึ่งการประเมินทั้งสองลักษณะมีวัตถุประสงค์และเทคนิควิธีการประเมินแตกต่างกัน

5. การประเมินหลังจากการใช้หลักสูตรครบวงจร

เมื่อใช้หลักสูตรครบตามกระบวนการแล้ว การใช้หลักสูตรแต่ละหลักสูตรใช้เวลา มากน้อยแตกต่างกันไปในขณะที่มีการใช้หลักสูตร สภาพของสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วความจำเป็นต้องประเมินหลักสูตรทั้งระบบ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร รวมทั้งการมีทรัพยากรจำกัดทำให้การบริหารและจัดการทรัพยากรในการใช้หลักสูตรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ผลการประเมินนำไปเป็นข้อมูลสำหรับ การของบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาต่อไปให้มีความพอเพียงเพื่อคุณภาพของการจัดการศึกษา

การประเมินหลักสูตรทั้งระบบเป็นการประเมินองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรทั้งหมด คือ เอกสาร หลักสูตร วัสดุหลักสูตร เช่น เอกสาร ตำรา คู่มือครู แบบเรียน แบบฝึก บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญ สภาพการใช้หลักสูตรด้านการบริหาร การจัดการกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศกำกับดูแล การประเมินการเรียนการสอน รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นตัวบ่งชี้การอธิบายคุณภาพผลผลิตของหลักสูตร

แนวทางการประเมินหลักสูตรทั้งระบบนี้ ผู้บริหารหลักสูตรอาจต้องประสานงานกับคณะกรรมการประเมินหลักสูตรจากภายนอก ร่วมกันวางแผนการประเมินกับคณะกรรมการประเมินหลักสูตรภายใน โดยพิจารณาจุดมุ่งหมายและขอบข่ายการประเมิน เลือกรูปแบบการประเมินหลักสูตรให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการประเมิน เลือกคณะกรรมการประเมินหลักสูตร โดยการแบ่งวิธีการประเมินออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การประเมินตนเองหรือการประเมินภายใน โดยการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินหลักสูตร เช่น ครู ผู้สอน ผู้เรียน ได้มีการประเมินตนเอง การประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนการประเมินโดยครูผู้สอนเพื่อเปรียบเทียบอธิบายผลสัมฤทธิ์ได้ถูกต้อง การประเมินเอกสารหลักสูตร คู่มือครู แบบเรียน และการใช้หลักสูตร โดยภาพรวมทำการประเมินโดยผู้สอน

2. การประเมินจากบุคคลภายนอก โดยมีจุดมุ่งหมายของการประเมินเฉพาะด้านขององค์ประกอบหลักสูตรเพื่อคุณภาพรวมของระบบหลักสูตร

6. การประเมินผลกระทบของหลักสูตร

หลังจากได้มีการนำหลักสูตรไปใช้จนเสร็จสิ้นแล้ว ขั้นตอนต่อไปอาจมีการประเมินผลกระทบของหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อดูว่าเกิดผลกระทบอะไรบ้างมาจากหลักสูตรโดยพิจารณาทั้งในด้านบวกและด้านลบ เช่น ดูว่านักเรียนที่จบจากหลักสูตรสามารถสอบเข้าศึกษาต่อได้มากน้อยเพียงใด และมีผลการเรียนเป็นอย่างไร หรือดูว่าบัณฑิตที่จบสามารถสร้างสรรค์ผลงานหรือชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคมมากน้อยเพียงใด

หลักเกณฑ์ในการประเมินหลักสูตร เนื่องจากการประเมินหลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความละเอียดอ่อน ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินหลักสูตรจำเป็นต้องยึดหลักการที่สำคัญในการประเมินหลักสูตร เพื่อให้การประเมินผลหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการประเมินหลักสูตร มีดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ในการประเมินที่แน่นอน ชัดเจนว่าประเมินหลักสูตรไปเพื่ออะไร
2. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เชื่อถือได้โดยมีเครื่องมือ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และเกณฑ์ที่เชื่อถือได้
3. ข้อมูลเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการประเมินผล ดังนั้นข้อมูลที่ได้มาจะต้องถูกต้องเชื่อถือได้และมากพอที่จะใช้ประเมินหลักสูตร
4. มีขอบเขตในการประเมินหลักสูตรที่แน่นอนชัดเจน
5. ประเด็นของเรื่องที่จะประเมินอยู่ในช่วงเวลาของความสนใจ
6. การวิเคราะห์ผลการประเมินต้องกระทำอย่างระมัดระวังรอบคอบ และมีความเที่ยงตรง
7. การประเมินหลักสูตรควรใช้วิธีการประเมินหลากหลายวิธี
8. มีเอกภาพในการตัดสินใจผลการประเมิน
9. ผลต่าง ๆ ที่ได้จากการประเมินควรนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรทั้งในด้านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการในการพิจารณาคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้กระบวนการที่เป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร มีดังนี้

1. ขึ้นกำหนดคำถาม วัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายในการประเมิน การกำหนดคำถามและจุดมุ่งหมายในการประเมินเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการในการดำเนินการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินหลักสูตรต้องกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการประเมินหลักสูตรให้ชัดเจนว่า ประเมินเพื่ออะไรในส่วนตัวด้วยวัตถุประสงค์อย่างไร เช่น ต้องการประเมินเอกสารหลักสูตรเพื่อดูความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และสามารถนำไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ชัดเจนทำให้สามารถกำหนดวิธีการเครื่องมือและขั้นตอนในการประเมินได้อย่างชัดเจนถูกต้องด้วย และยังทำให้การประเมินหลักสูตรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องเป็นที่น่าเชื่อถือ
2. ขึ้นกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการที่จะใช้ในการประเมินผลการกำหนดเกณฑ์และวิธีการประเมินเปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะนำไปสู่เป้าหมายการประเมิน เกณฑ์การประเมินจะเป็นเครื่องมือบ่งชี้ คุณภาพในส่วนของหลักสูตรที่ถูกประเมินการกำหนดวิธีการที่จะใช้ในการประเมินผลทำให้เราสามารถดำเนินการไปตามขั้นตอนได้อย่างราบรื่น

3. **ขั้นสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินหรือเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้ผลการประเมินนั้นน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด** ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินหรือเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินหรือเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นมีหลายอย่าง ซึ่งผู้ประเมินต้องเลือกใช้และสร้างอย่างมีคุณภาพ มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือได้

4. **ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้ประเมินต้องเก็บรวบรวมข้อมูลตามขอบเขตและระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้** ในบางครั้งอาจต้องอาศัยผู้อื่นในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้น จึงต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของผู้ที่จะมาช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย เพราะผู้เก็บรวบรวมข้อมูลมีผลต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้มาด้วยเช่นกัน **ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล** ในขั้นนี้ผู้ประเมินจะต้องกำหนดวิธีการจัดระบบข้อมูล พิจารณาเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมแล้วจึงวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อการแปลความหมาย

5. **ขั้นสรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการประเมิน** ในขั้นนี้ ผู้ประเมินจะสรุปและรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต้น ผู้ประเมินจะต้องพิจารณารูปแบบของการรายงานผลว่าควรจะเป็นรูปแบบใด และการรายงานผลจะมุ่งเสนอข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรมีคุณภาพหรือไม่เพียงใด ส่วนใดบ้างที่ควรปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิก

6. **ขั้นนำผลที่ได้จากการประเมินไปพัฒนาหลักสูตรในอนาคตต่อไป** การประเมินหลักสูตรเหมือนเป็นกระจกที่สะท้อนภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรทั้งการตัดสินใจก่อนพัฒนาหลักสูตร ขันยกร่างหลักสูตร ขันก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ขันระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้ ขันใช้หลักสูตรเสร็จสิ้นแล้ว และการประเมินเพื่อดูผลกระทบของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้เห็นทั้งข้อดีและข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อการตัดสินใจการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

7. ความเชื่อมโยงระหว่างการประเมินหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร

ผลจากการประเมินผลหลักสูตรเป็นการวัดผลของหลักสูตร ว่าการนำหลักสูตรไปใช้มีความเหมาะสมหรือไม่หรือมีอุปสรรคใด ๆ ระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้ นอกจากนี้ยังเป็น การประเมินว่าส่วนไหนของหลักสูตรควรยกเลิกหรือควรแก้ไขปรับปรุงประการใด โดย จรรยา สิงห์ทอง (2556) ระบุว่า การประเมินหลักสูตรจะต้องประเมินทั้งตัวหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและระบบหลักสูตร ผลที่ได้จากการประเมินดังกล่าวนำไปเป็นหัวข้อหรือประเด็นเพื่อกำหนดกรอบ แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร เมื่อมีการพัฒนาหลักสูตรแล้วจะต้องนำหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาแล้วลงมาใช้จริง เพื่อให้หลักสูตรนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สมพิศ สุขแสน (2556) กล่าวว่า การที่จะนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นั้นจำเป็นต้องพัฒนาเอกสารประกอบหลักสูตร สร้างความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงสร้างสื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้การนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากนั้นประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ทั่วถึงกันแล้วนำหลักสูตรไปใช้จริง โดยในช่วงก่อนระหว่างและหลังการใช้หลักสูตรนั้นจะมีการประเมินผลหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ

การประเมินหลักสูตรตามแบบจำลองแบบซีพี (CIPP model)

CIPP model เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ โดยแบ่งประเด็นการประเมินผลออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบว่าโครงการที่จะทำสนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร หรือ นโยบายหน่วยงานหรือไม่ เป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ หรือไม่ เป็นต้น

การประเมินสภาวะแวดล้อมจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง โครงการควรจะทำในสภาพแวดล้อมใด ต้องการจะบรรลุเป้าหมายอะไร หรือต้องการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอะไร

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึง ความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น

การประเมินผลแบบนี้จะทำโดยใช้ เอกสารหรืองานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว หรือใช้วิธีการวิจัยนำร่องเชิงทดลอง (pilot experimental project) ตลอดจนอาจให้ผู้เชี่ยวชาญ มาทำงานให้ อย่างไรก็ตาม การประเมินผลนี้จะต้องสำรวจสิ่งที่มีอยู่เดิมก่อนว่ามีอะไรบ้าง และตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใด ใช้แผนการดำเนินงานแบบไหน และต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอก หรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินงานโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรมเวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น

หรือจุดแข็ง (strengths) และจุดด้อย (weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ มักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้วการประเมินกระบวนการจะมีบทบาทสำคัญในเรื่องการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ เพื่อการตรวจสอบการดำเนินของโครงการโดยทั่วไป การประเมินกระบวนการมีจุดมุ่งหมาย คือ

3.1 เพื่อการหาข้อบกพร่องของโครงการ ในระหว่างที่มีการปฏิบัติการ หรือการดำเนินงานตามแผนนั้น

3.2 เพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

3.3 เพื่อการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการดำเนินงานของโครงการ

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการ/เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณา ในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผล เรื่องผลกระทบ (impact) และผลลัพธ์ (outcomes) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการร่วมด้วย

จะเห็นได้ว่า การประเมินแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูล กำหนดเครื่องมือการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน

เมื่อพิจารณาถึงช่วงเวลาของการประเมินผลโครงการ เพื่อจำแนกประเภทของการประเมินผลโครงการโดยละเอียดแล้ว เราสามารถจำแนกได้ว่าการประเมินผลโครงการ 4 ระยะ ดังนี้

1. การประเมินผลโครงการก่อนการดำเนินงาน (pre-evaluation) เป็นการประเมินว่ามีความจำเป็นและความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ในการกำหนดให้มีโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ หรือไม่ บางครั้ง เรียกว่าการประเมินผล ประเมินว่า การศึกษาความเป็นไปได้ (feasibility study) หรือการประเมินความต้องการที่จำเป็น (need adamant)

2. การประเมินผลโครงการขณะดำเนินการ (on-going evaluation) เป็นการประเมินโครงการเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน (monitoring) และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ

3. การประเมินโครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน (post-evaluation) เป็นการประเมินว่า ผลของการดำเนินงานนั้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้หรือไม่

4. ด้านผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (impact evaluation) เป็นการประเมินผลโครงการ ภายใต้งานการสิ้นสุดการดำเนินโครงการหรือแผนงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นหลังสิ้นสุดโครงการ ซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลจากการมีโครงการหรือปัจจัยอื่น ๆ

นอกจากนี้ สตีฟเฟิลบีม (Danine L. Stufflebeam) ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมินผล ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (planning decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการ ให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (structuring decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยนำเข้าที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (implementation decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (recycling decisions) เช่น การตัดสินใจเพื่อใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิต (output) ที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ / ล้มเลิก หรือขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการประเมินแบบ CIPP model ทั้ง 4 ประการ และประเภทของการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังตาราง 1

ตาราง 1 ความสัมพันธ์การตัดสินใจ และประเภทการประเมินแบบ CIPP model

ประเภทการประเมิน	ประเภทการตัดสินใจ
การประเมินสภาวะแวดล้อม (context evaluation)	การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (planning decisions)
การประเมินปัจจัยเบื้องต้น/ตัวป้อน (input evaluation)	การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้าง (structuring decisions)
การประเมินกระบวนการ (process evaluation)	การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (implementing decisions)
การประเมินผลผลิต (product evaluation)	การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (recycling decisions)

สต๊ฟเฟิลบีม (Daniel M. L. Stufflebeam) ยังเสนอแนวคิดในการสร้างแบบแผนการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ CIPP model ซึ่งอาจนำไปประยุกต์ใช้กับการประเมินผลในรูปแบบอื่น ๆ ได้แบบแผนการประเมินผล มีดังนี้

1. การบรรยายจุดมุ่งหมาย และการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย
 - 1) ขอบเขตความรับผิดชอบว่ามีขอบเขตระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ
 - 2) เวลาและแนวทางเลือก
 - 3) ตัวแปรในการวัดและมาตรฐานที่ใช้ในการตัดสินใจ
 - 4) นโยบายในการปฏิบัติงานของผู้ประเมินผล
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเครื่องมือ วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง สภาพการณ์ในการเก็บข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. การรายงานผลหรือสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
5. การบริหารการประเมินผล เพื่อเตรียมแผนการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย
 - 1) กำหนดโครงสร้าง
 - 2) กำหนดบุคลากรและทรัพยากร
 - 3) กำหนดวิธีการปฏิบัติ ประเมินผล ประสิทธิภาพของเครื่องมือ
 - 4) กำหนดวิธีการที่จะพัฒนาแบบแผนการประเมิน และ
 - 5) การจัดทำงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน การประเมินผลตลอดโครงการ

แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการจัดการศึกษา ที่ต้องการให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เกิดจากแนวคิดที่ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญและพลังของผู้สูงอายุ โดยการสร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย การเกิดขึ้นของโรงเรียนผู้สูงอายุยังสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-พ.ศ. 2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2552) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559, หน้า 47)

1. กรอบแนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็นโดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อช่วยสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าอยู่คู่กับชุมชน การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ อยู่บนหลักการใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชุมชนผู้สูงอายุ ภายในวัด บางแห่งใช้บ้านหรือผู้ริเริ่มก่อตั้ง เป็นสถานที่ดำเนินการ

การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรกอาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึงค่อยมีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมี ส่วนร่วม (ศาลาสร้างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุไม่มีรูปแบบและกิจกรรมตายตัว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ให้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปี หรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน

2. แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2558, หน้า 40) กำหนดการขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดองค์ประกอบ ดังนี้

1. ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกลยุทธ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินงานของโรงเรียนและเป็น “ใบเบิกทาง” ให้แก่การดำเนินงานของโรงเรียน ผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือในการทำงาน และถือเป็นการสร้างพันธมิตรในการทำงานชั้นเยี่ยม ที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุอาจเป็นฝ่ายสงฆ์ ฝ่ายฆราวาส เช่น นายอำเภอ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ หรือข้าราชการเกษียณ เป็นต้น

2. ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์ประกอบนี้ เป็นส่วนสำคัญมากและถือเป็น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ หรือประธานหรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นแกนนำที่เป็นผู้ริเริ่มงานของโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่ม ผู้สูงอายุด้วยกันถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและรังสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

3. คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อนถือเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขของความจำเป็น เพราะกลไกหลักในการเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ การกำหนดจำนวนคณะกรรมการหรือแกนนำร่วมขับเคลื่อนขึ้นอยู่กับการแบ่งหน้าที่ หรือแบ่งงานภายในโรงเรียน ผู้สูงอายุแต่ละแห่ง

4. ทีมวิทยากรจิตอาสาเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีเป็นตัวตั้งขับเคลื่อนทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เช่นวิทยากรจากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน ข้าราชการบำนาญ พระสงฆ์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสา จากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในลักษณะเครือข่ายทางสังคม เช่น ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย ศูนย์พัฒนา ฝีมือแรงงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตา บลโรงพยาบาล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเน้นการขับเคลื่อนองค์กร โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและวิทยากรจิตอาสา ซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ เพื่อให้สามารถรับรู้ปัญหา และดำเนินงานได้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริงผ่านการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ (กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุกรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีหรือให้เกิดขึ้นเพื่อให้งานดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พบว่าปัจจัย แห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

1. มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ทุ่มเท เสียสละและมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้นำทางด้านจิตใจ เช่น พระภิกษุจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นทั้งแก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

2. มีเป้าหมายชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนถือเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานที่สร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่คณะกรรมการ หรือกงานจะเป็นพลังที่เข้มแข็งในการทำงานร่วมกันและการจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำถือเป็นกลไกในการเชื่อมร้อยความเป็นกลุ่ม และความเป็นชุมชนของผู้สูงอายุ ให้เกิดขึ้นซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้บรรลุผล

3. มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันกลไกที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือนการสร้างเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมกันดำเนินงาน

4. มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง อาจพิจารณาได้ 2 ระดับ คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่มหรือในหมู่สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกันเช่น ในรูปแบบคณะกรรมการ หรือการมีตัวแทนในแต่ละหมู่บ้าน และการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก เพื่อประสานพลังในการทำงานร่วมกัน

5. มีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนตนเองและสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้นและนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

6. เมืองครปครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ การประสานเครือข่าย นับเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่จะผลักดันให้การเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้ และดำเนินการไปอย่างราบรื่น สรุปได้ว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นโครงการที่มีแนวคิดและหลักการพื้นฐานที่เน้นชุมชนเป็นฐาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจโดยตรงในการดูแลผู้สูงอายุรวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้การถ่ายทอด ภูมิปัญญา หรือการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นการยกระดับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเองและชุมชน ประจักษ์ในศักยภาพและพลังของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข

หลักสูตรโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

การดูแลผู้สูงอายุ หรือตัวผู้สูงอายุเองในปัจจุบันและอนาคต จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเจตคติ และทักษะการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณค่า สามารถดูแลตนเองได้อย่างถูกต้องในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สูงอายุ มีผู้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดให้บรรลุเป้าหมาย 7 ด้าน คือ

1. ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ
2. ด้านการส่งเสริมอาชีพ
3. ด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป
4. ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันในสังคม
5. ด้านความมั่นคงแห่งชาติและสวัสดิการของผู้สูงอายุ
6. ด้านคุณธรรมและจริยธรรม
7. ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. หลักการของหลักสูตร

1. เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ด้านการทำกิจกรรมในสังคม ด้านความมั่นคงแห่งชาติและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. เป็นหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนรู้แบบผู้สูงอายุที่ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประสบการณ์ระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการศึกษา มีทั้งแนวทางการฝึกอบรม แนวทางการจัดกิจกรรม แนวทางการอภิปรายกลุ่ม จากกรณีศึกษาและการเสวนาเกี่ยวกับด้านสุขภาพ

ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ด้านทำกิจกรรมร่วมกันในสังคม ด้านความมั่นคงแห่งชีวิตและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. โครงสร้างหลักสูตร

ผู้ดำเนินการทำหลักสูตรได้นำข้อมูลต่าง ๆ มีวิเคราะห์มาจัดทำเอกสารหลักสูตร ประกอบด้วยเนื้อหาการเรียนการสอน 7 หน่วย ดังนี้

- หน่วยที่ 1 วิชาพระพุทธศาสนา
- หน่วยที่ 2 วิชากฎหมาย
- หน่วยที่ 3 วิชาส่งเสริมการดูแลสุขภาพ
- หน่วยที่ 4 วิชานันทนาการ
- หน่วยที่ 5 วิชาการ
- หน่วยที่ 6 วิชาส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
- หน่วยที่ 7 วิชาส่งเสริมการฝึกอาชีพ

ในแต่ละหน่วยการเรียนการสอนประกอบด้วยสภาพปัญหาและความจำเป็น มีจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กำหนดระยะเวลาในการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของเนื้อหาสาระและกิจกรรมของแต่ละหน่วย ระยะเวลารวมทั้งสิ้น 146 ชั่วโมง

3. วิธีการเรียนการสอน

ใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนและการวัดผลและการประเมินผล ดังต่อไปนี้
เนื้อหาหลักสูตร

หน่วยที่ 1 วิชาพระพุทธศาสนา ใช้เวลา 18 ชั่วโมง

1. การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม
2. การฝึกทำสมาธิ, การเดินจงกรม
3. การสวดมนต์อย่างมีความสุข
4. ธรรมะ ในชีวิตประจำวัน
5. หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา
6. การทำจิตให้บริสุทธิ์

หน่วยที่ 2 วิชากฎหมายทั่วไป ใช้เวลา 14.5 ชั่วโมง

1. กฎหมายชาวบ้าน (พินัยกรรม/มรดก)
2. การเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุ
3. สิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ
4. กฎหมายจราจร

5. สิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ
6. วิธีการอยู่ร่วมอย่างสงบสุข
7. โทษของยาเสพติด

หน่วยที่ 3 วิชาส่งเสริมการดูแลสุขภาพ ใช้เวลา 16 ชั่วโมง

1. การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและจิตใจเมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุ
2. การส่งเสริมสุขภาพ 10 อ. ในผู้สูงอายุ
3. การจัดการความเครียดและอารมณ์ในผู้สูงอายุ
4. การดูแลตนเองเมื่อเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง
 - ความดัน - เบาหวาน
 - หัวใจ - ไชมัน
5. อาหารสำหรับผู้สูงอายุ
6. การตรวจสุขภาพ
7. โรคประจำตัวของผู้สูงอายุ

หน่วยที่ 4 วิชานันทนาการ ใช้เวลา 8.5 ชั่วโมง

1. การออกกำลังกายเพื่อเสริมกำลัง
2. รำวงย้อนยุค ลดเข้าเสื่อม
3. กิจกรรมเข้าจังหวะ
4. การละเล่นพื้นบ้าน
5. เกมส์เชื่อมความสัมพันธ์
6. การฝึกทักษะประสาทสัมผัส

หน่วยที่ 5 วิชาการ ใช้เวลา 13.5 ชั่วโมง

1. การนำคำที่กำหนดให้มาแต่งประโยค
2. การต่อภาพรูปทรงเรขาคณิต
3. คำพังเพย สุภาษิตไทย
4. คณิต คิดเพลิน
5. ภาษาอังกฤษพื้นฐาน

หน่วยที่ 6 วิชาส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้เวลา 34.5 ชั่วโมง

1. การนวดแผนโบราณ
2. การถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น (กลองยาว)
3. ดนตรีไทย
4. เพลงพื้นบ้าน

หน่วยที่ 7 วิชาส่งเสริมการฝึกอาชีพ ใช้เวลา 36 ชั่วโมง

1. การทำการบูรหอมแฟนซี
2. การทำวงรีด/ดอกไม้จันทน์
3. การพับเหรียญแฟนตาซี
4. การทำข้าวเกรียบผักสมุนไพร
5. การทำน้ำยาล้างจาน
6. การทำน้ำยาซักผ้า
7. การจักสาน (หมวก)
8. การทำยาหม่อง

หน่วยเสริมทักษะในการพัฒนาศักยภาพนักเรียนผู้สูงอายุ ศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์แหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ จำนวน 6 ชั่วโมง

4. การวัดและประเมินผล

หลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับผู้สูงอายุ กำหนดการวัดผลและประเมินผลออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การวัดประเมินผลทางด้านความรู้ โดยใช้
 - 1.1 แบบทดสอบความรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ (สอบย่อยระหว่างเรียน)
 - 1.2 แบบสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ
2. การวัดประเมินผลทางด้านเจตคติ โดยใช้
 - 2.1 แบบวัดเจตคติ ต่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ
3. การวัดผลและประเมินผลทางด้านความสามารถ โดยใช้
 - 3.1 การวัดผลโดยใช้แบบประเมินความสามารถของผู้สูงอายุ
 - 3.2 ประเมินพฤติกรรมการเรียนการสอนในแต่ละกิจกรรมโดยการสังเกตจากการ

มีส่วนร่วม การอภิปรายและแสดงความคิดเห็นของผู้สูงอายุ

5. สื่อการเรียนรู้

1. สื่อบุคคล/ภูมิปัญญา/ผู้สูงอายุในชุมชน
2. แหล่งเรียนรู้ชุมชนและที่อื่น ๆ
3. สื่อสารสนเทศ

6. เกณฑ์การจบหลักสูตร

1. ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
2. ผลการประเมินตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่าร้อยละ 60
3. ผู้เรียนทุกคนต้องผ่านการปฏิบัติจริง

7. เอกสารหลักฐานการศึกษา

1. หลักฐานการประเมิน
2. ทะเบียนคุมประวัติ
3. วุฒิบัตรการศึกษาออกให้โดยสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

วีรวัฒน์ แซ่จิว (2559) ศึกษาเรื่องกิจกรรมทางและสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุที่ออกกำลังกายในจังหวัดชลบุรี ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านร่างกายและจิตใจใน ทางด้านร่างกายนั้น อวัยวะต่าง ๆ เพื่อส่งผลต่อสุขภาพ การทำหน้าที่ระบบของร่างกายจะเริ่มมีการเสื่อมสภาพลงตามธรรมชาติที่เป็นไปตามการใช้งานและอายุที่เพิ่มมากขึ้นในส่วนของคุณ จิตใจถึงแม้ร่างกายที่มีความเสื่อมลง แต่จิตใจก็ไม่ได้เสื่อมลงตามร่างกาย อาจจะมีเพียงอารมณ์ที่มีการแปรปรวน วิธีที่จะช่วยป้องกันหรือเสริมสร้าง คือการมีกิจกรรมทางกายหรือการออกกำลังกายที่เหมาะสม เพราะการทำกิจกรรมทางกายหรือการออกกำลังกายในชีวิตประจำวันอย่างเพียงพอ จะส่งผลดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจ การออกกำลังกายเป็นการส่งเสริมสุขภาพ ที่ส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ การออกกำลังกายที่ถูกต้องและสม่ำเสมอของผู้สูงอายุ สามารถช่วยให้การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ดีขึ้นกระดูกและกล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้น นอกจากนี้การออกกำลังกายยังรักษาสมรรถภาพทางกายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่บ่งบอกถึงความสามารถของร่างกาย

วีราภรณ์ โพธิศิริ, และคนอื่น ๆ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาต้นแบบของการบูรณาการระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ผลการศึกษา พบว่าด้านทรัพยากรบุคคล มีจุดแข็งหรือโอกาส คือ ในเขตชนบทจะมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวเนื่องกัน ทำให้ระบบอาสาสมัครทำงานได้ผลในเขตเมือง บุคลากรด้านการแพทย์มีศักยภาพสูง และในกรุงเทพมหานคร ผู้นำหรือประธานชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาระบบดูแลระยะยาวตั้งแต่เริ่มแรก จุดอ่อน คือ ในเขตชนบท ทีมสหวิชาชีพมีข้อจำกัดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพอาสาสมัครขาดความรู้เฉพาะทางของผู้สูงอายุในเขตเมือง บุคลากรขาดความผูกพันกับพื้นที่ และยังขาดความรู้เกี่ยวกับเวชปฏิบัติครอบครัวและความรู้เกี่ยวกับโรคเฉพาะทางของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร หน่วยงานทางศาสนายังขาดบทบาทที่ชัดเจนในการดูแลผู้สูงอายุ ส่วนด้านการบริหารจัดการ จุดแข็งหรือโอกาสในเขตชนบท คือ การเยี่ยมบ้านเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกของทีมเยี่ยมบ้าน และมีทีมหมอครอบครัวที่กำหนดตัวบุคคลรับผิดชอบชัดเจน ในเขตเมือง มีคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมด้านผู้สูงอายุจังหวัด ซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญในการทำแผนจังหวัดเพื่อการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ส่วนในเขตกรุงเทพมหานคร มีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และศูนย์บริการ

สาธารณสุขเป็นแกนหลักในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยมีจุดอ่อนหรือข้อจำกัด ทั้งในเขตเมือง ชนบทและกรุงเทพมหานคร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดเก็บและจัดการข้อมูล ผลจากการถอดบทเรียนและจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนระบบการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีบูรณาการมีทั้งหมด 4 กลไกด้วยกัน ได้แก่ 1) การมีพื้นที่สาธารณะ 2) การจัดการฐานข้อมูล 3) การบริหารจัดการ และ 4) การมีระบบการเงินที่สนับสนุนการดูแลระยะยาวแบบบูรณาการ

น้ำเพชร ต้นสัก (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการของผู้สูงอายุภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองควาย อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า จากจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 12 หมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุในระดับความครอบคลุมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ของจำนวนผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านได้แก่ หมู่ที่ 4 บ้านต้นแก้ว คิดเป็นร้อยละ 6.6 และหมู่ที่ 4 บ้านเมืองกุง คิดเป็นร้อยละ 7.3 ที่เป็นเช่นนั้นอธิบายได้ว่า หมู่ที่ 4 บ้านต้นแก้ว เป็นหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของศูนย์ฯ ผู้สูงอายุได้รับรู้และเห็นการดำเนินงานของศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง การเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ มีความสะดวกสบาย ผู้สูงอายุให้ความสำคัญของการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วม รวมถึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับสวัสดิการต่าง ๆ ส่วนหมู่ที่ 7 บ้านเมืองกุงเป็นหมู่บ้านที่เป็นภูมิลำเนาของนายกเทศมนตรีตำบลหนองควาย จึงมีความเข้มแข็ง ผู้สูงอายุมีจำนวนมากมีการรวมกลุ่มและมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันหมู่บ้าน รวมถึงการให้ความสำคัญในการร่วมกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ

ธันวา บัวมี (2560) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองน้อย อำเภอดง จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองน้อย อำเภอดง จังหวัดชัยนาท สภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านคุณภาพชีวิตทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ คุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตทางกายภาพ และคุณภาพชีวิตทางด้านสังคม ตามลำดับ 2) แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองน้อย อำเภอดง จังหวัดชัยนาท มีดังนี้ ด้านความต้องการออกกำลังกายในรอบหนึ่งสัปดาห์อย่างสม่ำเสมอ ให้มีการจัดอุปกรณ์ และสถานที่ และบุคลากร ในการส่งเสริมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยใช้ที่ว่างบริเวณศาลาอเนกประสงค์ของทุกหมู่บ้าน และจัดให้มีกีฬาผู้สูงอายุปีละครั้ง ด้านการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกเดือน ให้มีการตรวจสุขภาพแบบเชิงรุก เช่น การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านความรู้ในการดูแลสุขภาพโดยกลุ่มผู้สูงอายุเอง และการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน เพื่อเพิ่มบทบาทผู้สูงอายุในสังคม

จันทนา สารแสง (2561) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพชีวิตในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมสูงสุด ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจสูงสุด พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูงทุกด้าน ส่วนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูงยกเว้นด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในส่วนการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.001, 0.002, \geq 0.0001$ และ 0.002 ตามลำดับ) เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่ามีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพ ด้านการออกกำลังกาย ด้านโภชนาการ ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ และด้านการจัดการกับความเครียดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = \geq 0.0001, 0.002, \geq 0.0001, 0.001, \geq 0.0001$ และ ≥ 0.0001 ตามลำดับ)

กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ, และวรากร เกียรติไกรศักดิ์ดา (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุประกอบด้วย 7 กิจกรรมหลักคือ กิจกรรมพบกันประจำเดือน กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ กิจกรรมกลุ่มดูแลกันเอง กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางกาย กิจกรรมสวัสดิการผู้สูงอายุ และกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 ปัจจัยคือ ด้านทุนทรัพยากรบุคคล ด้านเงินทุนในการดำเนินงาน ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย ด้านระบบการบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุ ด้านบริบทวัฒนธรรมชุมชน และด้านคุณลักษณะของประชาชนในตำบล การสรุปแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ สามารถอธิบายได้ว่าการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนต้องดำเนินการภายใต้การสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายหนุนเสริมการดำเนินการผ่านการจัดการระบบการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีกลไกการดำเนินงานคือระบบบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุ และการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแกนนำผู้สูงอายุและผู้สูงอายุจิตอาสาในชุมชนเป็นกลไกด้านทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

กุยลี่ จาง, และคนอื่น ๆ (Guili Zhang, et al., 2011) ได้ทำการวิจัยโดยการใช้ CIPP model เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินการและประเมินหลักสูตร service-learning programs โดยพูดถึงที่มาของทฤษฎีการประเมินแบบ CIPP และการประยุกต์ใช้โดยละเอียด และยัง

มีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยความสำเร็จของหลักสูตรต่อองค์ประกอบทั้ง 4 ตลอดจนอภิปรายถึงผลกระทบของรูปแบบ CIPP ที่ส่งผลต่อแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานอย่างมีคุณภาพ

โอริส ทอม - ลอว์เยอร์ (Oris Tom-Lawyer, 2014) ได้ทำการประเมินหลักสูตรภาษาอังกฤษของประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ในจิจีเรีย : กรณีศึกษาของวิทยาลัยครู เป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตร อันเนื่องมาจากความสามารถของผู้เรียนในหลักสูตรภาษาอังกฤษของใบรับรองการศึกษาในจิจีเรียที่วิทยาลัยการศึกษาในรัฐโอกอนประเทศไนจีเรีย ใบรับรองเป็นคุณสมบัติพื้นฐานสำหรับการสอน ประสิทธิภาพที่ไม่ดีของนักเรียนชาวไนจีเรียในการสอบภาษาอังกฤษภายนอกยังคงเป็นที่มาของความกังวลต่อผู้ปกครองผู้มีส่วนได้เสียด้านการศึกษาและรัฐบาล ปัญหานี้ได้ขัดขวางการเปลี่ยนไปสู่การศึกษาที่สูงขึ้นของนักเรียนชาวไนจีเรียจำนวนมาก เพื่อที่จะแก้ปัญหานี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องตรวจสอบประสิทธิผลของการฝึกอบรมครูสอนภาษาอังกฤษ การศึกษาพยายามที่จะเติมเต็มช่องว่างโดยการประเมินการใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษของ NCE เพื่อกำหนดประสิทธิภาพของการเรียนการสอนของครู ในการตรวจสอบปัญหาเหล่านี้ใช้วิธีการแบบผสมผสานเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยอาจารย์สิบคนและนักเรียนยี่สิบคนซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวกสบาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามการตรวจสอบสังเกตสัมภาษณ์และบันทึกภาคสนาม วิธีการวิเคราะห์ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา / เชิงอนุมานและการวิเคราะห์เนื้อหาเฉพาะเรื่อง ผลการวิจัยพบว่าอาจารย์ใช้รูปแบบการสอนในห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่ ทรัพยากร (ทางกายภาพและมนุษย์) พบว่าไม่เพียงพอและโรงเรียนขาดเทคโนโลยี นอกจากนี้ทัศนคติด้านลบของนักเรียนมีผลต่อการใช้หลักสูตร การศึกษาระบุว่าการใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษของ NCE ไม่ได้ผล

จากงานวิจัยที่ได้ทบทวนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับผู้สูงอายุทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ล้วนสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย โดยมุ่งเน้นการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการทำกิจกรรมมากกว่าการจำเนื้อหา และเน้นความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงตามวัยของตน นอกจากนี้ ในการมาอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุและได้ทำกิจกรรมร่วมกันยังเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุข ดังนั้น การจัดการศึกษา กิจกรรม หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่เหลืออยู่อย่างเหมาะสมเมื่อผู้สูงอายุได้รับรู้และนำไปใช้ จะทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบล ห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยเป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) อันประกอบไปด้วย

1. ระเบียบวิธีการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมของการกำหนดระเบียบวิธีวิจัย (methodology) ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการศึกษาตามระเบียบวิธีการวิจัยด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และอาศัยอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และเป็นผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และผู้บริหารของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

2. กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการกำหนดแบบเจาะจงโดยคัดเลือกจากผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และผู้บริหารเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท อันประกอบด้วย ดังต่อไปนี้

2.1 นายกเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จำนวน 1 คน

2.2 รองนายกเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จำนวน 1 คน

2.3 ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาจากโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จำนวน 25 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงเฉพาะผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมของโรงเรียนผู้สูงอายุทุกกิจกรรมในหลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (questionnaires) รวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตรโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุ ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท เป็นแบบเลือกตอบ (checklist) ใน 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านบริบท จำนวน 7 ข้อ
2. ด้านปัจจัยนำเข้า จำนวน 7 ข้อ
3. ด้านกระบวนการ จำนวน 10 ข้อ
4. ด้านผลผลิต จำนวน 8 ข้อ

โดยใช้มาตรวัดแบบประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยกำหนดระดับของการประเมิน ทั้ง 5 ระดับ ดังนี้ (ชลิต คันธานนท์, 2552, หน้า 58)

ให้ ระดับ 5 หมายถึงมีผลการประเมินในระดับมากที่สุด

ให้ ระดับ 4 หมายถึงมีผลการประเมินในระดับมาก

ให้ ระดับ 3 หมายถึงมีผลการประเมินในระดับปานกลาง

ให้ ระดับ 2 หมายถึงมีผลการประเมินในระดับน้อย

ให้ ระดับ 1 หมายถึงมีผลการประเมินในระดับน้อยที่สุด

แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุง แก้วไข หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการวิจัย พร้อมทั้งสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง
2. วิเคราะห์องค์ความรู้ต่างๆ เพื่อนำมาบูรณาการใช้พัฒนาเครื่องมือ
3. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้
4. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการประเมินผลคิดค้นที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
5. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความตรงของเนื้อหา (content validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (content validity) ว่าแบบสอบถามที่จะสร้างขึ้นตรงกับเนื้อหาที่ต้องการหรือไม่ รวมทั้งตรวจสอบด้านภาษาที่ใช้ การวางรูปแบบข้อความต่างๆ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จากผู้ทรงคุณวุฒิทางการวิจัยและผู้ที่มีประสบการณ์ จำนวน 5 ท่าน นำไปทดลองกับประชาชนที่เคยผ่านการอบรมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ได้ค่า try out 0.811

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้
1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมจากโครงการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู
 2. ผู้วิจัยติดต่อประสานกับเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลห้วยงูเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมจากเทศบาลตำบลห้วยงู
 3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา เพื่อนำไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ก่อนที่จะนำมาประมวลผล
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วน มาลงรหัสตัวเลข (code) ตามเกณฑ์ของเครื่องมือแต่ละส่วน แล้วจึงนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดระเบียบข้อมูลเพื่อเตรียมการสำหรับการวิเคราะห์ผลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และได้เสนอในรูปแบบตารางแผนภูมิประกอบการอธิบาย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1.1 ใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\Sigma R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามวัตถุประสงค์การวิจัย
	ΣR	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \Sigma x^2 - (\Sigma x)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\Sigma (x - \bar{X})$	แทน	ผลรวมของคะแนนลบด้วยคะแนนเฉลี่ย
	N	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลอย่างมีระบบในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการประเมินแบบจำลองของชิป (CIPP model) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ด้านปัจจัยนำเข้า

ตอนที่ 3 ผลการสัมภาษณ์ด้านกระบวนการ

ตอนที่ 4 ผลการสัมภาษณ์ด้านผลผลิต

ตอนที่ 1 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมมีรายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
การประเมินด้านบริบท	3.30	0.466	ปานกลาง
การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า	3.10	0.548	ปานกลาง
การประเมินด้านกระบวนการ	3.40	0.498	ปานกลาง
การประเมินด้านผลผลิต	2.70	0.651	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.30	0.466	ปานกลาง

จากตาราง 2 พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.466) เมื่อ

พิจารณารายด้าน พบว่า รายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.498) รองลงมาได้แก่ ด้านบริบท ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.466) และด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = 0.548) ตามลำดับ รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผลผลิต ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.651)

ตาราง 3 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านบริบท

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. รูปแบบในการจัดทำโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมีความเหมาะสมกับสภาพโรงเรียน	3.13	0.819	ปานกลาง
2. การกำหนดเป้าหมายวิธีการดำเนินงานเหมาะสมสามารถปฏิบัติได้จริง	4.50	0.777	มากที่สุด
3. วัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของเทศบาลตำบลห้วยงู	2.83	0.874	ปานกลาง
4. วัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	3.53	0.860	มาก
5. การดำเนินโครงการออกกกำลังกายมีความจำเป็นกับผู้สูงอายุในการสร้างเสริมสุขภาพ	2.90	0.712	ปานกลาง
6. กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงาน	1.50	0.682	น้อย
7. ผู้บริหารของเทศบาลตำบลห้วยงูมีความชัดเจนในการดำเนินโครงการ	2.90	0.712	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.30	0.466	ปานกลาง

จากตาราง 3 พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านบริบท โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.466) เมื่อพิจารณารายการ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดเป้าหมายวิธีการดำเนินงานเหมาะสมสามารถปฏิบัติได้จริง ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.777) รองลงมาได้แก่ วัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ($\bar{X} = 3.53$, S.D. =

0.860) และรูปแบบในการจัดทำโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมีความเหมาะสมกับสภาพโรงเรียน ($\bar{X} = 3.13$, S.D. = 0.819) ตามลำดับ รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงาน ($\bar{X} = 1.50$, S.D. = 0.682)

ตาราง 4 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านปัจจัยนำเข้า

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมและดูแลผู้สูงอายุเพียงพอ	2.70	0.651	ปานกลาง
2. มีบุคลากรจากหน่วยงานในด้านสุขภาพมาดำเนินการให้ความรู้ และแนะนำการออกกำลังกายอย่างถูกวิธี	2.60	0.498	ปานกลาง
3. โรงเรียนผู้สูงอายุมีห้องพยาบาลและเครื่องเวชภัณฑ์ดูแลการเจ็บป่วยเบื้องต้นได้	2.80	0.610	ปานกลาง
4. มีหนังสือคู่มือและข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ	2.90	0.548	ปานกลาง
5. เอกสารสื่อการดูแลสุขภาพและวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินโครงการเพียงพอ	4.67	0.661	มากที่สุด
6. มีวัสดุอุปกรณ์ทางด้านกีฬานันทนาการเพียงพอ	2.03	0.850	น้อย
7. มีบอร์ดการจัดบริการข่าวสารให้ทันต่อเหตุการณ์	2.70	0.466	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.10	0.548	ปานกลาง

จากตาราง 4 พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านปัจจัยนำเข้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = 0.548) เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ เอกสารสื่อการดูแลสุขภาพและวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินโครงการเพียงพอ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.661) รองลงมาได้แก่ มีหนังสือคู่มือและข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ ($\bar{X} = 2.90$, S.D. = 0.548) และโรงเรียนผู้สูงอายุมีห้องพยาบาลและเครื่องเวชภัณฑ์ดูแลการเจ็บป่วยเบื้องต้นได้ ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.610) ตามลำดับ รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{X} = 1.90$, S.D. = 0.845)

ตาราง 5 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านกระบวนการ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. เทศบาลตำบลห้วยงูมีการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นปัจจุบัน	3.40	0.498	ปานกลาง
2. เทศบาลตำบลห้วยงูมีการมีประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนได้รับทราบ	2.50	0.509	ปานกลาง
3. กิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการได้ทำการดำเนินการตามขั้นตอนทุกกิจกรรม	2.70	0.651	ปานกลาง
4. ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการเป็นวิทยากร	1.50	0.682	น้อย
5. มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายไม่ซ้ำซากจำเจ	2.50	0.509	ปานกลาง
6. การจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมต่อผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม	4.83	0.379	มากที่สุด
7. การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการผู้สูงอายุ	3.00	0.788	ปานกลาง
8. ครูผู้สอนมีการติดตามประเมินผลเมื่อผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมแล้ว	2.40	0.498	น้อย
9. ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง	3.80	0.997	มาก
10. เมื่ออบรมเสร็จแล้วมีการมีกรณีศึกษา กำกับติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการ	2.70	0.651	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.40	0.498	ปานกลาง

จากตาราง 5 พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.498) เมื่อพิจารณารายการ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมต่อผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.495) รองลงมาได้แก่ ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.997) และเทศบาลตำบลห้วยงูมีการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน

ผู้สูงอายุให้เป็นปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.498) ตามลำดับ รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการเป็นวิทยากร ($\bar{X} = 1.50$, S.D. = 0.682)

ตาราง 6 ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านผลผลิต

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านสามารถออกกำลังกายและดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างถูกวิธี	2.40	0.498	น้อย
2. ท่านสามารถนำความรู้จากการอบรมไปใช้กับผู้อื่นได้	2.70	0.651	ปานกลาง
3. ท่านสามารถอธิบายโทษของสุรา บุหรี่และยาเสพติดให้กับผู้อื่นได้	2.80	0.610	ปานกลาง
4. ท่านเข้าใจในสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุที่ได้รับจากรัฐ	1.50	0.509	น้อย
5. ท่านสามารถดูแลตนเองได้เมื่อเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง อาทิเช่น เบาหวาน ไขมัน ความดัน หัวใจ เป็นต้น	3.70	1.022	มาก
6. ท่านสามารถอธิบายข้อดีของการร่ว่งย่อนยุคเพื่อลดข้อเข่าเสื่อมได้	4.47	0.860	มาก
7. ท่านสามารถถ่ายทอดกฎหมายชาวบ้านหรือกฎหมายในชีวิตประจำวันให้กับผู้อื่นได้	2.30	0.794	น้อย
8. ท่านสามารถถ่ายทอดการทำพวงหรีด/ดอกไม้จันทน์ให้กับบุคคลอื่นได้	3.90	0.960	มาก
รวมเฉลี่ย	2.70	0.651	ปานกลาง

จากตาราง 6 พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ด้านผลผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.651) เมื่อพิจารณารายการ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ท่านสามารถอธิบายข้อดีของการร่ว่งย่อนยุคเพื่อลดข้อเข่าเสื่อมได้ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.860) รองลงมาได้แก่ ท่านสามารถถ่ายทอดการทำพวงหรีด/ดอกไม้จันทน์ให้กับบุคคลอื่นได้ ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.960) และท่านสามารถดูแลตนเองได้เมื่อเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง อาทิเช่น เบาหวาน ไขมัน ความดัน หัวใจ ($\bar{X} =$

3.70, S.D. = 1.022) ตามลำดับ รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือท่านเข้าใจในสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุที่ได้รับจากรัฐ ($\bar{X} = 1.50$, S.D. = 0.509)

ตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ด้านปัจจัยนำเข้า

1. เทศบาลตำบลห้วยงูมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุทั้งด้านงบประมาณและสถานที่ มีการจัดผังการให้บริการและการใช้อาคารไว้อย่างชัดเจนสะดวกเหมาะสม อาคาร สถานที่มีความสะอาด ปลอดภัย

2. วิทยากรขาดความเชี่ยวชาญ ความรู้ความสามารถ วิทยากรรับเชิญในแต่ละกิจกรรมโครงการเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพซึ่งเป็นอาจารย์สาขาการพยาบาล ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ผวนวกกับวิธีการถ่ายทอดที่น่าสนใจ เช่น การให้แกนนำชุมชนได้อภิปราย ฝึกปฏิบัติ ถ่ายทอดประสบการณ์และมุมมองต่าง ๆ ส่งผลให้กิจกรรมโครงการมีประสิทธิผลมากขึ้น

3. วิทยากรให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เข้าอบรมได้ในระดับหนึ่งหากมีข้อสงสัยอยากซักถามในเรื่องของการอบรม แต่ไม่สามารถตอบได้ทุกประเด็นที่ผู้เข้าอบรมอยากรู้

4. มีการจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การลูกนั่ง การเดิน เป็นต้น

5. เทศบาลตำบลห้วยงูมีงบประมาณสนับสนุนการจัดอบรมอย่างเพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าอบรม เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม ของรางวัลและของขวัญประจำวันเกิดผู้สูงอายุ

6. เอกสารสื่อการดูแลสุขภาพและวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการดำเนินโครงการเพียงพอต่อผู้เข้าอบรม

7. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ให้บริการ เช่น ที่จอดรถ น้ำดื่ม มีเครื่องมือ/อุปกรณ์/ระบบในการบริการข้อมูล สารสนเทศ

ตอนที่ 3 ผลการสัมภาษณ์ด้านกระบวนการ

ด้านกระบวนการ ผู้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ผู้เข้ารับการอบรมให้ความสนใจ ชื่นชอบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมนันทนาการ เรียงตามลำดับ ซึ่งพบว่า ตัวอย่างกิจกรรมมีดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ได้แก่

1.1 กิจกรรมการออกกำลังกาย พบว่า ผู้สูงอายุมีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมออกกำลังกายไม่จำเป็นจะต้องทำเฉพาะผู้สูงอายุเท่านั้น กรณีเทศบาลตำบลห้วยงู พบว่าผู้นำชมรมผู้สูงอายุได้ชักชวนผู้สูงอายุมาออกกำลังกายร่วมกับคนในชุมชนซึ่งเป็นรุ่นลูกรุ่นหลาน โดยการออกกำลังกายของคนต่างวัยจะออกกำลังกายตามสมรรถนะของร่างกายแต่ละวัย

1.2 กิจกรรมนวดผ่อนคลาย กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุบางกิจกรรมมีความคล้ายคลึงกับการฝึกอบรมทำให้ผู้สูงอายุที่นั่งในท่าเดียวเป็นระยะเวลาอันยาวนานเกิดการเมื่อยล้า ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงอิริยาบถด้วยการปีนขวดก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุผ่อนคลายได้ โดยผู้นำกิจกรรมอาจจะให้ผู้สูงอายุนวดกันเองสลับไปมาในท่าง่าย ๆ ซึ่งก็จะทำให้ผู้สูงอายุสนุกสนานไปด้วย

1.3 กิจกรรมนันทนาการ เช่น การออกกำลังกายประกอบเพลง “ดั่งดอกไม้บาน” เป็นกิจกรรมที่สามารถทำท่าทางประกอบได้ง่ายและไม่ใช้แรงมากนัก กิจกรรมดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับวัยผู้สูงอายุ

1.4 กิจกรรมปลูกผักสวนครัว แม้ว่าการปลูกผักจะพบได้ทั่วไปตามแต่ละบ้านในชุมชน แต่กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถที่จะต่อยอดสร้างกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุได้เช่นกัน กล่าวคือ การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นควรที่จะกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้กับผู้สูงอายุจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้สูงอายุนอกจากนี้ มีข้อสังเกตว่า การตัดสินใจลงมือทำกิจกรรมผู้สูงอายุทำได้ง่ายกว่าวัยอื่น เพราะผู้สูงอายุสามารถทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้เร็ว ตลอดจนมีเวลาว่างอยู่บ้างทำให้ผู้สูงอายุที่ให้ความสนใจในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม อีกทั้งการส่งเสริมความริเริ่มสร้างสรรค์จะทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น และสามารถเป็นต้นแบบให้กับเพื่อนบ้าน อันจะส่งผลต่อการขยายผลการดำเนินงานอีกทางหนึ่งด้วย

1.5 กิจกรรมวาดภาพ เป็นกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเกิดความคิดสร้างสรรค์อีกกิจกรรมหนึ่ง นอกจากนี้ การให้ผู้สูงวัยวาดรูปเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดการ เปิดเผยตัวตน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุได้เช่นกัน ผู้สูงวัยหลายท่านรู้สึกไม่คุ้นเคยไม่มั่นใจช่วงแรก หลังจากเริ่มวาดภาพของตนเองไป 10 นาที พบว่าทุกคนมีความตั้งใจและมีมีความมั่นใจมากขึ้น อย่างไรก็ตาม กิจกรรมวาดภาพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนไม่ได้มุ่งที่เน้นความสวยงาม แต่การวาดภาพเป็นเหมือนกิจกรรมที่สร้างกระบวนการกลุ่มที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้นอีกกิจกรรมหนึ่ง

2. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพรายได้

กิจกรรมส่งเสริมอาชีพในชุมชนค่อนข้างหลากหลาย เนื่องจากการหาอาชีพเสริม เล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นทั้งการหารายได้และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ไปพร้อม ๆ กัน การส่งเสริมอาชีพนั้นขึ้นอยู่กับงบประมาณที่มีอยู่ด้วย เพราะในหลายกิจกรรมมักจะต้องใช้เงินซื้อ อุปกรณ์เสริมตัวอย่างเช่น ในโรงเรียนผู้สูงอายุทำไม้กวาดทางมะพร้าว เป็นต้น ดังนั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามาสนับสนุนในกิจกรรมลักษณะนี้

3. กิจกรรมส่งเสริมเรียนรู้

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีได้หลายรูปแบบ แต่กิจกรรมที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจ คือ การให้ความรู้ด้านกฎหมาย เช่น การเรียนรู้เรื่องการลงลายมือชื่อบนการดาษาเปล่า ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกหลอกทำธุรกรรมทางกฎหมาย เป็นต้น การให้ความรู้ในการใช้โทรศัพท์ Smart Phone ก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่สามารถ ส่งเสริมให้กับผู้สูงอายุได้ กิจกรรมให้ความรู้ด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ก็เป็นสิ่งที่แปลกใหม่สำหรับผู้สูงอายุหลายคน เพราะไม่เคยได้หยิบจับหรือสัมผัสคอมพิวเตอร์ จากการอบรมคอมพิวเตอร์ให้ ผู้สูงอายุ พบว่า แม้ว่าจะใช้ไม่เป็น แต่ทว่าก็รู้สึกมีความสุขที่ได้ร่วมเรียนรู้กับเพื่อน เนื่องจากเป็นสิ่งที่เปิดโลกทัศน์ให้กับผู้สูงอายุด้วย การเลือกโปรแกรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุควรคำนึงถึง ประโยชน์ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น การใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น กิจกรรมศึกษาดูงานก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยเปิดโลกทัศน์ของผู้สูงอายุ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องพาผู้สูงอายุไปต่างจังหวัดไกล ๆ แต่ในพื้นที่ใกล้เคียงก็มีพื้นที่หรือประเด็นที่ น่าสนใจที่ผู้สูงอายุไม่เคยได้เยี่ยมชมเช่นกัน

ส่วนกิจกรรมที่ผู้สูงอายุไม่ค่อยให้ความสนใจ ไม่ชื่นชอบในหลักสูตรโรงเรียนสร้างสุข ผู้สูงอายุ ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท พบว่า มีดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมส่งเสริมความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา กิจกรรมร้องรำทำเพลง กิจกรรมนันทนาการ การแสดงความสามารถด้าน ศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้ทำอยู่แล้วในภาคส่วนต่าง ๆ และมองว่าคนรุ่น หลังไม่ค่อยให้ความสนใจไม่ให้ความสำคัญ
2. กิจกรรมส่งเสริมสวัสดิการและจิตอาสา การร่วมงานประจำปีต่าง ๆ การเป็นผู้นำทางศาสนพิธีพราหมณ์ หรือการถ่ายทอดความรู้ปัญญาต่าง ๆ แต่เนื่องจากการชักชวนผู้อื่นทำงานให้กับกลุ่ม ชมรมเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก ตลอดจนปัญหาเรื่องจำนวนสมาชิกที่ไม่มากพอ

ตอนที่ 4 ผลการสัมภาษณ์ด้านผลผลิต

1. ผู้สูงอายุรับรู้ต่อสุขภาพของตนเองว่ามีสุขภาพที่ดี เปรียบเทียบสุขภาพของตนเองในปีนี้อาจดีพอ ๆ กับปีที่ผ่านมา และเมื่อให้เปรียบเทียบสุขภาพของตนเองกับผู้สูงอายุในวัยเดียวกัน ระบุว่า เหมือนกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดัน โรคอ้วน

2. ด้านสุขภาพร่างกาย ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืน สุขภาพกายและจิตสังคมอยู่ในระดับดี สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเองสามารถทำงานได้ตามที่ตนเองต้องการ

3. ด้านจิตใจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้สึกว่าคุณค่าต่อผู้อื่นมีความภาคภูมิใจใน ตนเองที่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคและสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในวิถีของตน และยังรับรู้ถึง การเปลี่ยนแปลงในภาพลักษณ์ของตัวเอง มีความมั่นใจในตนเองรู้สึกพอใจกับความสามารถของ ตนเอง ช่วยให้คลายเหงา จิตใจระงุมกระชวย สดชื่น รู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่า ความสามารถของตนเอง มีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง

4. ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะ สมาชิกของกลุ่มมีระดับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของ ตนเอง โดยสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข พอใจกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมและชุมชนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันให้ความสนใจ พุดคุยช่วยเหลือ มีความพอใจที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากหน่วยงานราชการมีความพอใจต่อการผูกมิตรหรือเข้ากับเพื่อนบ้าน รู้สึกพอใจที่เพื่อนให้ความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม เช่น งานบุญ งานวัด และงานเทศกาลประจำปีต่าง ๆ ภายในชุมชน

5. ด้านจิตปัญญา รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้ อย่างเหมาะสมตามวัย

6. ด้านเศรษฐกิจ เรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างงานสร้าง รายได้ ช่วยเหลือตนเองต่อไป

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยใช้รูปแบบ CIPP model ทั้ง 4 ด้าน มาทำการประเมินในครั้งนี้ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 27 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลห้วยงู จำนวน 1 คน รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลห้วยงู จำนวน 1 คน และผู้สูงอายุที่จบการศึกษาจากโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จำนวน 25 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงเฉพาะผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมของโรงเรียนผู้สูงอายุทุกกิจกรรมในหลักสูตร

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลอย่างมีระบบในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการประเมินแบบจำลองของชิป (CIPP model) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต โดยสรุปภาพรวม ดังนี้

1. ด้านบริบท โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายการ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดเป้าหมายวิธีการดำเนินงานเหมาะสมสามารถปฏิบัติได้จริง รองลงมาได้แก่ วัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และรูปแบบในการจัดทำโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมีความเหมาะสมกับสภาพโรงเรียน ตามลำดับ รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงาน
2. ด้านปัจจัยนำเข้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายการ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เอกสารสื่อการดูแลสุขภาพและวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินโครงการเพียงพอ รองลงมาได้แก่ มีหนังสือคู่มือและข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ และโรงเรียนผู้สูงอายุมีห้องพยาบาลและเครื่องเวชภัณฑ์ดูแลการเจ็บป่วยเบื้องต้นได้ตามลำดับ รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
3. ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายการ พบว่า คือ การจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมต่อผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม รองลงมาได้แก่ ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และเทศบาลตำบลห้วยงู

มีการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นปัจจุบัน ตามลำดับรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการเป็นวิทยากร

4. ด้านผลผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายการ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ท่านสามารถอธิบายข้อดีของการร่วมนุเคราะห์เพื่อลดข้อเข่าเสื่อมได้ รองลงมาได้แก่ ท่านสามารถถ่ายทอดการทำพวงหรีด/ดอกไม้จันทน์ให้กับบุคคลอื่นได้ และท่านสามารถดูแลตนเองได้เมื่อเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง อาทิเช่น เบาหวาน ไช้มัน ความดัน หัวใจ ตามลำดับ รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือท่านเข้าใจในสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุที่ได้รับจากรัฐ

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงผลการประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านบริบท พบว่า การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าการที่ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจด้านกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานในระดับน้อยสาเหตุมากจากการที่เทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทขาดการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่ชัดเจน ไม่มีการวางแผนการทำงานให้ชัดเจนในโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาทส่งผลให้การทำงานขาดความต่อเนื่องการทำงานเกิดความล่าช้าไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง ผู้บริหารของเทศบาลตำบลห้วยงูจึงต้องลงมาดูปัญหาที่เกิดขึ้นและมีคำสั่งในการทำงานให้ชัดเจน ใครทำอะไรรับผิดชอบส่วนใด เพื่อให้ความคล่องตัวในการทำงานของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงูอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิราภรณ์ โพธิศิริ, และคนอื่น ๆ (2559) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาต้นแบบของการบูรณาการระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ผลการศึกษาพบว่า ด้านทรัพยากรบุคคล มีจุดแข็งหรือโอกาส คือ ในเขตชนบทจะมีวิถีชีวิตที่เกื้อกูลกัน ทำให้ระบบอาสาสมัครทำงานได้ผลในเขตเมือง บุคลากรด้านการแพทย์มีศักยภาพสูง และในกรุงเทพมหานคร ผู้นำหรือประธานชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาระบบดูแลระยะยาวตั้งแต่เริ่มแรก จุดอ่อน คือ ในเขตชนบท ทีมสหวิชาชีพมีข้อจำกัดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพอาสาสมัครขาดความรู้เฉพาะทางของผู้สูงอายุในเขตเมือง บุคลากรขาดความผูกพันกับพื้นที่ และยังขาดความรู้เกี่ยวกับเวชปฏิบัติครอบครัว และความรู้เกี่ยวกับโรคเฉพาะทางของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานครหน่วยงานทางศาสนายังขาดบทบาทที่ชัดเจนในการดูแลผู้สูงอายุ ส่วนด้านการบริหารจัดการ จุดแข็งหรือโอกาสในเขตชนบท คือ การเยี่ยมบ้านเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่าง

สมาชิกของทีมเยี่ยมบ้าน และมีทีมหมอครอบครัวที่กำหนดตัวบุคคลรับผิดชอบชัดเจน ในเขตเมือง มีคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมด้านผู้สูงอายุจังหวัด ซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญในการทำแผนจังหวัดเพื่อการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ส่วนในเขตกรุงเทพมหานคร มีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และศูนย์บริการสาธารณสุขเป็นแกนหลักในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยมีจุดอ่อนหรือข้อจำกัด ทั้งในเขตเมือง ชนบทและกรุงเทพมหานคร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดเก็บและจัดการข้อมูล ผลจากการถอดบทเรียนและจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนระบบการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีบูรณาการมีทั้งหมด 4 กลไกด้วยกัน ได้แก่

- 1) การมีพื้นที่สาธารณะ
- 2) การจัดการฐานข้อมูล
- 3) การบริหารจัดการ
- และ 4) การมีระบบการเงินที่สนับสนุนการดูแลระยะยาวแบบบูรณาการ

2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า การประเมินผลหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าการที่ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจการจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมในระดับน้อยมีสาเหตุมาจากรูปแบบการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ไม่ได้สำรวจความต้องการ ปัญหาอุปสรรคของผู้สูงอายุก่อน เช่น การลุก การนั่ง การเดิน เป็นต้น ผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างสะดวก ทำให้มีปัญหาในการเล่นหรือเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้วิทยากรหรือผู้จัดโครงการควรมีการสำรวจปัญหาอุปสรรคหรือความต้องการของผู้เข้าอบรมเสียก่อนที่จะมีการอบรมให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธันวาท บัวมี (2560) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองน้อย อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองน้อย อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท สภาพปัจจุบันในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านคุณภาพชีวิตทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ คุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตทางกายภาพ และคุณภาพชีวิตทางด้านสังคม ตามลำดับ 2) แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองน้อย อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท มีดังนี้ ด้านความต้องการออกกำลังกาย ในรอบหนึ่งสัปดาห์อย่างสม่ำเสมอ ให้มีการจัดอุปกรณ์ และสถานที่ และบุคลากร ในการส่งเสริมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยใช้ที่ว่างบริเวณศาลาอเนกประสงค์ของทุกหมู่บ้าน และจัดให้มีกีฬาผู้สูงอายุปีละครั้ง ด้านการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกเดือน ให้มีการตรวจสุขภาพแบบเชิงรุก เช่น การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านความรู้ในการดูแลสุขภาพโดยกลุ่มผู้สูงอายุเอง และการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน เพื่อเพิ่มบทบาทผู้สูงอายุในสังคม

3. ด้านกระบวนการ พบว่า การประเมินผลโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ในภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าการที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่

มองว่าครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการเป็นวิทยากรอยู่ในระดับน้อยส่วนหนึ่งมาจากการที่วิทยากรเป็นบุคคลภายในชุมชน เคยทำงานร่วมกันบ่อยครั้ง ความคุ้นเคยกันอาจทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ ซ้ำซากจำเจ ขาดความแปลกใหม่ในการนำเสนอ การอบรม เป็นต้น เทศบาลตำบลห้วยงูควรที่จะมีการนำวิทยากรที่มีชื่อเสียงจากภายนอกชุมชนมาอบรมให้กับผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้เข้าอบรมไม่เบื่อหน่ายและซ้ำซากจำเจ มีเทคนิคการนำเสนอที่น่าสนใจ สามารถนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิวัฒน์ แซ่จิว (2559) ศึกษาเรื่องกิจกรรมทางและสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุที่ออกกำลังกายในจังหวัดชลบุรี ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านร่างกายและจิตใจใน ทางด้านร่างกายนั้น อวัยวะต่าง ๆ เพื่อส่งผลต่อสุขภาพ การทำหน้าที่ระบบของร่างกายจะเริ่มมี การเสื่อมสภาพลงตามธรรมชาติที่เป็นไปตามการใช้งานและอายุที่เพิ่มมากขึ้นในส่วนทางด้าน จิตใจถึงแม้ร่างกายที่มีความเสื่อมลง แต่จิตใจก็ไม่ได้เสื่อมลงตามร่างกาย อาจจะมีเพียงอารมณ์ที่มี การแปรปรวน วิธีที่จะช่วยป้องกันหรือเสริมสร้าง คือการมีกิจกรรมทางกายหรือการออกกำลังกายที่เหมาะสม เพราะการทำกิจกรรมทางกายหรือการออกกำลังกายในชีวิตประจำวันอย่างเพียงพอ จะส่งผลดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจ การออกกำลังกายเป็นการส่งเสริมสุขภาพที่ส่งผลดีต่อ สุขภาพของผู้สูงอายุ การออกกำลังกายที่ถูกต้องและสม่ำเสมอของผู้สูงอายุ สามารถช่วยให้การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ดีขึ้นกระดูกและกล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้น นอกจากนี้การออกกำลังกายยังรักษาสมรรถภาพทางกายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่บ่งบอกถึงความสามารถของร่างกาย

4. ด้านผลผลิต พบว่า การประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุเข้าใจในสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุที่ได้รับจากรัฐ อยู่ในระดับน้อยเป็นเพราะไม่เข้าใจในสิทธิหน้าที่และสวัสดิการของตนเองที่จะได้รับจากรัฐ ขาดการรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง ขาดการติดต่อสื่อสาร ไม่มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของรัฐมาดูแลให้คำปรึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ทำให้เสียสิทธิในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ที่ควรจะได้รับ เทศบาลตำบลห้วยงูควรที่จะจัดเจ้าหน้าที่คอยบริการหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด เช่น เมื่อมีสวัสดิการใหม่จากรัฐควรจัดให้มีหน่วยบริการเคลื่อนที่ไปบริการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิราภรณ์ โพธิศิริ, และคนอื่น ๆ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาต้นแบบของการบูรณาการระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ผลการศึกษาพบว่า ด้านทรัพยากรบุคคลมีจุดแข็งหรือโอกาส คือ ในเขตชนบทจะมีวิถีชีวิตที่เกื้อกูลกัน ทำให้ระบบอาสาสมัครทำงานได้ผลในเขตเมือง บุคลากรด้านการแพทย์มีศักยภาพสูง และในกรุงเทพมหานคร ผู้นำหรือประธานชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาระบบดูแลระยะยาวตั้งแต่เริ่มแรก จุดอ่อน คือ ในเขตชนบท ทีมสหวิชาชีพมีข้อจำกัดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพอาสาสมัครขาดความรู้เฉพาะทางของผู้สูงอายุในเขตเมือง บุคลากรขาดความผูกพันกับพื้นที่ และยังขาดความรู้เกี่ยวกับเวชปฏิบัติครอบครัว และความรู้เกี่ยวกับ

โรคเฉพาะทางของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร หน่วยงานทางศาสนายังขาดบทบาทที่ชัดเจน ในการดูแลผู้สูงอายุ ส่วนด้านการบริหารจัดการ จุดแข็งหรือโอกาสในเขตชนบท คือ การเยี่ยมบ้าน เป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกของทีมเยี่ยมบ้าน และมีทีมหมอครอบครัวที่กำหนดตัวบุคคลรับผิดชอบชัดเจน ในเขตเมือง มีคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมด้านผู้สูงอายุจังหวัด ซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญในการทำแผนจังหวัดเพื่อการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ส่วนในเขตกรุงเทพมหานคร มีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และศูนย์บริการสาธารณสุข เป็นแกนหลักในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยมีจุดอ่อนหรือข้อจำกัด ทั้งในเขตเมือง ชนบท และกรุงเทพมหานคร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดเก็บและจัดการข้อมูล ผลจากการถอดบทเรียนและจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนระบบการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีบูรณาการมีทั้งหมด 4 กลไกด้วยกัน ได้แก่ 1) การมีพื้นที่สาธารณะ 2) การจัดการฐานข้อมูล 3) การบริหารจัดการ และ 4) การมีระบบการเงินที่สนับสนุนการดูแลระยะยาวแบบบูรณาการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอต่อผู้บริหาร

1.1 ด้านบริบท ผู้บริหารของเทศบาลตำบลห้วยงูควรที่จะต้องลงมาดูปัญหาการขาดผู้รับผิดชอบและมีคำสั่งในการทำงานให้ชัดเจนว่าจะให้บุคลากรคนใดใครทำอะไร มีหน้าที่รับผิดชอบส่วนใดบ้าง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุ

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า เทศบาลตำบลห้วยงูควรจะมีการสำรวจปัญหาอุปสรรคหรือความต้องการของผู้เข้าอบรมเสียก่อนที่จะมีการอบรมให้กับผู้สูงอายุ อาทิ เช่น การลุก การนั่ง การเดิน เป็นต้น เพราะผู้เข้าอบรมบางคนไม่สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างสะดวก และควรจะพัฒนาความสามารถของผู้สูงอายุไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.3 ด้านกระบวนการ เทศบาลตำบลห้วยงูควรที่จะมีการนำวิทยากรที่มีชื่อเสียงจากภายนอกชุมชนมาอบรมให้กับผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้เข้าอบรมไม่เบื่อหน่ายและซ้ำซากจำเจ มีเทคนิคการนำเสนอที่น่าสนใจ สามารถนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดได้จริง

1.4 ด้านผลผลิต ผู้สูงอายุขาดยังการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ไม่มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของเทศบาลตำบลห้วยงูมาดูแลให้คำปรึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ทำให้เสียสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการและบริการต่าง ๆ ที่ควรจะได้รับ ทางเทศบาลตำบลห้วยงูควรที่จะจัดเจ้าหน้าที่คอยบริการหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด เช่น เมื่อมีสวัสดิการใหม่จากภาครัฐควรจัดให้มีหน่วยบริการเคลื่อนที่ไปบริการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุภายในชุมชนและดูแลอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกมาร่วมประเมิน เพื่อนำข้อมูลจากการประเมินมาวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างรอบด้าน และนำผลไปปรับปรุงและติดตามประเมินผล

2.2 ควรศึกษาในส่วนของการขยายผลการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยงู ไปปรับใช้ในบริบทของชุมชนหรือหน่วยงานอื่นก็เป็นประเด็นที่มีความสำคัญว่าเมื่อชุมชนอื่น ได้เข้ามาศึกษาดูงานแล้วนำไปปรับประยุกต์ใช้ในพื้นที่ตามบริบทของตนเอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต. (2552). แผนยุทธศาสตร์ กรมสุขภาพจิต ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554). กรุงเทพฯ : ละม่อม.
- กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ (2559). **คู่มือผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- กำโชค เพื่อกสุวรรณ. (2538). **ผู้นำสันตนาการ**. กรุงเทพฯ : เกษมศรี.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542). **สุขภาพสูงวัยดูแลได้ด้วยตัวเอง**. กรุงเทพฯ : บีบีเอส.
- กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ, และวรากร เกரியงไกรศักดิ์ดา. (2561). **การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.
- เกษม ศิริสโขดม. (2550). **การประเมินโครงการศูนย์ประเมินผล**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- ขวัญดาว กล่ำรัตน์. (2554). **ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จตุภูมิ เขตจัตุรัส. (2556). **การพัฒนากระบวนการวัดมูลค่าเพิ่มของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จรรยา สิงห์ทอง. (2556). **การนิเทศการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา**. สืบค้น มีนาคม 10, 2562, จาก <http://supervision.nfe.go.th/UserFiles/File/Curriculum%20evaluation.pdf>.
- จันทนา สารแสง. (2561). **คุณภาพชีวิตและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : อีสันเพรส.
- ฉัตรนภา พรหมมา. (2542). **รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเกณฑ์ประเมินหลักสูตรสาขาวิทยาศาสตร์สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์**. อุดรดิตถ์ : สำนักวิจัยและบริการวิชาการ สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ชลิต คันธานนท์. (2552). **ผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ กรณีโรงเรียนบ้านอ่าวปอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภูเก็ต**. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2555). **การพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชัยวัฒน์ สุทธิวัฒน์. (2556). การพัฒนาหลักสูตรทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2545). การบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เขาว์ อินใย. (2555). การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณิชาณี อนุฉลาด. (2558). การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย. สืบค้น มีนาคม 10, 2561, จาก <http://library2.parliament.go.th/wichakarn/content-digest/digest021.pdf>.
- ธันวา บัวมี. (2560). แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองน้อย อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ธำรง บัวศรี. (2532). ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- น้ำเพชร ต้นสัก. (2559). ความต้องการของผู้สูงอายุภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญชม ศรีสะอาด, และคนอื่นๆ. (2553). พื้นฐานการวิจัยการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 6). กทม. : ประสาท.
- เบญจมาศ นาควิจิตร. (2551). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองและความสุขของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุของโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานการแพทย์กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประไพ ยศะทัตต์. (2531). สุขภาพจิตของผู้สูงอายุ. นิตยสารหมอชาวบ้าน. สืบค้น มีนาคม 10, 2562, จาก <http://www.doctor.or.th/article/detail/5401>.
- ประภัสสร วงษศรี, ณัฐวุฒิ สุริยะ, และพนิดา โยวะมุข. (2555). การเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุ. มหาสารคาม : วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). การสร้างและพัฒนาและทดสอบผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พัชรี เขียวสะอาด. (2550). ปัญหาและความต้องการด้านการส่งเสริมสุขภาพและสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2540). หลักและวิธีการสอนอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา.

- ภาศิริ เขตปิยรัตน์, และสินีนารถ วิกรมประสิทธิ์. (2554). รายงานการวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจของ นักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรบริหารธุรกิจ (4ปี) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุตรดิตถ์ ปีการศึกษา 2553. อุตรดิตถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- มะรอปานี ลาตอ, และอุสมาน ดาโตะ. (2556). รายงานการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา เรื่อง การ สํารวจพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุกรณีศึกษาเขตพื้นที่ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มารุต พัฒนาผล. (2556). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการ เรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2553). การประเมินหลักสูตรที่เน้นการตัดสินใจโดยใช้วิธีเชิงระบบโดยใช้ รูปแบบ CIPP Model. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มินตรา สารระักษ์. (2558). การส่งเสริมกิจกรรมทางกายในวัยสูงอายุ. วารสารวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 17(1), 23-36.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2556). รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556. นนทบุรี : เอสเอส พลัส มีเดีย.
- เลิศฤทธิ์ พลนิกร. (2561). นายกเทศมนตรีตำบลห้วยสูง อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท. สัมภาษณ์.
- วรรณกร ศรีรอด. (2556). รายงานวิจัย เรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก : กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัด อุบลราชธานีเขต 1. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชธานี.
- วรรณภา บุญระยอง. (2540). กิจกรรมบำบัดเพื่อการดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัชรินทร์ เสมามอญ. (2556). การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมนันทนาการ สำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอ่างทอง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วิชัย ดิสสระ. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิราภรณ์ โพธิศิริ, และคนอื่นๆ. (2559). การศึกษาด้านแบบของการบูรณาการระบบการดูแล ผู้สูงอายุระยะยาวในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิล ตั้งตระกูล. (2543). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองในการป้องกันโรคของคนงานใน โรงพยาบาล สังกัดสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วีรวัดน์ แซ่จิว. (2559). กิจกรรมทางกายและสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุที่ออกกำลังกายใน จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ศรีทับทิม รัตนโกศล. (2527). “สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว” ประมวลบทความวิทยุ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศวตาภรณ์ ตั้งวันเจริญ. (2556). รูปแบบการประเมินหลักสูตร. สืบค้น มีนาคม 10, 2562, จาก http://www.sobkroo.com/img_news/file/A28726393.pdf.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2554). ทฤษฎีการประเมิน (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2557). สถานการณ์ ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมบัติ กาญจนกิจ. (2544). นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพิศ สุขแสน. (2556). CIPP Model : รูปแบบการประเมินโครงการ. สืบค้น มีนาคม 10, 2562, จาก <http://library.uru.ac.th/article/htmlfile/cipp.pdf>.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2558). รายงานประจำปี 2558. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557. สืบค้น มิถุนายน 1, 2561, จาก <http://www.nso.go.th>.
- สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุขแห่งชาติ. (2556). สถิติสาธารณสุข พ.ศ. 2556. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2558). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ : พงษ์พานิชเจริญผล.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2549). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรยุคปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : เดอะโนเลทเซ็นเตอร์.
- สุภาณี จินาสวัสดิ์. (2559). พฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง. พะเยา : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สุพรรณิ ไชยอำพร, และสนธิ สมัครการ. (2534). คุณภาพชีวิตของคนไทยเปรียบเทียบระหว่างเมือง กับชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภา นิลพงษ์. (2554). รายงานวิจัย เรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โสภาพรรณ รัตน์. (2555). คู่มือการดูแลผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : แสงดาว.

- อัจฉรา ปุราคม, มยุรี ถนอมสุข, สุพรทิพย์ พุเพนียด, จันทมณี จันทร์แย้ม, และปวีณ์ภัสร เศรษฐสิริโชติ. (2556). **คู่มือการจัดกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุไทย**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Berghorn, F.S., Schafer, D.E., & Associates. (1981). **The Dynamics of Aging**. Colorado : Wesview Press.
- Cronbach, L.J. (1971). **Essential of psychological testing** (4th ed.). New York : Harper & Row.
- Daniel, Stufflebeam, L. (1971). **Educational Evaluation and Decision Making**. Illinois : Peacock.
- Denhem MJ. (1991). **Care of the long stay elderly patient** (2nd ed.). London : Chapman & Hall.
- Eagly, A. (1987). **Sex differences in social behavior: A social-role interpretation**. New Jersey : Erl.
- ESCAP. (1990). **Guidelines on Methodological Approaches to the Conduct of A Regional Survey of the Quality of life as on Aspect of Human Resources Development**. New York : The Macmillan.
- Farrell, G., et al. (1992). **The Changing Faces of Virtual Education**. Retrieved March 10, 2019, from <http://www.col.org/virtualed/>.
- Ferrans, C., & Powers, M. (1992). Quality of life index: development and psychometric properties. **Adv Nurs Sci. Quality of life**, 25, 15-24.
- Flanagan, L., & Jacobsen, M. (1982). **Technology Leadership for the Twenty - first Century Principal**. Retrived March 10, 2019, from http://eric.ed.gov/ERIC_Docsdata/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/11/26/af.pdf.
- Good, Carter Victor. (1973). **Dictionary of Education**. New York : McGraw Hill.
- Guili Zhang, et al. (2011). Using the Context, Input, Process, and Product Evaluation Model (CIPP) as a Comprehensive Framework to Guide the Planning, Implementation, and Assessment of Service-learning Programs. **Journal of Higher Education Outreach and Engagement**, 15, 4.
- Oakley, P., & Marsden, D.J. (1984). **Approaches to participation in rural development**. Geneva : ILO.
- Oliver, P.F. (1982). **Developing the curriculum**. Boston : Little, Brown.

- Orem, D. (2001). **Nursing: Concepts of Practice** (6thed). New York : Company. St Louis Mosky Year book.
- Oris, Tom-Lawyer. (2014). As Evaluation of the English Language Curriculum of the Nigeria Certificate in Education : A Case Study of a college of Education. **Open Journal of Social Sciences**, 2, 69-79.
- Peace, S.M. (1990). **Researching social gerontology : Concepts, methods and issues**. London : SAGE.
- Pender, N.J. (1982). **Health promotion in nursing practice**. Norwalk : Appleton Century Crofts.
- Robert, V. Krejcie, & Earyle, W. Morgan. (1970). **Education and Psychological Measurement and Evaluation**. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.
- Stufflebeam, Daniel L., et al. (1971). **Educational evaluation and Decision Making**. Illinois : F.E. Peacock Publishing.
- Taba, H. (1962). **Curriculum Development Theory and Practice**. New York : Harcourt, Brace & World.
- Tanner, Daniel. (1971). **Secondary Curriculum : Theory and Development**. New York : The Macmillan.
- Tyler, R. (1949). **Education Evaluation. New Roles, New Means**. Chicago : University of Chicago Press.
- Unesco. (1978). **Quality of life. An Orientation to Population Education**. Bangkok
- United Nations. (1990.). **Guidelines on Methodological Approaches to the Conduct of A Regional Survey of the Quality of life and Aspect of Human Resources**. New York : Development.
- _____. (2007). **World Economic and Social Survey 2007, Development in an Aging World**. New York: United Nations Publishing Section. Retrieved March 10, 2019, from <http://www.un.org/esa/policy/wess/wess2007files/wess2007.pdf>
- WHO Expert Committee on Health of the Elderly World Health Organization. (1989). **Health of the elderly: report of a WHO Expert Committee** [meeting held in Geneva from 3 to 9 November 1987]. Tokyo : Japan Public Health Association.

WHOQOL Group. (1995). The World Health Organization Quality of life assessment (WHOQOL): Position paper from the World Health Organization. **Social Science and Medicine**, 41, 1403-1409.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ก

คำ try out

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ค่า try out

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	144.13	44.878	.547	.799
A2	144.10	46.231	.344	.805
A3	144.13	47.499	.157	.811
A4	144.13	50.740	-.295	.825
A5	145.13	47.499	.157	.811
A6	144.83	42.695	.562	.794
A7	144.13	45.154	.505	.800
A8	144.17	48.695	-.013	.817
B1	144.10	46.231	.344	.805
B2	144.17	48.695	-.013	.817
B3	144.13	44.878	.547	.799
B4	144.10	46.231	.344	.805
B5	144.13	47.499	.157	.811
B6	144.13	50.740	-.295	.825
B7	144.13	44.878	.547	.799
B8	144.83	42.695	.562	.794
C1	144.13	45.154	.505	.800
C2	144.13	44.878	.547	.799
C3	144.10	46.231	.344	.805
C4	144.13	44.878	.547	.799
C5	144.13	50.740	-.295	.825
C6	144.13	44.878	.547	.799

C7	144.83	42.695	.562	.794
C8	144.13	45.154	.505	.800
C9	144.10	46.231	.344	.805
C10	144.13	47.499	.157	.811
D1	144.13	50.740	-.295	.825
D2	144.13	44.878	.547	.799
D3	144.83	42.695	.562	.794
D4	144.10	46.231	.344	.805
D5	144.13	47.499	.157	.811
D6	144.13	50.740	-.295	.825
D7	144.13	44.878	.547	.799
D8	144.83	42.695	.562	.794

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 34

Alpha = .811

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงศิริ ตุ่นทอง คณบดีคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2. อาจารย์ ดร. เนติ เฉลยวาเรศ รองคณบดีฝ่ายวิชาการคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสริมทรัพย์ วรรณปัญญา อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
4. อาจารย์ ดร. อภิสรรค์ ภาชนะวรรณ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
5. อาจารย์ ดร. ภูวดล จุลสุคนธ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๒๑๒ /๖๒

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม
๒. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยนางชุตติมา เพชรรักษ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรโรงเรียนสร้างสุข ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยจุ อำเภอกันค้ำ จังหวัดชัยนาท โดยมี ผศ.ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัย ได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๒๑๙/๖๒

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสริมทรัพย์ วรปัญญา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม

๒. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยนางชุตีมา เพชรรักษ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรโรงเรียนสร้างสุข ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยมี ผศ.ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัย ได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๒๓๐ /๖๒

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน อาจารย์ ดร.อภิสรณ์ ภาชนะวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม

๒. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยนางชุตีมา เพชรรักษ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรโรงเรียนสร้างสุข ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยมี ผศ.ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัย ได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใ้รขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๗๑๓/๖๒

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน อาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม

๒. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยนางชุตติมา เพชรรักษ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยมี ผศ.ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัย ได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๒๑๐๘ /๖๒

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน อาจารย์ ดร.กวดล จุลสุคนธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถาม

๒. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยนางชุตติมา เพชรรักษ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรโรงเรียนสร้างสุข ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยมี ผศ.ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัย ได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง)

คณบดีคณะครุศาสตร์

ภาคผนวก ง
ขออนุญาตทดลองใช้ try out

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ อว ๐๖๒๘.๐๒/๒๔๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้ (Try out) เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหันคา

ด้วยนางชุตติมา เพชรรัักษ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหันคา อำเภอยะนิง จังหวัดชัยนาท โดยมี ผศ.ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และอาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นางชุตติมา เพชรรัักษ์ ดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ ผู้สูงอายุที่เข้าอบรมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ หวังอย่างยิ่งในความกรุณา และคงได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี ทั้งนี้นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อและประสานขอความอนุเคราะห์ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทรงศรี ตุ่นทอง)
คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

โทร.๐-๓๖๔๑-๑๑๑๒, ๐-๓๖๔๒-๗๔๘๕-๘๓ ต่อ ๑๔๔๑๑

โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

E-mail : education@tru.ac.th

ที่ อว ๐๖๒๘.๐๒/๒๔๒

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้ (Try out) เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลชัยนาท

ด้วยนางชุตีมา เพชรรักษ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยมี ผศ.ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นางชุตีมา เพชรรักษ์ ดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ ผู้สูงอายุที่เข้าอบรมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ หวังอย่างยิ่งในความกรุณา และคงได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี ทั้งนี้นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อและประสานขอความอนุเคราะห์ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อได้โปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทรงศรี ตุ่นทอง)
คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

โทร.๐-๓๖๔๑-๑๑๑๒, ๐-๓๖๔๒-๗๔๘๕-๙๓ ต่อ ๑๔๔๑๑

โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

E-mail : education@tru.ac.th

ที่ อว ๐๖๒๘.๐๒/๒๔๐

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้ (Try out) เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลห้วยงู

ด้วยนางชุตติมา เพชรรักษ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยมี ผศ.ดร.ทรงศรี ตุ่นทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อาจารย์ ดร.เนติ เฉลยวาเรศ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นางชุตติมา เพชรรักษ์ ดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ ผู้สูงอายุที่เข้าอบรมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ หวังอย่างยิ่งในความกรุณา และคงได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี ทั้งนี้นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อและประสานขอความอนุเคราะห์ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อได้โปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทรงศรี ตุ่นทอง)
คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

โทร.๐-๓๖๔๑-๑๑๑๒, ๐-๓๖๔๒-๗๔๘๕-๙๓ ต่อ ๑๔๔๑๑

โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

E-mail : education@tru.ac.th

ภาคผนวก จ
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบสอบถามผู้สูงอายุ

เรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ให้ตรงกับความจริง

ตอนที่ 1 ประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
ด้านบริบท					
1.รูปแบบในการจัดทำโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมีความเหมาะสมกับสภาพโรงเรียน					
2.การกำหนดเป้าหมายวิธีการดำเนินงานเหมาะสมสามารถปฏิบัติได้จริง					
3.วัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของเทศบาลตำบลห้วยงู					
4.วัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน					
5.การดำเนินโครงการออกกกำลังกายมีความจำเป็นกับผู้สูงอายุในการสร้างเสริมสุขภาพ					
6.กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงาน					
7.เทศบาลตำบลห้วยงูให้การสนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุในด้านงบประมาณอย่างเต็มที่					
8.ผู้บริหารของเทศบาลตำบลห้วยงูมีความชัดเจนในการดำเนินโครงการ					
ด้านปัจจัยนำเข้า					
1.ทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมและดูแลผู้สูงอายุเพียงพอ					
2.มีบุคลากรจากหน่วยงานในด้านสุขภาพมาดำเนินการให้ความรู้ และแนะนำการออกกกำลังกายอย่างถูกวิธี					
3.โรงเรียนผู้สูงอายุมีห้องพยาบาลและเครื่องเวชภัณฑ์ดูแลการเจ็บป่วยเบื้องต้นได้					
4.การจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม					
5.เอกสารสื่อการดูแลสุขภาพและวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินโครงการเพียงพอ					
6.มีวัสดุอุปกรณ์ทางด้านกีฬานันทนาการเพียงพอ					

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
7. มีบอร์ดการจัดบริการข่าวสารให้ทันต่อเหตุการณ์					
8. มีหนังสือคู่มือและข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ					
ด้านกระบวนการ					
1. เทศบาลตำบลห้วยงูมีการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นปัจจุบัน					
2. เทศบาลตำบลห้วยงูมีการมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนได้รับทราบ					
3. กิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการได้ทำการดำเนินการตามขั้นตอนทุกกิจกรรม					
4. ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการเป็นวิทยากร					
5. มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายไม่ซ้ำซากจำเจ					
6. การจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมต่อผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม					
7. การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการผู้สูงอายุ					
8. ครูผู้สอนมีการติดตามประเมินผลเมื่อผู้สูงอายุผ่านการอบรมแล้ว					
9. ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง					
10. เมื่ออบรมเสร็จแล้วมีการมีการนิเทศ กำกับติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการ					
ด้านผลผลิต					
1. ท่านสามารถออกกำลังกายและดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างถูกวิธี					
2. ท่านสามารถนำความรู้จากการอบรมไปใช้กับผู้อื่นได้					
3. ท่านสามารถอธิบายโทษของสุรา บุหรี่และยาเสพติดให้กับผู้อื่นได้					
4. ท่านเข้าใจในสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุที่ได้รับจากรัฐ					
5. ท่านสามารถดูแลตนเองได้เมื่อเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง อาทิเช่น เบาหวาน ไขมัน ความดัน หัวใจ เป็นต้น					
6. ท่านสามารถอธิบายข้อดีของการร่ว่งย่อนยุคเพื่อลดข้อเขาเสื่อมได้					
7. ท่านสามารถถ่ายทอดกฎหมายชาวบ้านหรือกฎหมายในชีวิตประจำวันให้กับผู้อื่นได้					
8. ท่านสามารถถ่ายทอดการทำพวงหรีด/ดอกไม้เงินแทนให้กับบุคคลอื่นได้					

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ

1. ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม กิจกรรมมีความจำเป็นต่อผู้เข้าร่วมโครงการ ความมีส่วนร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านปัจจัยนำเข้า (ความพร้อมของเทศบาลตำบลห้วยงูในการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ อาทิเช่น งบประมาณ สถานที่ สื่อที่ใช้ในการอบรม เอกสารที่ใช้ในการอบรม วิทยากรมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด)

.....

.....

.....

.....

3. ด้านกระบวนการ (ท่านชอบกิจกรรมใดมากที่สุดโปรดเรียงลำดับสามลำดับแรก)

ลำดับที่ 1

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

ลำดับที่ 2

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

ลำดับที่ 3.....

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

กิจกรรมใดมากที่สุดที่ไม่ชอบ.....

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

4. ด้านผลผลิต (หลังจากการอบรมท่านมีสุขภาพดีขึ้นอย่างไร อาทิเช่น สุขภาพกาย สุขภาพใจ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมเรื่องการออกกำลังกายไปถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่น)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*****ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง*****

ภาคผนวก ฉ

ภาพกิจกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ-ชื่อสกุล	นางชุตีมา เพชรรักษ์
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 24 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2528
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	116 หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท 17160
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2561 ครู โรงเรียนสตรีอ่างทอง - ปัจจุบัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2552 บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) สาขาวิชาการบริหารระบบสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์-คอมพิวเตอร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก พ.ศ. 2562 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) สาขาวิชาการแนะแนว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2563 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี